

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi

The Journal of International Social Research

Cilt: 10 Sayı: 49 Volume: 10 Issue: 49

Nisan 2017 April 2017

www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

HZ. PEYGAMBERİN GAYB BİLGİSİNE İLİŞKİN RİVAYETLERİN TAHLİLİ ANALYSIS OF THE NARRATIONS RELATED TO THE PROPHET MUHAMMAD'S UNSEEN KNOWLEDGE

İhsan ARSLAN*

Öz

Bu araştırmada Hz. Peygamber'in gaybi bilgisine ilişkin rivayetler değerlendirilmiştir. Bu bağlamda rivayetler ele alınırken tarih araştırmalarına özgü metodolojik bakış açısına sadık kalınmıştır. Ele alınan rivayetler analiz edilirken temel referans kaynağı olarak Kur'an kullanılmıştır. Ayrıca hadis ve İslâm Tarihi kaynaklarından faydalanılmıştır. Yapılan araştırma sonunda öncelikle gayb bilgisinin âyetler çerçevesinde tamamen Allah'ın uhdesinde olduğu; "mutlak gayb" ve "izâfi gayb" şeklinde bir kategorizasyonun uygun olmadığı sonucuna varılmıştır. Bu açıdan peygamberler ancak Allah'ın bildirdikleri kadar gayba vâkıf olurlar. Dolayısıyla son elçi Hz. Peygamber'in de gayb bilgisi Kur'an ile sınırlıdır. Bu sebeple o, yetkisini aşarak gayba ilişkin bir açıklamada bulunmamıştır. Bu bağlamda Kur'an dışında ona atfedilen gaybi haberler ihtiyatla karşılanmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Gayb, Gaybi Bilgi, İfk, Bedir, Mucize.

Abstract

In this research, narrations about Prophet Muhammad's unseen knowledge (ghayb) were evaluated. In this context, methodological perspective specific to historical research was strictly followed while narrations were discussed. The Qur'an was used as the basic reference source when the narrated narrations were analysed. It has also benefited from hadith and sources of Islamic history. As a result of this research, first of all, it is concluded that unseen knowledge totally belongs to Allah in the basis of Qur'anic verses and categorising as "absolute unseen" or "relative unseen" is not appropriate. From this point of view, prophets have just a grasp of unseen knowledge as much as Allah informs them. Therefore, The unseen knowledge of the Prophet Muhammad the Last Messenger is limited to the Qur'an. For this reason he never make a statement about the unseen by exceeding his authority. In this context, the unseen news attributed to him outside the Qur'an must be met with caution.

Keywords: Unseen, Unseen Knowledge, Ifk Incident, Battle of Badr, Miracle.

Giriş

Gayb kelimesi Arapçada gizli kalmak, gizlenmek, görünmemek, gözden uzakta olmak ve güneşin batması gibi anlamlara gelirken (İbn Manzûr, 1993: I, 654-655; Râğıb el-İsfehânî, 1992: 616), Râğıb el-İsfhânî gaybı, duyu organlarının dışında kalan ve akıl ile anlaşılamayacak kadar gizli ve insan bilgisinin dışında olan varlık anlamında kullanmaktadır (Râğıb el-İsfehânî, 1992: 616-617). Gayb kelimesinin zıddı ise, gözle görülebilen varlık anlamına gelen şuhûd kelimesidir (Râğıb el-İsfehânî, 1992: 465). Bu bağlamda gayb ve şahadet kelimeleri Kur'an-ı Kerim'de birbirlerinin mukabili olarak kullanılmaktadır (En'am: 6/73; Tevbe: 9/94; Ra'd: 13/9; Mu'minûn: 23/92; Secde: 32/6; Zümer: 39/46; Haşr: 59/22; Cuma: 62/8; Tegâbün: 64/18). Âyetlerde kullanılan gayb kelimesi; duyularla algılanamayan fizik ötesi durumları ve olayları ifade derken; şahadet kelimesi ise duyu organlarıyla algılanabilen fiziki olayları ve hadiseleri belirtmektedir. Bu açıdan gaybın muhtevasında gizlilik, sır perdesi, bilinemezlik ve duyu organlarıyla donatılmış olan insanın bilgisinin dışında gerçekleşen olay ve olgular yatmaktadır. O halde gayb; normal bilgi yolları dışında malumat sahibi olamadığımız geçmişteki olaylar, duyu organlarıyla algılayamadığımız şimdiki ve geleceğe ait olaylardır. Buna rağmen insanoğlu, yaratılışından itibaren genellikle bu alana ilgi duymuş ve fizik ötesi alemle irtibata geçmek amacıyla çeşitli yöntemler denemiş, ancak bu merakını tam anlamıyla giderememiştir. Bu sebeple ilk insanların ilgi duyduğu bu tarz konular, günümüz insanının da ilgisini çekmeye devam etmektedir. Eminim ki, bu ilgi, insanoğlu var olduğu müddetçe devam edeceğe benziyor.

* Doç.Dr. Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İslâm Tarihi Öğretim Üyesi.
e-posta: ihsanarslan70@hotmail.com

İnsanların yaşadıkları dönemlerde ilişkili olduğu hadiseleri; geçmişte olmuş olaylar, şimdiki zamanda olanlar ve gelecekte olacaklar şeklinde kategorize edebiliriz. İnsanların geçmişte meydana gelmiş olayları çeşitli şekillerdeki bilgi vasıtalarıyla öğrenmeleri mümkündür. Ancak şimdiki ve gelecek zamanlardaki olayları öğrenmek o kadar da kolay değildir. Çünkü insanın içinde yaşadığı dönemle ilgili pek çok olay kendisine gaybtır. Örneğin; bulunduğumuz alan dışında meydana gelen olaylar o anda bize gaybtır. Biz, bunları çeşitli vasıtalarla öğrenebiliriz. Arkasını görmekten bile aciz olan, sadece görme alanına giren nesnelere görebilen insanın an itibarıyla meydana gelen olayları çeşitli vasıtalar kullanmaksızın öğrenmesi mümkün değildir. Zihinlerimizden geçen düşünceler, karşımızda bulunanlar için gayb özelliğindedir. Ancak insanlar, bu düşünceleri dışa vurduğu zaman onların gayb özelliği ortadan kalkmaktadır.

Karşısında bulunan kişi/kişilerin kendileri hakkındaki duygu ve düşüncelerini bilme noktasında zaaf içerisinde bulunan insanoğlu, gerçekten de gelecekte vücut bulacak olaylara vakıf olabilir mi? Gelecekle ilgili hadiseleri bilmek, onlar hakkında kesin ifadeler kullanmak, ne kadar gerçeği yansıtabilir? Saniyeler veya dakikalar sonra başına gelecek olayları bilemeyen insanın gelecekte haber verdiği bilgi ne kadar güvenilirdir? Bu alanlarda verilecek bilgiler ise kesinlik ifade etmekten oldukça uzaktır. Bu sebeple bu bilgilerin zan ve tahmin dışında hiçbir özellikleri yoktur. Çünkü Yüce Allah, yarattığı insanlara kendisine gayb olan geçmiş, an ve gelecekle ilgili olayları bilebilme yeteneği vermemiştir. Yani insan bu formatta yaratılmamıştır. Şimdiki ve gelecek zamanda ortaya çıkacak olayları bilmek insanın uhdesinde olsaydı, olumsuz olayların meydana gelmemesi için gerekli tedbirler alınır, zararlarından korunulurdu. Ancak yaşanan hayat içerisinde olayların böyle gerçekleşmediği gayet açıktır. Bu sebeple tahminler ve tedbirler neticesinde olumsuz hadiselerin önüne geçilebilmektedir. Ayrıca başarılacak bir olayın önceden bilinmesi de insanları rehavete düşürecek ve performanslarını azaltacaktır. Bu durum, ülkelerin kalkınmasında ve gelişmesinde olumsuz neticeler doğuracaktır. Diğer taraftan başarısız olacağını bilen kişi/kişilerin de hayattan hiçbir beklentilerinin olmayacağı gün gibi aşikârdır. Her iki durumda yani başarı ve başarısızlığın önceden bilinmesi, hayatı anlamsızlaştıracaktır. Allah başarıyı ve başarısızlığı insanların çalışma kodlarına yerleştirmek suretiyle şimdiki ve gelecek zamanın belirlenmesinde insanı etkin hale getirmiştir. Bu sebeple insan, başarı ve başarısızlıkta merkeze oturtulmuştur.

İslâm bilginleri, gaybı mutlak ve izâfî (nisbî) olmak üzere iki kısma ayırmışlardır:

1- Mutlak Gayb

Gaybın en önemli özelliği; geçmiş, an ve gelecekle ilgili bilgilerin duyu organlarıyla bilinmemesidir. Bu açıdan mutlak gayb, Yüce Allah'ın bilgisi dâhilinde olan ve hiç kimsenin bilebilme ihtimali olmayan bir bilgidir. Allah, bu alana hiç kimseyi müdahale ettirmez. Yani melekler, peygamberler, veliler, kâhinler ve arrâf diye ifade edilen bilge insanlar bu sahada söz söylemeye cüret edemezler. Allah'ın bildirmesi dışında meleklerin ve peygamberlerin dahi bilemediği bilgileri velilerin, kâhinlerin ve arrâf diye ifade edilen bilge insanların bilme ihtimali hiç ama hiç yoktur. O halde mutlak gayb; kesin bir ifadeyle Allah'ın bilgisi dâhilinde olan ve ondan başka hiç kimsenin bilemeyeceği olgu ve olaylardır.

2- İzâfî (Nisbî) Gayb

Zaman, imkân ve yetenek gibi nedenlerle bazı insanların bilgisine ulaşamadığı, buna karşılık bazı insanların bilgi sahibi olabildiği olay ve olgulardır. Burada önemli olan sınırlı bir bilgiye ulaşabilmektir. Ayrıca bu bilgiyi elde etmek, insanın kendi yeteneğiyle değil, olağanüstü durumlarda Allah'ın bilgilendirmesiyle olmaktadır. İzâfî gayb içerisine giren konuları şöyle ifade etmek mümkündür: Hakkında aklî ve naklî delil bulunmakla beraber duyularla henüz kavranamayan, ancak gelecekte müşahadesi için bir engel bulunmayan konulardır. Bu konuları bazı kişilerin olağanüstü yollarla idrak edebilmesi imkân dâhilindedir(Çelebi, İlyas, 1996: 81). Burada duyu organlarıyla henüz kavranamayan konuların, olağanüstü yollarla bazı kişi/kişilerin bilmesine imkân tanınması, gayb alanının bazılarında açılması anlamına gelmektedir ki; bu anlam gayb kapısının az da olsa aralanmasını ifade etmektedir. Aynı zamanda da insanları bu sahaya yönlendirmektedir. Böyle bir yaklaşım tarzı, zaman içerisinde bazı art niyetli insanları yetki gasbına sevk ederek Allah'ın bilgi sahasına müdahale etmeye kadar götürmüştür. Ancak Allah, bu yetkisini hiç kimseye paylaşmamış ve yetki alanına da hiç kimseyi müdahale ettirmemiştir. Bu genel geçer kurala peygamberler de dâhildir.

Bu sebeple vahyi "mutlak gayb" ve "izâfî gayb" diye iki kategoriye ayırmak, kanaatimizce uygun değildir. Çünkü gayb; genel anlamda gizlilik olduğuna ve insanın duyu organlarıyla bilme imkânı olmadığına göre, bu vasıfları taşıyan varlıkların gayba muttali olması imkânsızdır. Bu sebeple gaybı, mutlak gayb ve izâfî gayb şeklinde ikiye ayırmak; mutlak gaybı Allah'a, izâfî gaybı ise bazı özel varlıklara tahsis etmek; bazı varlıkların gayb sahasına girerek duyu organlarıyla elde edilmesi mümkün olmayan bilgilere

ulaşabilmelerine olanak sağlama çabasının ve gayretinin bir sonucudur. İzâfî gayba kapı aralandığı zaman, bu alana girip gaybî bilgilere ulaştığını söyleyen pek çok kişi türeyecektir. Hz. Peygamber'den sonraki tarihi sürece bakıldığında, peygamberlik halkasının tamamlanıp vahiy kapısının kapanmasına rağmen, peygamber vârisi olarak nitelenen veli veya Allah dostu şeklinde lanse edilen bazı şahısların hâlâ bu sahada at koşturduklarına inanılması, onların verdikleri haberlerin bazı kesimler tarafından dikkate alınması ve toplum içerisinde böyle bir yapının oluşturulmaya çalışılması, gerçekten insanı hayretler içerisinde bırakması bir yana, gelinen noktanın içler acısı olduğunu gözler önüne sermektedir. İnsanlara farklı konular kazandıran ve toplumu ilginç beklentiler içerisine iten bu tarzdaki oluşumlara karşı olabildiğince dikkatli olunmalı ve Müslüman kitle bilinçlendirilerek onların toplum içerisinde filizlenip yeşererek kök salmalarına ve pirim kazanmalarına fırsat verilmemelidir. Bu açıdan Allah'ın yetkisinde ve uhdesinde olan gayb bilgisinin insanlara verilemeyeceği gerçeğinin zihinlere kazınması gerekmektedir.

Bu noktada akla şu soru gelmektedir: Allah'ın bazı durumlarda peygamberlere geçmiş, an ve gelecekle ilgili gaybî bilgileri bildirmesi, O'nun gaybın yegane sahibi olmasıyla çelişir mi? Bu soruya verilecek net cevap: "Hayır" olacaktır. Çünkü Allah'ın yetkisinde olan bazı konuları peygamberlerine bildirmesi ve kendilerini bu hususta yetkili kılması, onların kesinlikle gayba vakıf oldukları anlamına gelmemektedir. Allah tarafından onlara biçilen rol, her konuda değil, belirli alanlarla sınırlıdır. Ayrıca onlar da bu yetkilerini istedikleri gibi kullanma özgürlüklerine sahip değillerdir. Gerçekten böyle bir özelliği taşımayan peygamberlerin izâfî (nisbî) gayba sahip oldukları söylenemez. Çünkü sınırsız yetkilere sahip olan Allah, istediği zaman bu verdiği yetkiyi alır ve yetkilendirilen peygamberin etkisi devam etmez.

Cin (Cin: 72/25-28) ve Âl-i İmrân (Âl-i İmrân: 3/179) sûrelerindeki ilgili âyetlerden hareketle Allah'ın hoşnut olduğu elçiye gaybını açması, onlar tarafından gaybın bilindiği anlamına gelmemektedir. Çünkü ilgili âyetler bu duruma kapı aralamamaktadır. Ancak ilgili âyetlerden yola çıkılarak peygamberlerin yanında Allah katında hatırı sayılan(!) bazı kişi/kişilere de bu özellikler verilerek İslâm'ın temel ilke ve prensipleriyle asla örtüşmeyen olay ve olgulara ortam hazırlanmaktadır. Zaten İslâm dünyasının en önemli özelliği; bu noktalarda oldukça hassas olması, bildirilen ve anlatılan şeyleri eleştiri süzgecinden geçirmeden kabul etmesidir. İşte ortaya çıkan hezeyanların temel sebebi budur. Konumuzla ilgili Cin sûresinin ilgili âyetlerine bakacak olursak hadisenin nasıl yanlış anlaşıldığını daha iyi bir şekilde anlayabiliriz:

"(Ey Peygamber!) De ki o müşriklere: Tehdit edildiğiniz azabın gelip çatma vakti yakındır, bilemem. Yoksa Rabbim onun süresini geciktirir mi, onu da bilemem."(Cin: 72/25)

"Çünkü geçmiş-geleceği, gizliyi-aşikârı bilen yalnız Allah'tır. O, kendine mahsus mutlak gaybî bilgiye kimseyi muttali kılmaz."(Cin: 72/26)

"Bununla birlikte Allah elçi olarak seçtiği kullarına gaybla ilgili bazı bilgileri vahyederek bildirir ve O'nun vahyi (meleklerce) her yönden muhafaza edilir."(Cin: 72/27)

"Allah'ın böyle yapması, peygamberlerin vahyi aslına uygun şekilde tebliğ etmelerini ortaya koymak içindir. Allah, gerek meleklerin gerek peygamberlerin nezdinde olan her şeyi sınırsız ilmiyle kuşatmış ve kaydetmiştir."(Cin: 72/28)

Âyette geçen "ancak hoşnut olduğu elçi müstesna" açıklaması, Müslüman toplum içerisinde en çok istismar edilen konulardan biridir. Burada Yüce Allah'ın hoşnut olduğu elçiye bazı gayb bilgilerini vermesi, onun gaybı bilme yeteneğine sahip olduğunu göstermez. Âyette vurgulanan diğer bir nokta ise, elçinin gaybı bilmesinin Allah'ın iznine bağlı olmasıdır. Bu açıdan elçi, ancak Allah'ın kendisine bildirdiği kadarını bilebilir. Tamamen yetki Allah'ın uhdesindedir. Burada şunu da belirtmekte fayda mulahaza ediyorum. "Ancak hoşnut olduğu elçi müstesna" ifadesini, "Ancak hoşnut olduğu kişi müstesna" şekline dönüştürülerek peygamber varisi olarak nitelenen alimlere ve Yüce Allah katında hatırı sayıldığı iddia edilen kişi/kişilere gayb sahasında yer açma gayreti içerisinde bulunduğu görülmektedir. Böyle bir yaklaşım tarzı, âyeti çarpıtarak tahrif etmekle eşdeğerdir. Çünkü âyette vurgulanan kişinin en önemli ve belirgin özelliği, elçi ve peygamber olmasıdır. Zaten bu ayırıcı özellik, elçi/peygamber dışındakilere tamamen kapalıdır. Bu açıdan elçi/peygamberin gaybla ilgili her hangi bir konuda kendince hiçbir şey söyleme imkânı bulunmazken, nasıl olur da bu vasfı taşımayanların bu alanda söz söyleme yetkileri olabilir. Ayrıca elçi/peygambere verilen yetki yani gayb bilgisi Kur'ân-ı Kerîm'de belirtilir. Kur'ân'ın belirtmediği alanlarda elçi/peygamberin hiçbir yetkisi bulunmamaktadır. Örneğin; kıyametin ne zaman kopacağı ile ilgili Hz. Peygamber'e çeşitli zaman dilimlerinde sorular sorulmuş ve verilen cevaplarda onun sadece Allah tarafından bilinebileceği noktasına önemle vurgu yapılmıştır. Bu husus ilgili âyetlerde şöyle belirtilmektedir:

"Sana kıyametin ne zaman kopacağını soruyorlar. De ki: "Onun bilgisi ancak Rabbimin katındadır. Onu vaktinde ancak O (Allah) ortaya çıkaracaktır. O, göklere de, yere de ağır basmıştır. O, size ancak ansızın gelecektir."

Sanki senin ondan haberin varmış gibi sana soruyorlar. De ki: "Onun bilgisi sadece Allah katındadır. Fakat insanların çoğu bilmiyorlar."(Â'râf: 7/187)

"(Ey Peygamber!) Müşrikler, "Şu kıyamet gemisi ne zaman demir atacak?! Diye alay edip duruyorlar. Kıyametin zamanını sen nereden bileceksin ki? Onun ne zaman gelip çatacağını yalnız Allah bilir. (Bil ki) sen, ancak kıyametten korkanları uyarmakla mükellefsin."(Nâziât: 72/42-45)

"Hiç şüphe yok ki, kıyamet günü, mutlaka gelip çatacaktır. Onun vaktini gizli tutmayı diledim. Zira dünyada herkes yapıp-ettiğinin karşılığını o gün görsün istedim."(Tâhâ: 20/15)

"Hiç şüphenez olmasın ki, kıyametin gelip çatacağı vakti yalnız Allah bilir."(Lokmân: 31/34)

"İnsanlar sana kıyametin vaktini soruyorlar. De ki: "Onun ilmi ancak Allah katındadır." Ne bilirsin, belki de kıyamet yakında gerçekleşir."(Ahzâb: 33/63)

"Onlar kıyametin kendilerine ansızın gelmesinden başka bir şey beklemiyorlar. Muhakkak onun alametleri gelmiştir (ama öğüt almıyorlar). Kıyamet kendilerine gelip çatinca öğüt almaları kendilerine ne fayda verecek?"(Muhammed: 47/18)

Yukarıdaki âyetlerde önemle vurgulanan noktalar şunlardır:

1. Kıyametin bilgisi Allah katındadır.
2. Allah, bu bilgiyi hiç kimseyle paylaşmamaktadır.
3. Allah, kıyametin kopma zamanını hiç kimseye açıklamamaktadır.
4. Hz. Peygamber'in kıyametin ne zaman kopacağı ile ilgili hiçbir bilgisi bulunmamaktadır.
5. Kıyamet, ansızın kopacaktır.

Konu hakkında İsrail Balcı şöyle bir değerlendirmede bulunmaktadır: "Âyetlerdeki temel vurgu kıyamet saatinin bilinemeyeceği, onun bilgisinin sadece Allah'a ait olduğum ve onun ansızın gelecek olmasıdır. Ansızın kopacak kıyametten bahsedildiğine göre, bu âyetlere aykırı olarak Rasûlüllah'ın kıyamet saatini bilmesi veya onun alametlerinden bahsetmesi mümkün değildir. Cin suresinde yer alan kıyametle ilgili pasajda "Ancak hoşnut olup seçtiği Elçi müstesna" kaydı, muhatapların ısrarlı soruları karşısında sıkıntı yaşayan Rasûlüllah'ı rahatlatmaya yönelik bir açıklama olarak yorumlanabilir. Diğer bir deyişle kıyamet saatiyle ilgili bilginin sadece Allah'a ait olduğuna işaret eden âyetler, bu konuyla ilgili bilginin Hz. Peygamber'e verilmeyeceğini açıkça ortaya koymaktadır."(Balcı, İsrail, 2016: 38)

Gelenekte kıyamet, onun alâmetleri ve ne zaman kopacağı ile ilgili yığınla bilgi bulunmaktadır. Evet zamanı gelince kıyamet mutlaka kopacaktır. Zaten Kur'ân'ın ilgili âyetleri buna vurgu yapmaktadır. Eğer Kur'ân'da bir konu hakkında kesin ve net bilgiler varsa, bu bilgileri yeterli görmeyip açıklama sadedinde ilavelerde bulunmak, Kur'ân'ın formatına uygun değildir. Çünkü ilgili âyetlerde kıyametin ansızın kopacağı ifade edilirken, onun işaretleri/alâmetleri hakkında açıklamalarda bulunmak abesle iştigaldir ve ansızın gelecek olan bir şeyin de işareti/alâmeti olamaz. Bu noktada konu hakkında Hz. Peygamber'den nakledilen rivayetler önem arz etmektedir. Gerçekten Allah Rasûlü, tebliğ ettiği âyetlere muhalif hareket edebilir mi? Bu soruya cevap vermeden önce şunu belirtmekte fayda vardır. Yüce Allah, Hz. Peygamber'e gelecekle ilgili bazı gaybî haberleri bildirmiştir. Örneğin; İrân'a mağlup olan Bizans'ın kısa bir süre sonra galip gelmesi (Rûm: 30/1-4) ve Mekke'nin fethi (Fetih: 48/27). Gelecek ile ilgili bu gaybî bilgiler, ancak Allah'ın Hz. Peygamber'e bildirmesiyle mümkündür ve bunlar Kur'ân'da ifade edilmiştir. Yani Allah Rasûlü, gelecekte vuku bulacak bu tarz haberleri, Allah'ın bilgisi dışında yani gaybî bilme yeteneğine bağlı olarak belirtmemiştir. Her ne kadar İslâm Peygamberi; geçmiş, an ve gelecekle ilgili gaybî bilgileri haber verse de, bu durum onun müstakil olduğunu göstermemektedir. Nitekim aşağıdaki örnek Hz. Peygamber'in, Allah'tan bağımsız olarak gayba muttali olamayacağına ortaya koymaktadır:

Kureyşliler, Nadr b. Hâris ve Ukbe b. Ebî Muayt'ı Medine'ye Yahudi bilginlere göndererek şöyle demişlerdi: "Yahudi bilginlere Muhammed'i anlatın, özelliğini vâsfedin söylediklerini haber verin ve onun hakkında sorular sorun. Onlar ehl-i kitap kimselerdir ve peygamberlikle ilgili olarak bizim bilmediğimiz şeyleri bilirler." Bunun üzerine iki kişilik heyet Medine'ye geldi. Yahudi bilginlere Muhammed'den, vasıflarından ve getirdiklerinden bahsedip şöyle dediler: "Sizler Tevrat'ı iyi bilirsiniz, bize bu Muhammed hakkında bilgi veresiniz diye geldik." Bunun üzerine Medinelî Yahudi bilginler, onlara şöyle cevap verdiler: "Ona (Muhammed'e) şimdi sizlere söyleyeceğimiz üç soruyu sorun. Eğer bunlara cevap verirse, o bir peygamberdir, aksi takdirde yalancının biridir. Ona dilediğinizi yapabilirsiniz. Üç soruya gelince onlar:

1. Eski zamanlarda yaşamış ve oldukça ilginç hikâyeleri olan gençlere ne oldu?

2. Yeryüzünü doğusundan batısına kadar dolaşan adamın durumu nasıldır?
3. Ruhun mahiyeti nedir?

Eğer Muhammed sorduğunuz bu sorulara cevap verirse, o bir peygamberdir ve ona tâbî olmanız gerekir. Eğer sizlere cevap vermezse, o yalancı biridir ve ona istediğinizi yapabilirsiniz.”

Nadr b. Hâris ve Ukbe b. Ebî Muayt, Yahudi bilginlerinden aldıkları bilgiler üzerine yapmaları gerekenleri yerine getirmek ve Hz. Peygamber’i zor durumda bırakmak için Mekke’ye dönerek şöyle dediler. “Ey Kureyşliler! Muhammed’in ne olduğunu ortaya çıkaracak bilgiler öğrendik. Yahudi bilginleri ona sormamız için bize birtakım sorular söylediler.” Böylece Hz. Peygamber’in yanına gelerek bu soruları sordular. Hz. Peygamber de: “Sizlere yarın cevap vereceğim” dedi, ancak bu sözünü “İnşâallah” diyerek kayıt altına almadı. Mekkeli müşrikler, Rasûlullah’ın yanından ayrıldılar. Aradan on beş gün geçmesine rağmen Allah Rasûlü onların sorularına cevap veremedi. Bunun üzerine Mekkeli müşrikler: “Muhammed bize yarın cevap vereceğine dair söz vermişti, ancak aradan onbeş gün geçmesine rağmen bir şey söyleyemedi” diyerek alaya almaya başladılar. Bu durum, Hz. Peygamber’i bir hayli üzmüştü. Allah Rasûlü hem vahyin gelmemesine üzülmüyor hem de Mekkeli müşriklerin kendisini hafife almasına içerleniyordu. Kısa bir süre sonra Kehf sûresi indirilmiş ve bu sürede hem ona, Kureyşliler’in söylediklerinden dolayı üzüldüğü için eleştiri yapılmakta hem de sorulardan ikisi, gençler ve dünyayı dolaşan adam hakkında bilgiler verilmektedir (Taberî, Ebû Ca’fer Muhammed b. Cerîr, 2010: IX, 235; Mâturîdî, 2007: IX, 40-41; Zemahşerî, 1971: IV, 686-687; İbnü’l-Cevzî, 1987: V, 127; Kurtubî, ts: V, 345; Suyûtî, : IV, 394; Ebû Suûd, 2010: V, 282; Bursevî, İsmail Hakkı, ts: V, 234; Yazır, 1979: V, 3217-3218). Râzî’nin rivayetine göre on beş gün veya kırk gün (Râzî, ts: VII, 450), Âlûsî’nin rivayetine göre ise üç gün sonra vahiy gelmiştir (Âlûsî, ts: XV, 357). “Hiçbir şey hakkında sakın ‘yarın şunu yapacağım’ deme! Ancak, ‘Allah dilerse yapacağım’ de. Unuttuğun zaman Rabbini an ve ‘Umarım Rabbim beni bundan daha doğru olana ulaştırır, de’” (Kehf: 18/23-24) Allah Rasûlü, geçmişte yaşanan bir olay hakkında kendinden emin bir şekilde: “Yarın gelin, sizlere sorduğunuz soruların cevaplarını vereceğim” der, ancak vahiy gelmediğinden dolayı cevap veremez. Çünkü bu geçmişe ait gaybî bir bilgidir ve Rasûlullah’ın bunu bilme yeteneği de bulunmamaktadır. Eğer Yüce Allah, soruların cevabını vahiyle bildirmeseydi, Hz. Peygamber’in bunları bilmesi ihtimal dâhilinde değildir. Eğer Allah Rasûlü, gaybî bilme özelliğine sahip olsaydı, bir gün sonra müşriklere gereken cevabı verir ve onların nezdinde mahcup duruma düşmezdi. Geçmişte yaşanmış bir olayı Allah’ın bildirmesi dışında bilmekten aciz olan Hz. Peygamber’in Allah’ın kendi uhdesinde gizli tuttuğu bir konu hakkında meydan okurcasına haberler bildirmesi mümkün değildir. Ayrıca Hz. Peygamber’e isnad edilen bu bağlamdaki rivayetler bilgi konusudur, iman ve inanç konusu değildir. Rivayetlere bu bakış açısıyla bakmayı başarabilirsek, daha sağlıklı neticelere ulaşabiliriz.

O halde kıyametle ilgili Hz. Peygamber’e isnad edilen rivayetler, Kur’ân ile temellendirilemediği için ihtiyatla karşılanmalıdır. Allah Rasûlü’nün sadece kıyametle ilgili bildirdiği iddia edilen haberler değil, gelecekle ilgili bildirdiği iddia edilen diğer haberler konusunda da görüşümüzün aynı minval üzere olduğunu ve onların da ihtiyatla karşılanması gerektiğini vurgulamakta fayda mulahaza ediyorum. Bu tür hususlarda insanların sık sık diline pelesenk ettiği “Hz. Peygamber sıradan bir insan olmadığı için Allah bildirirse, niçin bilmesin ki!?” şeklindeki gerekçeler, insanların önlerine bir engel olarak konulmaktadır. Kur’ân-ı Kerîm’in içeriğini ve onda Hz. Peygamber’e biçilen rolü bilenlerin, bu tarz söylemlerin bilimsel düşünceden ve akademik yaklaşımdan ne kadar uzak olduğunu göreceklere. Çünkü Rasûlullah’ın Allah’tan vahiy alması, O’nun yetkilerine ortak olduğu anlamına gelmez. Ayrıca Allah, Rasûlullah ile ilgili Kur’ân’da: “De ki: Eğer Allah’ı seviyorsanız bana uyun ki, Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın. Çünkü Allah, çok bağışlayandır, çok merhamet edendir,” (Âl-i İmrân: 3/31) “Kim peygambere itaat ederse, Allah’a itaat etmiş olur. Kim yüz çevirirse, (bilsin ki) biz seni onlara bekçi göndermed (Nisâ: 4/80) şeklinde övgüyle bahsetse de mülkünde, otoritesinde ve yetkilerinde onunla paylaşımı asla kabul etmez. Bu sebeple Allah’ın yetkilerini Hz. Peygamber’e vermek ise, yetki gaspına girmektedir. Yaşayan bir gerçeklik olan Rasûlullah’ın reel hayatında böyle durumlar meydana gelmemiştir ve bu hususta ona dayandırılan rivayetler daha sonraki dönemlerde inşa edilmiştir. Gayb ile ilgili haberlerin kaynağı Hz. Peygamber değil, vahiydir yani Allah’tır. Allah bildirirse peygamber bilebilir, bildirmezse, bilemez. Birilerinin Hz. Peygamber’e bu yeteneği vermesiyle o bu donanımda olamaz. Çünkü Kur’ân-ı Kerîm, sınırsız bir gayb bilgisini Hz. Peygamber’e vermemiştir. Kaldı ki, Hz. Peygamber’e bu bilgi verilse, onun peygamberliğine bir katkı sağlanmaz; verilmese de nübüvvetine bir hâlel gelmez. Biz Müslümanlar, Hz. Peygamber’i Yüce Allah’ın tanımladığı ve sınırlarını çizdiği şekilde anlamak ve algılamak durumundayız. Bunun dışındaki ilavelerin ve çıkarmaların hiçbir değeri ve önemi yoktur. Yani kraldan fazla kralcı olmak, insanlara herhangi bir şey kazandırmaz. Allah’ın hakkını Allah’a, Peygamber’in hakkını Peygamber’e vermek, en ideal yaklaşım tarzı olacaktır.

Ayrıca Hz. Peygamber'in gelecekte meydana gelmesi muhtemel olaylar hakkında bilgiler vererek insanlara uyarılarda bulunmasını, tahmin, yorum, değerlendirme ve ileri görüşlülük olarak anlamak daha doğrudur, yoksa gelecekte olanları onun gaybı bilme yeteneğine bağlamak, Allah Rasûlü'nü anlamamaktır. Bazı insanlar gelecekle ilgili bazı yorum ve değerlendirmelerde bulunmaktadırlar. Zaman zaman da yapılan bu yorum ve değerlendirmelerin meydana geldiği görülürken, bazılarının gerçekleşmediği görülmektedir. Öngörülerin meydana gelme olasılığı kadar, meydana gelmeme ihtimali de bulunmaktadır. Bu öncüllerden hareketle; insanın öngördüğü şeyin gerçekleşmesi, onun gaybı bildiği anlamına gelir mi?! İşte Hz. Peygamber de bir insan olarak çeşitli zaman ve zeminlerde ümmeti için uyarılarda ve yönlendirmelerde bulunmuştur. Bunların gerçekleşmesi ya olur ya da olmaz. Meydana gelenler için Hz. Peygamber'in gaybı bildiğini söylerken, meydana gelmeyenler için ne söylenebilir?! Böyle bir durum, bünyesinde ciddi bir çelişkiyi barındırmaktadır. Rasûlüllah'ın doğru bir şekilde anlaşılması ise; bu tarz çelişkilerin önüne geçeceği kanaatindeyiz.

A- Gaybı Ancak Allah'ın Bildiğine Dair Kur'ânî Deliller

Her şeyi yoktan var eden Yüce Allah, insanoğlunun yeryüzünde yaşamaya başlamasından itibaren peygamberler göndermek suretiyle insanları varlığından ve sıfatlarından haberdar etmiştir. Bu bağlamda Allah, peygamberlerine bazı yetenekler vermiştir. Bu yetenekler arasında belki de en önemlisi; geçmişte olmuş olaylar, şimdiki zamanda meydana gelenler ve gelecekte vuku bulacak olaylar hakkında gaybî bilgilere sahip kılınmalarıdır. Ancak bu yeteneğe sahip olmak doğuştan değil, Allah'ın peygamber oldukları için kendilerine bahsettiği bir lütuftur. O halde burada en önemli olan husus, gayb bilgisinin kaynağının Allah olmasıdır. Bu açıdan; gaybî bilgi hususunda belirleyen ve aktif olan Allah; belirlenen ve pasif olan ise peygamberlerdir. Dolayısıyla aktif olanın sahip olduğu bilgi alanıyla pasif olanın sahip olduğu bilgi alanı arasında kıyas bile yapılması asla uygun değildir. Yani biri yaratan, diğeri ise yaratılandır. Sonradan var edilen bir varlığın vücut bulabilmesi için bir yaratıcıya ihtiyacı vardır. Bu sebeple yaratılan, yaratanın özelliklerine ve sıfatlarına asla sahip olamaz. Peygamberler, bu özelliklere sahip olmamalarına rağmen, tebliğ edilen toplum karşısında onların ellerini güçlendirmek ve mesajını etkin bir şekilde sunabilmeleri için Yüce Allah kendi uhdesinde olan bazı bilgileri onlara açabilir. Onlar da yetkilendirildikleri alanlarda konuşabilirler. Bu durum, onların Allah'ın yanında gayb bilgisine ortak oldukları anlamına gelmez. Çünkü onların yetki dışına çıkma ihtimalleri bulunmamaktadır. Bu yüzden, gaybın mutlak ve yegâne sahibi Allah'tır ve kendi sahasına hiç kimseyi müdahale ettirmez. Peygamberlerin Allah'tan vahiy almaları bu hakikati değiştirmez. Her ne kadar bazı insanların Allah'ın gayb bilgisinin yanına peygamberleri de koyma gayreti olsa da, bu çabaları Kur'ân-ı Kerim'in ilgili âyetleriyle çelişmektedir. Yüce Allah, Kur'ân'da gayb bilgisinin kendisine ait olduğunu aşağıdaki âyetlerde açık bir şekilde şöyle ifade etmektedir:

"Allah, şöyle dedi: "Ey Âdem! Onlara bunların isimlerini söyle." Âdem, meleklerle onların isimlerini bildirince Allah, "Size, göklerin ve yerin gaybını şüphesiz ki ben bilirim, yine açığa vurduklarınızı da, gizli tuttuklarınızı da ben bilirim demedim mi?" dedi."(Bakara: 2/33)

"Göklerin, yerin ve ikisi arasındaki her şeyin hükümranlığı yalnızca Allah'ındır. O, her şeye hakkıyla gücü yetendir."(Mâide: 5/120)

"Gaybın anahtarları yalnızca O'nun katındadır. Onları ancak O bilir. Karada ve denizde olanı da bilir. Hiçbir yaprak düşmez ki onu bilmesin. Yerin karanlıklarında da hiçbir tane, hiçbir yaş, hiçbir kuru şey yoktur ki apaçık bir kitapta (Allah'ın bilgisi dâhilinde, Levh-i Mahfuz'da) olmasın."(En'am: 6/59)

"Ona (peygambere) Rabbinden bir mucize indirse ya! Diyorlar. De ki: Gayb ancak Allah'ındır. Bekleyin, şüphesiz ben de sizinle birlikte bekleyenlerdenim!"(Yunus: 10/20)

"Göklerin ve yerin gaybını bilmek Allah'a mahsustur. Bütün işler O'na döndürülür. Öyle ise O'na kulluk et ve O'na tevekkül et. Rabbin yaptıklarınızdan habersiz değildir. (Hûd: 11/123)

"O, gaybı da görülen alemi de bilendir, çok büyüktür, çok yücedir."(Ra'd: 13/9)

"De ki: Göktekiler ve yerdekiler gaybı bilemezler, ancak Allah bilir. Onlar öldükten sonra ne zaman diriltileceklerinin de farkında değildirler."(Neml: 27/65)

"O, kendisinden başka ilah olmayan Allah'tır. Gaybı da görünen alemi de bilendir. O, Rahman'dır, Rahim'dir."(Haşr: 59/22)

"Allah, pisi temizden ayırncaya kadar mü'minleri içinde bulunduğunuz şu durumda bırakacak değildir. Allah, size gaybı bildirecek de değildir. Fakat Allah, peygamberlerinden dilediğini seçer (gaybı ona bildirir). O hâlde,

Allah'a ve peygamberlerine iman edin. Eğer iman eder ve Allah'a karşı gelmekten sakınırsanız sizin için büyük bir mükâfat vardır."(Âl-i İmrân: 3/179)

Kur'ân-ı Kerîm Müslümanlar için oldukça öneme sahip olan bir kitaptır. Onun muhtevası da Müslümanları bağlamakta ve içeriğinde yer alan konular ise her hangi bir hususta Müslümanlara rehberlik yapmaktadır. Gayb konusu da onlardan biridir. Yani Allah Müslümanlara gayb hususunda takınmaları gereken tavrı da belirtmektedir. Yüce Allah ilgili âyetlerde gaybı ve gayb bilgisini hiç kimseye açmadığını ve onun bilgisinin kendi katında olduğunu hiçbir şüpheye mahal bırakmayacak açıklıkta belirtmektedir. Bazı kişiler, bu gerçekliği görmezden gelip Allah'ın kendine tahsis ettiği alana müdahale ederek hadlerini aşmaya çalışmaktadırlar. Bunun başat sebebi ise; bazı kişilerin Allah'a yakınlığını ifade ederek güç devşirmeye çalışmaları, toplum nezdinde itibar ve saygınlık kazanmak için kendilerini kitlelere kabul ettirerek menfaat elde etme gayreti içerisinde olmalarıdır. Bu sebeple Müslümanların inandıkları kitabı okumaktan ziyade anlamaya ve idrak etmeye çalışmaları gerekmektedir. Şunu açık yüreklilikle ifade edeyim ki, Yüce Allah, Kur'ân-ı Kerîm'i ana dilleri Arapça olan bir millete sadece okumaları için göndermemiştir. Amaç; oradaki mesajı en iyi bir şekilde anlayarak hayatlarına yeni bir anlam ve ivme kazandırmaya çalışmaktır. Kur'ân'ın mesajı değil, sadece lafzı telaffuz edilirse, onun muhtevasını anlamak mümkün olmaz. Bundan dolayı Kur'ân'ı, sadece önemli gün ve gecelerde okumaya tahsis etmekten sarf-ı nazar edilmeli ve Müslümanlar onunla barışmalıdırlar. Milli şairimiz Mehmet Akif Ersoy, bu hakikati aşağıdaki dizelerinde şöyle haykırmaktadır:

*"İbret olmaz bize her gün okuruz ezber de
Yoksa hiç mana aranmaz mı bu âyetler de
Lafzı muhkem yalnız anlaşılan Kur'ân'ın
Çünkü kaydında değil hiç birimiz mananın
Ya açar nazmı celilin bakarız yaprağına
Yahut üfler geçeriz bir ölüünün toprağına
İnmemiştir hele Kur'ân şunu hakkıyla bilin
Ne mezarlıkta okunmak ne fal bakmak için."*(Ersoy, ts: 175)

Kur'ân'ın içeriğini bilen ve mesajını idrak eden bireyleri hiç kimse, Allah ile Kur'ân ile ve Peygamber ile aldatamaz. Çünkü kendinde olan ve kendisine aktarılan dinle ilgili bir bilgiyi Kur'ân ile tartan, yani ölçüsü Kur'ân olan kişi/kişileri geleneğin esiri haline getirerek uyuşturmak ve köle haline getirmek mümkün değildir. Çünkü Kur'ân, bireylere dinamizm ve yeni bir ruh kazandırmaktadır. Eğer Kur'ân, uyuşturucu aracı olan bir kitap formatında anlatılırsa, o zaman kitlelerde afyon etkisi meydana getirir. Yani dindar geçinen zümreler, çıkar ve menfaat düşkünü din âlimleri tarafından uyutulurlar. Bu sebeple Kur'ân, gönderiliş amacına uygun bir şekilde okunmalı, anlaşılmalı, yaşanmalı ve hayatı anlamlandırmasına izin verilmelidir. İşte o zaman Kur'ân afyon değil, onun panzehiri olan bir özelliğe sahip olur ve Müslümanlar gerçek kimliklerine kavuşurlar.

B- Hz. Peygamber'in Gaybı Bilmediğine Dair Kur'ânî Deliller

Allah, insanlık tarihi boyunca birçok peygamber göndererek insan türüyle irtibata geçmiş, kendilerine yapmaları gerekenleri ve gerekmeyenleri belirtmiştir. Yüce Allah'ın insanlar içerisinde birini seçip elçi olarak göndermesi, o seçilen kişinin özel biri olduğunu ortaya koymaktadır. Allah katında seçkin bir kimliğe sahip olan elçinin, Yüce Allah'ın kendine tahsis ettiği birtakım yetenekleri bulunmaktadır ve bu elçi, bahşedilen yetenekler sayesinde mesajı daha etkin ve etkili bir şekilde kitlelere ulaştırır. Elçinin sahip olduğu bu yetenekler, kesbî değil, vehbidir. Yani elçinin çalışmasıyla elde ettiği bir kazanım değil, Allah katından belli bir amaç ve hedef doğrultusunda sınırları belli olan bir özelliktir. Örneğin peygamberler, tebliğ faaliyetlerini yerine getirirken birtakım mucize ve olağanüstülükler ortaya koymaktadırlar. Peygamberler bu olağanüstülükleri kendilerinden değil, Allah'ın dilemesiyle ve kendilerine yetki vermesiyle gerçekleştirirler. Bu sebeple peygamberler bu yetki alanının dışına çıkarak farklı harikuladeliğe gösteremezler. Yani yetki hangi aladaysa ve hangi alanla sınırlıysa, ilgili sahada yetkilerini sergileyebilirler. Peygamberlerin gayb konusu da böyledir. Yani bu alanda da peygamberler yetkiye bağlı ve kayıtlı sınırlıdırlar. Bu bağlamda peygamberleri tanımlayan ve yetkilerini sınırlayan Yüce Allah'tır. Bu açıdan elçiler tamamen hür ve bağımsız değildirler.

Peygamberlik silsilesinin son halkası olan Hz. Peygamber, tebliğ faaliyetlerine başladığı Mekke döneminde müşrikler kendisinden sürekli olarak bazı talep ve isteklerde bulunmuşlardır. Bu istekler

içerisinde en önemlisi; Hz. Peygamber'in yetki alanına girmeyen gaybî bilgilerdir. Nitekim bunun üzerine Yüce Allah, Rasûlüllah'a geçmiş, an ve gelecekle ilgili bazı gaybî haberleri bildirmiştir. Allah Rasûlü'ne bu tarzdaki haberlerin verilmesi, onun bu sahada sınırsız yetkiye sahip olduğunu göstermemektedir. Yani İslâm Peygamber'i zamanı ve zemini gelince Yüce Allah tarafından bazı bilgilere muttali kılınabilir. Bunun dışında Hz. Peygamber'e bir özellik atfetmek, gerçeklerle örtüşmemektedir. Rasûlüllah'ın tebliğ süresince bir insan olarak başından pek çok olumlu ve olumsuz olaylar geçmiştir. O, geçmişte, şimdiki zamanda ve gelecekte kendisi ve İslâm toplumu açısından negatif neticeler doğuracak olaylarla karşılaştığında Allah'ın bildirmesi dışında herhangi bir gaybî bilgiye asla sahip olamamıştır. Ancak birtakım öncüllerden hareket ederek bazı yorum ve tahminlerde bulunmuştur. Bu özellik, onun insanî vasıflarla donatıldığını gözler önüne sermektedir. Hz. Peygamber zaman zaman gaybî bilmemekle itham edilmiştir. Örneğin; Benû Mustalik Gazvesi'nden dönerken Hz. Peygamber'in devesi Kasvâ'nın kaybolması üzerine münafıklardan olan Zeyd b. Lusayt: *"Muhammed kendisinin nebi olduğunu ve gökten kendisine haber geldiğini iddia ediyor, ancak kaybolan devesinin yerini bile bilemiyor."*(Vâkıdî, 1984: II, 423-424) Bunun üzerine Hz. Peygamber zihinlere nakşedilmesi gereken şu cevabı veriyor: *"Vallahi ben, ancak Rabbimin bana bildirdiklerini bilirim"*(İbn Hişâm, ts: III-IV, 523). Müslim'in rivayetinde ise Hz. Peygamber soru soran kişiden rahatsız olduğu, hatta yanaklarının kızardığı belirtilmektedir (Müslim, 1992: Lukata, 2, 6). Hz. Peygamber kendi sınırlarını çok iyi bildiğinden ve sınırsız bir gaybî bilgiye sahip olmadığından dolayı gaybî bilginin kaynağının Allah olduğunu vurgulamıştır. Allah Rasûlü'nün bu şekildeki tavrının, onun Müslümanlar tarafından en iyi bir şekilde anlaşılmasına katkı sağlayacağı muhakkaktır. Onun kendisini böyle tanımlaması, Müslümanların onun hakkında aşırıya gitmelerine engel olacaktır.

Hz. Peygamber sürekli olarak kendisinden gayba dair bilgi isteyen muhaliflere Kur'an diliyle şöyle cevap vererek muhataplarını susturmaya çalışmıştır:

"De ki: "Ben size, 'Allah'ın hazineleri benim yanımdadır' demiyorum. Ben gaybî da bilmem. Size 'Ben bir meleğim' de demiyorum. Ben sadece, bana gönderilen vahye uyuyorum." De ki: "Görmeyenle gören bir olur mu? Siz hiç düşünmez misiniz?"(En'am: 6/50)

"Ben size, "Allah'ın hazineleri yanımdadır", demiyorum; gaybî da bilmem. "Ben bir meleğim" de demiyorum. Sizin hor gördüğünüz kimseler için, "Allah, onlara asla hiçbir hayır vermez" de diyemem. Allah, onların içlerindeki daha iyi bilir. Böyle bir şey söylersem, o zaman ben gerçekten zâlimlerden olurum."(Hûd: 11/31)

"De ki: "Allah dilemedikçe ben kendime bir zarar verme ve bir fayda sağlama gücüne sahip değilim. Eğer ben gaybî biliyor olsaydım, daha çok hayır elde etmek isterdim ve bana kötülük dokunmazdı. Ben inanan bir kavim için sadece bir uyarıcı ve bir müjdeciyim."(A'râf: 7/188)

"De ki: Ben peygamberlerin ilki değilim. Bana ve size ne yapılacağını da bilmem. Ben sadece bana vahyedilene uyarım. Ben sadece apaçık bir uyarıcıyım."(Ahkâf: 46/9)

Yukarıdaki âyetlerde ön plana çıkan hususlar şunlardır:

- 1- Allah'ın hazineleri yine onun katındadır.
- 2- Hz. Peygamber gaybî bilmemektedir.
- 3- Rasûlüllah bir melek değildir.
- 4- Allah Rasûlü vahye tabidir.
- 5- Hz. Peygamber'in gayb konusunda gelişi güzel konuşma yetkisi bulunmamaktadır.
- 6- Allah Rasûlü gaybî ancak Allah bildirirse bilebilir.
- 7- Hz. Peygamber, Allah dilemedikçe kendine zarar verme ve fayda sağlama yetkisine sahip değildir.
- 8- Rasûlüllah gaybî bilme yeteneğine sahip olsaydı, daha fazla hayır işlerinde bulunur ve kendisine herhangi bir kötülük dokunmazdı.
- 9- Allah Rasûlü müjdecî ve uyarıcıdır.
- 10- Hz. Peygamber insanları düşünmeye davet etmektedir.

Yüce Allah Kur'an-ı Kerim'de Hz. Peygamber'in sınırlarını belirleyip onu tanımlamayı Müslümanlara bir bakış açısı sunmaktadır. Ayrıca Allah Rasûlü de kendisini âyetler çerçevesinde müminlere tanıtmaktadır. Dolayısıyla hem Allah'ın Hz. Peygamber'in sınırlarını tayin etmesi hem de Rasûlüllah'ın kendini tanımlaması, bu alanda Müslümanlara yetkilerini aşarak söz söyleme hakkı

vermemektedir. Çünkü Allah ve Peygamber'ine inanmak, sanırım böyle davranmayı gerekli kılmaktadır. Bu açık ve net olan âyetlere rağmen bazı kişi/kişilerin Hz. Peygamber'i yüceltme adına Allah'ın vermediği özellikleri ona atfettikleri görülmektedir. Allah Rasûlü'ne sahip olamadığı yetenekleri vermek ona hiçbir üstünlük ve yücelik kazandırmamaktadır. Aksine tebliğ döneminde gösterdiği olağanüstü başarılarla ve çektiği sıkıntılara gölge düşürmektedir. Harikuladeliklerle gelen başarının kalıcılığı olamayacağı gibi, müntesiplerine de örneklik teşkil etmez. Hz. Peygamber'in en önemli özelliği, Kur'an'da belirtildiği gibi, Müslümanlara örnek olmasıdır (Ahzâb: 33/21). Allah Rasûlü'nün arkasında gözlerinin olup olmaları görmesi ve gözlerinin önünden perdeler kaldırılarak gelecekte vuku bulacak olayları ifade etmesinin örnek alınacak bir yönü bulunmamaktadır. Bu sebeple insan özellikleri taşımayanların, insan özellikleri taşıyanlara örnek olması mümkün değildir. Müslümanları kendilerine getirecek, buldukları konumlardan sıçrama yaptıracak, onları büyüdü rüyanın etkisinden kurtarıp gerçek Peygamber ile buluşturacak özelliklerin öncelenmesi gerekmektedir. Bu açıdan Kur'an-ı Kerim'in ısrarla üzerinde durduğu konu, Hz. Peygamber'in melek olmadığı ve Allah'ın bildirmesi dışında gaybı bilemediği gerçeğidir. Başka bir deyişle Hz. Peygamber'in melek olmadığını ve Allah'ın bildirmesi dışında gaybı bilmediğini söylemek, onu asla sıradanlaştırmak değil, aksine gerçek kalitesini ortaya koymaktır. Çünkü Rasûlullah'ın değerini arttıran, getirdiği mesajın insanlar arasında neşvu nema bulması için dost-düşman herkesi imrendirecek şekilde ortaya koyduğu eşsiz mücadelesidir. Bu maddî prensibi ve özgünlüğü yeterli görmeyip model alınamaz özellikler verilerek Hz. Peygamber sosyal hayattan ve toplumdaki soyutlanmaya çalışılmaktadır. Bu faaliyetlerde sistemli ve organizeli bir şekilde hareket edilmesi, peygamber algısını olumsuz yönde etkilemektedir. Çünkü Hz. Peygamber'in doğru algılanması yönündeki çalışmalar ciddi anlamda zarar görmekte ve taraflar arasında amansız bir mücadele yaşanmaktadır. Bu sebeple Hz. Peygamber'in nasıl algılanması etrafındaki tartışmaları Kur'an merkezli yürütmek, bu sürece olumlu yönde katkı sağlayacaktır. Müslümanların son peygamberi tektir ve bu gerçekten hareketle pek çok peygamber algısından ziyade tek peygamber etrafında kenetlenmek, Müslümanları daha bilinçli ve şuurlu hale getirecektir. Hz. Peygamber gayb konusunda kendisini şöyle tanımlamaktadır: Hanım sahâbi olan Rübeyy bnt. Muavviz başından geçen olayı şöyle anlatmaktadır: "*Rasûlullah zıfâf gecemin sabahında yanına gelip yatağımın üzerine oturdu. Küçük kızlar def çalarak, Bedir Savaşı'nın öyküsünü ve bu savaşta şehit olan yiğit insanları yüceltip kahramanlıklarını ortaya koyan şarkılar söylüyorlardı*" Bir kız: "*Aramızda yarın ne olacağını bilen bir peygamber bulunmaktadır*" diye şarkısına bir ilavede bulundu. Hz. Peygamber bunu söylememesi için şarkıyı ikaz etti ve daha önce söylediği şarkıyı söylemesini emretti." (Buhârî, 1992: Meğâzî, 12; Ebû Dâvud, 1992: Edeb, 59; Tirmizî, 1992: Nikah, 6)

C- Hz. Peygamber'in Gaybı Bilmediğini Gösteren Tarihi Olaylar

1. Tâif'e Gidiş

Hz. Peygamber İslâm'ı tebliğ etmek için Mekke'de aradığı ortamı bulamayınca, risâlet görevini yerine getirebilmek için daha iyi bir ortam bulurum düşüncesiyle Mekke'ye yakın olan Tâif'e gitti ve onlara İslâm'ı tebliğ etti. Ancak onun bu tebliğine olumlu karşılık vermediler. Hz. Peygamber onlara: "*Madem İslâm'ı kabul etmediniz, o halde bunu gizli tutunuz*" dedi. Onlar bunu da yapmadılar. Ayak takımını, sokak serserilerini Allah Rasûlü'nün peşine takıp taşlattılar. Rasûlullah'ın ayakları kan revan içinde kaldı. O büyük ümitlerle gittiği Tâif'ten eli boş ve mahzun olarak döndü." (İbn Hişâm, ts: I-II, 419-420; İbn Sa'd, 1990: 165) Hz. Peygamber Mekke'ye girebilmek için bir Mekkeli vasıtasıyla Ahnes b. Şerik'e haber gönderdi. Ancak Ahnes b. Şerik: "*Ben halifim, halif ise başkasını himayesine alamaz*" şeklinde cevap vererek Hz. Peygamber'i himayesine almak istemedi. Bunun üzerine Allah Rasûlü, Süheyl b. Amr'a haber gönderdi. O da: "*Ben Âmiroğullarımdanım, Âmiroğulları Ka'boğullarını himayesine alamaz*" diyerek Rasûlullah'ın isteğini kabul etmedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber Mut'im b. Adiy'e haber göndererek himayesinde Mekke'ye girmek istediğini söyledi. Mut'im b. Adiy teklifi kabul edince Allah Rasûlü ancak onun himayesinde Mekke'ye girebildi (Taberî, 1994: I, 555).

Bir insan bir işe, bir faaliyete veya bir eyleme başlarken sonucunun olumsuzlukla biteceğini bilerek girişimde bulunmaz. Amaca ulaşmak ve hedefi gerçekleştirmek ne kadar zor olursa olsun herkes ümit ve umutla yarınlara bakar. Bu sebeple Hz. Peygamber Mekke'deki yaşam koşulları kendi ve Müslümanlar aleyhine zorlaşınca güvenli bir sığınak ve korunaklı bir liman bulmak amacıyla Tâif'e yolculuk yapmış, aradığını bulamadan ve çeşitli eza ve cefaya katlanarak dönmek zorunda kalmış, hatta doğduğu vatani olan Mekke'ye bir müşriğin himayesi altında girebilmişti. Hz. Peygamber Mekke'den Tâif'e hareket etmeden önce olabilecekleri ve başına gelecekleri bilmeyi değil, tahmin bile etse, kesinlikle bir macera uğruna o eyleme kalkışmazdı. Allah Rasûlü herkesin yaptığı gibi iyi niyetlerle ve istediğini elde etme düşüncesiyle Tâif'e gitmiş, ancak amacına ulaşamamıştır. Bu durum, Rasûlullah'ın Mekke'den hareket etmeden önce Tâif'te başına gelecekler hakkında önceden hiçbir bilgisinin olmadığını göstermektedir. Bu hususta Hz.

Peygamber'in gayba dair bir bilgisinin olmadığı ve Allah'ın da kendisini olacaklar hakkında uyarmadığı görülmektedir.

D- Bedir ve Hendek Savaşlarında Hz. Peygamber'in Aldığı Kararların Sahâbiler Tarafından Uygun Görülmemesi

a- Bedir Savaşı'nda Alınan Kararların Sahâbiler Tarafından Uygun Görülmemesi

Hz. Peygamber'in müşriklerle ilk savaşı 2/624 yılında Bedir'de meydana gelmiştir. Allah Rasûlü Şam'dan Ebû Süfyân liderliğinde gelmekte olan Kureys kervanını ele geçirmek için Medine'den hareket etti. Ancak kervanın takip edildiğini haber alan Ebû Süfyân hem Kureys'e haber göndererek yardım istedi hem de kervanı kurtarmak için sahil yolunu takip etti. Bu sebeple Müslümanlar kervanı yakalayamadılar. Ancak kervanı kurtarmak için Mekke'den hareket eden müşrikler kervan kurtulmasına rağmen Medine üzerine yürümeye devam ettiler ve Bedir'e gelerek karargahlarını kurdular. Hz. Peygamber'in ve Müslümanların ilk anda savaşıma düşüncesi yoktu. Ama müşriklerin üzerlerine geldiği haberini alan Hz. Peygamber arkadaşlarıyla birlikte Bedir'e doğru harekete geçti. Allah Rasûlü'nün amacı; Bedir Savaşı'nda Kureys'ten önce suya ulaşmaktı. Bu amaçla Hz. Peygamber Medine tarafına en yakın ve düşmana da en uzak olan kuyunun çevresine konakladı. Ordu içerisinde bir er olan Hubâb b. Münzir burasının savaşılabilecek iyi bir yer olmadığı düşüncesindeydi, ancak o, kendi görüşünü açıklamadan önce: *"Ya Rasûlallah! Burası sizin savaş stratejisi olarak belirlediğiniz bir yer mi, yoksa ileri veya geri gidemeyeceğimiz Allah'ın belirlediği bir yer mi?"* diye sordu. Bu soruya Hz. Peygamber: *"Burası Allah'ın belirlediği bir yer değil, bizzat benim savaş stratejisi olarak düşündüğüm bir yerdir"* şeklinde cevap verince Hubâb b. Münzir: *"Ya Rasûlallah! Burası savaş stratejisi olarak karargah kurulacak bir yer değildir. Orduyu buradan kaldır. Bizler, Kureys ordugahına en yakın yere karargah kuralım ve su alacağımız kuyu dışındakileri kapatalım. Düşmanla savaşırken su ihtiyacımızı buradan karşılarız, fakat onlar su içemezler."* Bu teklif üzerine Hz. Peygamber: *"Görüşünü ortaya koydun"* diyerek bunun araştırılmasını istedi. Yapılan keşif neticesinde Hubâb'ın görüşünün doğru olduğu anlaşılınca Allah Rasûlü kendi görüşünden vazgeçerek Hubâb'ın düşüncesini kabul etti. Böylece Hz. Peygamber ordunun yerini değiştirerek Hubâb'ın işaret ettiği kuyunun çevresine yerleşti ve diğer kuyuları ise kumla kapattırdı. Ancak Rasûlüllah daha sonra açık bırakılan kuyudan müşriklerin de su almalarına müsaade etti (Taberî, 1994: I, 555).

Hak ile batılın mücadelesi olarak kabul edilen Bedir Savaşı'ndan önce Hz. Peygamber savaş stratejisi olarak ordunun Medine tarafına en yakın ve düşmana da en uzak olan kuyunun çevresine konaklamasının daha uygun olacağını düşünerek böyle bir tasarrufta bulunmuştur. Eğer Allah Rasûlü buranın savaşmak için uygun olmadığını düşünseydi, zaten orduyu buraya asla konaklatmazdı. Çünkü böyle bir durum, Müslümanların aleyhine, müşriklerin de lehine olurdu. Devletini, vatanını ve milletini düşünen devlet başkanı ve ordu komutanı ülkenin kaderini etkileyecek aleyhte bir karara imza atmaz. Devlet, vatan ve millet kavramlarının ne anlam ifade ettiğini Hz. Peygamber'den daha iyi bilen bir idareci sanırım yoktur. Bu sebeple Allah Rasûlü'nün alacağı kararlar ülkenin geleceği açısından oldukça önemlidir. Eğer Rasûlüllah'ın orduyu ilk konaklattığı yerde kalnıp savaşılsaydı, stratejik açıdan yanlışlık yapılmış olacak ve karşı tarafın savaşı kazanmasına yardımcı olunmuş olunacaktı. Müşriklerin asker sayısı Müslümanlardan üç kata daha fazlaydı. Bu açıdan stratejik hata yüzünden İslâm ordusu mağlup olsaydı, Müslüman toplum ağır bedel öder ve geleceği ciddi anlamda tehlike altına girerdi. Muhtemel sonuçları bu kadar ağır olacak bir konu hakkında Hz. Peygamber, Allah'ın bildirmesi dışında gaybî bir bilgiye sahip olsaydı, Hubâb b. Münzir'in uyarısına gerek duymadan orduyu savaş konumuna uygun olacak yere konaklattırdı.

b- Uhud Savaşı'nda Alınan Kararların Sahâbiler Tarafından Uygun Görülmemesi

Bedir Savaşı'nda yakınlarını kaybeden Mekkeliler, Mekke'nin lideri konumunda olan Ebû Süfyân'a gelerek Müslümanlardan kurtarılan kervandan elde edilen kârın, Hz. Peygamber'den ve Müslümanlardan intikam almak için asker toplanmasında harcanmasını teklif ettiler. Bu teklifi Ebû Süfyân yerinde bularak asker toplamak için komşu ve çevre kabilelere görevliler gönderdi. Yapılan propaganda çalışmaları neticesinde üç bin kişiden müteşekkil olan bir ordu hazırlayarak Medine'ye doğru hareket ettiler. Bunun üzerine Abbâs b. Abdilmüt Tâlib Kureys'in savaş hazırlıklarını, asker, hayvan sayısını ve silah durumunu bir mektupla Hz. Peygamber'e bildirdi. Abbâs b. Abdilmüt Tâlib'in üç gün içinde Medine'ye gitmesi karşılığında ücretli olarak tuttuğu Benû Gıfâr'dan olan kişi, Kubâ'da Hz. Peygamber'i bularak mektubu kendisine verdi. Rasûlüllah mektubu Übey b. Ka'b'a okutarak içindekilere muttali oldu ve bunu hiç kimseye söylememesini belirtti (İbn Sa'd, 1990: II, 28; Muhammed Rızâ, ts: 209-210). Daha sonra Kureys'in Medine üzerine doğru geldiği haberi insanlar arasında yayıldı ve o esnada Medine'de bulunan Huzâa kabilesinden Amr b. Sâlim, kabilesinden bir grup adamla Hz. Peygamber'e gelerek Kureys ordusu hakkında bilgi verdi (Vâkıdî, 1984: II, 210).

Mekkeli müşriklerin Medine üzerine yürüdüğü haberini alan Hz. Peygamber oldukça önemli ve hassas olan bu durum hakkında nelerin yapılması gerektiği konusunu görüşmek üzere toplantı tertipledi. Toplantıya Medine’de bulunan kabilelerin ileri gelenleri katıldı. Yapılan müzakerelerde iki konu üzerinde duruldu: 1- Medine içerisinde kalınarak savunma savaşı yapılacak ve düşmanın saldırılarına karşı konulacak. 2- Şehir dışında düşmanla karşılaşılarak meydan savaşı yapılacak. Hz. Peygamber gördüğü bir rüya üzerine Medine’de kalınmasını, çocukların ve hanımların kalelere yerleştirilerek savunma savaşı yapılmasını tercih ettiğini açıkladı. Abdullah b. Übey b. Selül de Medine içerisinde kalınarak savunma savaşı yapılması konusunda görüş beyan etti. Ancak Bedir Savaşı’na katılmayan gençler düşmanı şehir dışında karşılayarak meydan savaşı yapılması konusunda görüş bildirdiler, hatta bu hususta da oldukça ısrarlı davrandılar. Bunun üzerine Allah Rasûlü de gençlerin görüşüne meylederek meydan savaşı yapılmasına karar verdi. Ancak Sa’d b. Muâz ve Üseyd b. Hudayr gibi ensârın ileri gelenleri Hz. Peygamber’i bu görüşünden vazgeçirmeye çalıştılsa da o: *“Bir peygamber, Allah kendisiyle düşmanları arasında hüküm verinceye kadar giymiş olduğu zırhı çıkarmaz”* diyerek bu karardan dönmemiştir. Yapılan meydan savaşında Hz. Peygamber’in emirleri ve direktifleri dikkate alınmadığı için Müslümanlar yetmiş şehit vererek büyük bir hezimete uğramışlardır (İbn Hişâm, ts: III-IV, 63-79; İbn Sa’d, 1990: II, 28-32; Taberî, 1994: 59-75).

Hz. Peygamber gerçeklerden hareketle Medine içerisinde kalınıp savunma savaşı verilmesi yönünde fikir beyan etmesine rağmen bazı tecrübesiz ve heyecanlı gençlerin ısrarlı bir şekilde meydan savaşı verilmesi yönündeki talepleri doğrultusunda kendi görüşünden dönerek gençlerin görüşünü kabul etmiştir. Savaşın sonucuna baktığımızda gerçekten büyük bir hezimettir. Çünkü Müslümanlar ezici bir şekilde galip durumdayken dünyalık sevdası sebebiyle başta Hz. Peygamber olmak üzere İslâm ordusu yok olma tehlikesi geçirmiştir. Ayrıca Allah Rasûlü’nün savaş esnasında öldürüldüğü şayiasının koparılması ve bunun sonucunda Müslüman askerlerin psikolojik durumu, hadisenin boyutlarını ortaya koymaktadır. Rasûlüllah ve Müslümanlar müşriklerden canlarını korumak için şehitleri savaş meydanında bırakarak dağa sığınmaları, Mekkeli müşriklerin şehitler üzerinde müslu yapmaları, müşrikler savaş meydanını terk etmediği müddetçe Müslümanların şehitlerin yanlarına gidememeleri ve şehitlerinin defnedememeleri, Müslümanların çok zor anlar yaşadığını göstermektedir. Eğer müşrikler, Müslümanların bu durumundan istifade ederek işin bir adım sonrasını uygulama sahasına koyarak Medine üzerine gitselerdi, gerçekten o zaman Müslüman toplum için büyük bir yıkım olabilirdi. Eğer Allah Rasûlü gaybı bilme yeteneğine sahip olsaydı, sonuçları bu kadar ağır olabilecek bir faaliyete müsaade etmezdi. O, gaybı bilgilerine dayanarak meydan savaşı yapılmasını isteyenlere, böyle bir kararın uygulanmasının, İslâm toplumunda derin yaralar açacağını belirterek kendilerini bu ısrarlı tutum ve davranışlarından vaz geçirdi. Hz. Peygamber bu yönde karşı tarafı ikna edecek argümanlar kullanmamış, aksine gençlerin isteği doğrultusunda karar almıştır. Bu sebeple Allah Rasûlü bu icraatıyla bir insan olarak gaybı bilmediğini ve gelişen durumlara göre karar aldığını ortaya koyarak Müslümanların kendisini yanlış anlama ve algılamalarına engel olmaya çalışmıştır.

c- Hendek Savaşı’nda Alınan Kararların Sahâbiler Tarafından Uygun Görülmemesi

5/627 yılında Mekkeli müşrikler çeşitli grupların da katılımıyla on bin kişiden oluşan büyük bir orduyla Medine üzerine doğru harekete geçtiler. Müşrikler ilk kez bu kadar çok sayıda bir orduyla Müslümanların karşısına çıkıyorlardı. Onların amacı; Müslümanları tamamen yok etmektir. Kureyş ordusu Mekke’den ayrılınca Huzâa kabilesinden bir grup Mekke ile Medine arasını dört günde alarak Rasûlüllah’a gelerek: *“Kureyş’in Mekke’den ayrıldığını ve Medine üzerine doğru geldiği”* haberini verdiler (Vâkıdî, 1984: II, 444). Hz. Peygamber onların kalabalık bir orduyla üzerlerine geldiği haberini alınca istişare neticesinde Medine’nin etrafına düşmanın saldırısından korunmak amacıyla hendek kazılmasına karar verdi. Bu savaşa, kazılan hendekten dolayı *“Hendek Savaşı”*, çeşitli gruplar bir araya gelerek Müslümanlara saldırdığı için de *“Ahzâb Savaşı”* denilmektedir.

Hendek Savaşı öncesi Medine’de bulunan Yahudi kabilelerinden sadece Benû Kureyza kabilesi kalmıştı. Onlar Müslümanlarla şehri birlikte koruma noktasında antlaşma yapmış olmalarına rağmen Ahzâb ile ittifak yaparak Müslümanları iki ateş arasında bırakmışlardı. Zaten Müslümanlar, müşrikler tarafından kuşatılmasının yanında Kureyzoğulları da ihanet edince Müslümanlar çok zor durumda kalmışlardı. İşte Allah Rasûlü böyle hassas bir durumda düşman kuvvetlerini parçalamak için harekete geçti. Bu amaçla Hz. Peygamber Hendek Savaşı’nın yaklaşık bir ay kadar uzaması üzerine sahâbenin korkusunu ve endişesini gidermek için muhasaraya Mekkeliler’in yanında katılan Gatafân kabilesinin liderleri Uyeyne b. Hısn ve Hâris b. Avf ile gizlice görüştü. Görüşmesinde Kureyş’e destek olmamaları karşılığında Medine’nin bir yıllık hurma hasılatının üçte birini vermeyi teklif etti. Onlar Hz. Peygamber’den Medine hurmalarını üçte ikisini talep ettiler, fakat Allah Rasûlü bu teklifi kabul etmedi. Bunun üzerine onlar, Rasûlüllah’ın üçte birlik teklifini kabul ettiler. Bu bağlamda aralarında bir antlaşma metni hazırlandı, ancak antlaşma metni taraflar ve şahitlerce imzalanmadan önce Allah Rasûlü bu konuyu Evs ve Hazrec’in liderleri olan Sa’d b. Muâz ve

Sa'd b. Ubâde ile istişare etti. Sa'd b. Muâz ve Sa'd b. Ubâde: "Ya Rasûlallah! İstedğin bir şey varsa onu yapalım. Allah'ın sana emrettiği bir şey varsa da onu yapmamız gerekir. Bizim için ne yapmak istiyorsun?" şeklindeki cevabına Allah Rasûlü: "Hayır, onu sizin için yapmak istiyorum. Vallahi Araplar'ın bir yaydan çıkan ok gibi üzerinize geldiğini ve her taraftan size saldırdıklarını gördüm ve bundan dolayı onların size karşı olan gücünü kırmak için böyle bir antlaşma yapmak istedim." Bunun üzerine Sa'd b. Muâz, bunun vahye değil, Rasûlüllah'ın düşmanın gücünü bölmek düşüncesine dayandığını öğrenince şöyle dedi: "Biz ve onlar Allah'a ortak koşar ve putlara tapardık. O dönemde onlar bizim misafirimiz olmadıkça veya satın almadıkça bir tek hurmamıza bile göz dikemezdi. Şimdi İslâm ile şereflendiğimiz bu sırada mı onlara mallarımızı vereceğiz?" Bunun üzerine Hz. Peygamber: "Nasıl istersen" şeklinde karşılık verince Sa'd b. Muâz: "Yazılı olan metni aldı ve yırttı" Böylece Allah Rasûlü iki liderin kararlılığını görünce Gatafân ile antlaşma yapmaktan vazgeçti (Vâkıdî, 1984: II, 477; İbn Hişâm, ts., III-IV, 223; Taberî, 1994: II, 94).

Hz. Peygamber ilk defa bu kadar kalabalık sayıda bir ordunun Medine'yi işgal edip İslâm'ı yok etmek ve Müslüman toplumunu ortadan kaldırmak amacıyla gelmesi karşısında bu olumsuz durumun nasıl izale edileceği konusunda stratejiler geliştirmeye başladı. Bu amaçla o, Ahzâb adı verilen ve pek çok kabilenin katılımıyla bir araya gelen oluşumu, şer ittifakını dağıtıp parçalamak için Gatafân liderleriyle Medine'nin yıllık hurma üretiminin 1/3'ünü verme karşılığında anlaşmaya vardı. Ancak Evs ve Hazrec'in liderlerinin varılan antlaşmayı uygun bulmadıklarını söylemesi üzerine antlaşmadan vazgeçildi. Eğer Allah Rasûlü Gatafân liderleriyle yapmaya çalıştığı antlaşmanın Evs ve Hazrec liderleri tarafından kabul edilmeyeceğini bilseydi, kendini riske ederek onlarla böyle bir görüşme de bulunmazdı. Hz. Peygamber tamamen iyi niyetlerle ve İslâm toplumunun geleceğini dikkate alarak devlet başkanı ve ordu komutanı sıfatıyla ittifak arayışları içerisinde bulunmuştur. Ayrıca Rasûlüllah Hendek Savaşı'nın Müslümanların lehine müşriklerin aleyhine sonuçlanacağını bilebilseydi, onlarla asla Ahzâb'tan ayrılmaları hususunda antlaşma yapmazdı. Bütün bunlar gösteriyor ki, Hz. Peygamber'in yanında her hangi bir gaybî bilgi bulunmamaktadır.

E- Hz. Peygamber'in İstihbarat Faaliyetlerinde Bulunması

a- Bedir Savaşı'nda İstihbarat Faaliyetleri

Hz. Peygamber, Mekkelilere ait olan ve Ebû Süfyan liderliğindeki bir kervanın Mekke'ye döndüğü haberini alınca sahâbîleri topladı ve kervandaki malların çokluğunu, buna karşılık muhafız sayısının azlığını belirterek kervanı Bedir'de ele geçirebileceklerini söyledi ve kendilerini sefere çıkmaya davet etti. Bu amaçla Hz. Peygamber Medine'den hareket etmeden on gün önce kervan hakkında bilgi toplamaları için Talha b. Übeydullah ve Sa'id b. Zeyd'i Suriye yoluna gönderdi. Ancak bu sahâbîler Medine'ye Bedir Savaşı esnasında ulaşılabildiler (Vâkıdî, 1984: I, 19; İbn Sa'd, 1990: II, 8).

Hz. Peygamber, Cüheyne kabilesinden Besbes b. Amr ile Adiy b. Ebî Zağba'yı Medine'den ayrıldıktan sonra kervan hakkında bilgi toplamak için gönderdi. Onlar da Medine'nin 160 km. kadar güneybatısında yer alan ve Kızıldeniz sahiline 30 km. uzaklıkta bulunan Bedir kuyularına gidip kervanın henüz buradan geçmediğini öğrendiler ve durumu Hz. Peygamber'e bildirdiler. Bedir, o dönemde Medine-Mekke yolunun Suriye kervan yoluyla birleştiği noktada bulunuyor ve kervanların ikmal yeri olarak hizmet görüyordu (Vâkıdî, 1984: I, 40; İbn Hişâm, ts: I-II, 617; İbn Sa'd, 1990: II, 9; İbnü'l-Esir, 1979: II, 119; Sarıçam, 2007: 155).

Hz. Peygamber Bedir yakınlarında ordusuyla konakladıktan sonra kervan hakkında bilgi toplamak üzere Ali b. Ebî Tâlib, Zübeyr b. Avvâm, Sa'd b. Ebî Vakkâs ve Besbes b. Amr'ı müşrikler hakkında bilgi toplamak üzere gönderdi. Onlar, Bedir'e yakın bir yerde konaklayan müşriklerin Bedir kuyusuna su almak için gönderdikleri suculardan birkaç tanesini yakalayarak Rasûlüllah'ın huzuruna getirdiler. Yapılan sorgulama da onların sayılarını öğrenmek için günde kaç deve kestikleri sorusuna onların: "Bir gün dokuz, bir gün de on deve kesiyorlar" cevabından hareketle Hz. Peygamber onların sayısının dokuz yüz elli ile bin arasında olduğu tahmininde bulundu (Vâkıdî, 1984: I, 51-53; İbn Hişâm, ts: I-II, 616-617; İbn Sa'd, 1990: II, 10; Taberî, 1994: 1994, 21, 27-28). Bunun üzerine Allah Rasûlü esirlerin söylediklerinin doğru olup olmadığını yerinde araştırmak üzere ordu hakkında bilgi toplaması için Abdullah b. Mes'ud ve Ammâr b. Yâsir'i görevlendirdi. Bu ikisi, sabaha karşı Kureyş karargâhında büyük bir karışıklık yaşandığı haberini getirdiler. Çünkü Kureyşliler karargâhlarına dönen kölelerden Müslümanların Bedir civarında bulunduğunu öğrenince büyük bir heyecana kapılmışlar, baskına uğramamak için tedbir almaya başlamışlardı (Sarıçam, İbrahim, 2007: 152).

Hz. Peygamber'in Bedir Savaşı öncesi izlediği rota insanları hayretler içerisinde bırakacak türdendir. Çünkü onun her adım öncesi tedbir alması, bir sonraki adımının daha sağlam atılması içindir. O Suriye'den Medine yolunu kullanarak Mekke'ye gitmek isteyen Kureyş kervanı hakkında bilgi aldığı anda, bu bilginin doğruluğunu araştırmak ve onun hakkında detaylı bilgi edinmek amacıyla hareket etmeden önce iki

sahâbiyi görevlendirmesi, hareket ettikten sonra da aynı amaçla iki sahâbiyi görevlendirmesi, onların ordunun henüz Bedir kuyularından geçmediği haberini getirmesinden sonra Bedir yakınlarında orduyla konakladıktan sonra bu defa kervan hakkında bilgi toplamaları için dört sahâbiyi görevlendirmesi, Rasûlullah'ın bu işe ne kadar önem verdiğini göstermektedir. Aynı şekilde tedbiri hiçbir zaman elden bırakmayan Allah Rasûlü'nün istihbarat faaliyetleri neticesinde yakalanan Kureyş ordusuna ait olan birkaç esirden ordu hakkında bilgi aldıktan sonra da iki sahâbiyi verilen bilgilerin doğruluğunu tetkik etmek için yetkilendirmesini, akıllı ve mantıklı bir insanın yapacağı faaliyetler bağlamında değerlendirmek daha doğru olur. Hz. Peygamber bütün adımları atarken nübüvvet yönünü asla kullanmamış ve buna da gerek duymamıştır. Bir kişinin bir yeteneği ve özelliği varsa, onu mutlaka önemli durumlarda ortaya koyması gerekmektedir. Zaten kendisinden de beklenen odur. Eğer Hz. Peygamber'in yanında böyle bir yeteneği var da, bunu insanlardan gizliyorsa, bu, Rasûlullah'ın hayat felsefesine ve insanlık anlayışına uygun değildir. Bu bağlamda sahâbilerden de: *"Ey Allah'ın Rasûlü! Sen bir peygamber olmana rağmen niçin bu kadar önemli bir konuda hakkında gerek kervan gerekse de ordu hakkında daha hızlı ve doyurucu bilgiye ulaşmak amacıyla melekleri harekete geçirmedin"* şeklinde bir itirazda da bulunulmamıştır. Yoksa her fırsatta Hz. Peygamber'in olağanüstü yetkilere sahip olduğunu söyleyerek arkasını görebilmesi ve önünden perdeler kaldırılarak gelecekte haber vermesi gibi olmadık özellikleri ona atfedenlerin bildiğini, sahâbiler bilmiyorlar mıydı? Başka bir bakış açısıyla Rasûlullah ile aynı çağda yaşayan ve vahyin gelişine tanıklık edenlerin görmediğini, onun vefatından sonra gelenlerin görmeleri mümkün mü!? Sahâbiler hiçbir zaman Allah Rasûlü'ne olağanüstülükler isnat etmemiş ve böyle bir beklenti içerisinde de girmemişlerdir. Zaten Hz. Peygamber vahiy dışında kendisine izafe edilen her hangi bir şey olsaydı, mutlaka bu tarzdaki eğilimlere engel olurdu. O halde sonrakiler, öncekileri takip ederek Rasûlullah yaşadığı dönemde nasıl anlaşılıyorsa, o minval üzere anlamaları gerekmektedir. Allah Rasûlü normal insanlar gibi davranmayıp, farklı formata bürünerek bilgiye ulaşma yolunu kullansaydı, sanırım elde ettiği olağanüstü başarıya gölge düşmüş olurdu. Bu şekilde gelen başarının insanları harekete geçirecek bir yönü olmazdı.

b- Uhud Savaşı'nda İstihbarat Faaliyetleri

Uhud'da savaşmak amacıyla Mekkeli müşriklerin Medine üzerine yürüdüğü haberi her tarafta yayılınca Hz. Peygamber onların hakkında bilgi almak için Enes b. Fedâle ve Mu'nis b. Fedâle isimli iki casusu görevlendirdi. Onlar 3/625 tarihinde 5 Şevvâl Perşembe gecesi Akik vadisinde ordugâhın bulunduğu yere gelerek onlar hakkında bilgi aldılar ve Rasûlullah'a: *"Onlar develerini ve atlarını yeşilliğin olmadığı Urayz denilen ekili araziye bıraktılar"* şeklinde haber getirdiler. Bunun üzerine Allah Rasûlü onlar hakkında daha ayrıntılı bilgi almak amacıyla Hubâb b. Münzir'i gönderdi. Hubâb da onların arasına sızarak bazı bilgiler edindi ve onları Hz. Peygamber'e anlattı (İbn Sa'd, 1990: II, 28; Vâkıdî, 1984: I206-207). Yine bu örnekte Rasûlullah'ın düşman güçleri hakkında bilgi toplamak üzere insan unsurunu kullandığını görmekteyiz.

Uhud Savaşı'nda sahâbilerin emre itaatsizlikleri nedeniyle büyük bir yenilgiye uğrayan Hz. Peygamber Uhud Dağı'na sığınmak zorunda kaldı. Müslümanların Uhud Dağı'na sığındığını gören Ebû Süfyân savaş alanını terk etmeden önce Hz. Peygamber'in sağ olup olmadığını öğrenmek amacıyla Müslümanlara: *"Muhammed aramızda mı?"* diye seslendi. Hz. Peygamber onun bu seslenişine cevap verilmemesini istedi Bunun üzerine Ebû Süfyân: *"Ebû Kuhâfe aramızda mı?"* diye sordu. Onun bu sorusuna da cevap verilmedi. Bu sefer de Ebû Süfyân: *"Ömer aramızda mı?"* diye seslendi. Bun da cevap verilmedi. Bunun üzerine Ebû Süfyân: *"Eğer hayatta olsalardı, cevap verilerdi. Anlaşılan bunların üçü de ölmüş"* dedi. Ebû Süfyân'ın söylediklerine dayanamayan Hz. Ömer: *"Allah'ın düşmanı! Yalan söylüyorsun. Söylediğin şahısların hepsi hayattadır. Allah seni hakir ve zelil kılmak için onları sağ bıraktı"* karşılığını verince Ebû Süfyân: *"Savaş sırayıdır. Bu gün, Bedir'in karşılığıdır"* dedi. Bunun üzerine Hz. Ömer: *"Evet, ama eşit değiliz. Çünkü bizim ölülerimiz cennette, sizinkiler ise cehennemdedir"* şeklinde cevap verdi. Bu cevap karşısında Ebû Süfyân Hubel putunu: *"Yüce ol, aziz ol ey Hubel!"* diyerek övünce Hz. Ömer de Hz. Peygamber'den izin alarak: *"Allah yüce ve her şeyden üstündür"* cevabına Ebû Süfyân: *"Bizim Uzzâ'mız var, sizin Uzzâ'nız yok"* diyerek Uzzâ ile övünmesine karşılık Hz. Ömer de: *"Allah bizim mevlâmızdır, sizin mevlânız yok"* şeklinde yanıt verdi. Bundan sonra Ebû Süfyân: *"Gelecek yıl sizinle Bedir'de karşılaşıp savaşalım"* dedi. Hz. Ömer de Hz. Peygamber'den aldığı talimatla: *"Evet"* yanıtını verdi. Bu karşılıklı konuşmadan sonra Ebû Süfyân Kureyş ordugâhına gitti ve kısa bir süre sonra da Kureyş ordusu savaş alanını terk etti. Bunun üzerine Hz. Peygamber Kureyş ordusunun Medine'ye saldırıp saldırmayacağından emin olmak ve hareketlerini izlemek için Sa'd b. Ebî Vakkâs veya Ali b. Ebî Tâlib'i görevlendirerek şu talimatı verdi: *"Atlari bırakıp develere biniyorlarsa, Mekke'ye gidiyorlar, yok eğer develeri bırakıp atlara biniyorlarsa Medine'yi kastediyorlar. Allah'a yemin olsun ki, Medineye gitmeyi düşünüyorlarsa, onları orada yakalayacağız"* dedi. Bunun üzerine elçi Mekke karargâhına gelerek onların atlara değil, develere bindiklerini gördü. Hz. Peygamber'in yanına gelerek gördüklerini anlatınca

başta Hz. Peygamber olmak üzere Müslümanlar rahat bir nefes aldılar (Vâkîdî, 1984: I, 298; İbn Sa'd, 1990: II, 36-37; Taberî, 1994: II, 71).

Hz. Peygamber büyük bir hezimetten sonra Kureyş ordusunun Mekke'ye mi yoksa Medine üzerine hücum etmek için mi hareket ettiğini öğrenmek amacıyla istihbarat faaliyetinde bulunmak zorunda kalmıştır. Edinilen bilgiler doğrultusunda ordunun Mekke'ye gideceği kanaatine ulaşılmıştır. Şimdi burada şu soruyu sormak yerinde olacaktır. Hz. Peygamber, Allah'a dua edip de ordunun nereye gideceği hakkında niçin bilgi sahibi olmak istememiştir? Şunu açık bir şekilde ifade etmek gerekirse, insanın sahip olduğu yeteneği ortaya koyma zamanı, Uhud Savaşı gibi ağır sonuçları olan bir olaydan sonra olmalıdır. Ancak Hz. Peygamber sınırlarını çok iyi bildiği için geleceği bilme gibi bir özelliği olmadığından insan kanalını kullanarak bilgi edinme yolunu tercih etmiş ve Allah'a bu konuda ilticada bulunma gereği hissetmemiştir. Burada diğer bir nokta ise; Allah Rasûlü böyle davranırken bazı Müslümanların bu hakikatleri, Rasûlüllah'ta bir eksikliğe sebep olur düşüncesi ve endişesiyle görmezden gelmeleridir. Aslında Hz. Peygamber'i model haline getiren, örnek alınabilecek formata sokan ve onu anlamlı kılan özelliği, insanlarda mevcut olan duygu ve düşüncelerle hareket etmesidir.

c- Hendek Savaşı'nda İstihbarat Faaliyetleri

Müşriklerin büyük bir orduyla Medine'ye doğru geldiği haberini alan Hz. Peygamber ashâbıyla istişare ettikten sonra şehrin savunulması için etrafına hendek kazılmasına karar verdi (İbn Hişâm, ts: III-IV, 219). Rasûlüllah'ın hendek kazma işini bitirmesinden hemen sonra müşrikler 10.000 kişilik orduyla Medine önlerine geldiler (İbn Hişâm, ts: III-IV, 219). Hendeği görünce şaşkına dönen müşrikler, onu geçmeyi denedilerse de başaramadılar. Harbin uzamasından endişelenen müşrikler kaleyi içten fethetmek için Huyey b. Ahtab'ı Kureyzaoğullarının Hz. Peygamber ile yaptığı antlaşmayı bozmalarını ve kendi saflarında yer almalarını sağlamak için görevlendirdiler. Huyey b. Ahtab bu görevi yerine getirmek için o zaman Kureyzaoğullarının reisi olan Ka'b b. Esed ile görüşmeye gitti ve kapıyı çalıp içeri girmek için müsaade istedi, fakat kendisine izin verilmeyince Huyey b. Ahtab: "Yazıklar olsun sana ey Ka'b! Kapıyı aç" dedi. Huyey b. Ahtab'ın geliş amacını çok iyi anlayan Ka'b b. Esed: "Yazıklar olsun sana ey Huyey! Sen uğursuz bir adamsın. Ben, Muhammed ile bir antlaşma yaptım ve aramızda bulunan antlaşmayı bozamam, ayrıca ben, ondan iyilik ve doğruluktan başka bir şey görmedim" dedi. Huyey b. Ahtab'ın ısrarları sonucunda Ka'b, kapıyı açtı. Bunun üzerine Huyey b. Ahtab, büyük bir orduyla Medine'ye geldiklerini, bununla Muhammed'in ve onunla birlikte olanların kökünü kazıyacaklarını söyleyince Ka'b: "Muhammed'den sadece iyilik ve doğruluk gördüğünü" yineledi. Ancak Huyey b. Ahtab o kadar inandırıcı konuştu ki, Ka'b b. Esed, Muhammed ile yaptığı antlaşmayı bozduğunu söyledi (İbn Hişâm, ts: III-IV, 221).

Müslümanlar arasında Kureyzaoğullarının antlaşmayı bozduğu haberi yayılınca, Hz. Peygamber bunun doğruluğunu araştırmak için Sa'd b. Muâz'ı, Sa'd b. Ubâde'yi, Abdullah b. Revâha'yı ve Havvât b. Cübeyr'i Kureyzaoğullarına gönderdi ve şunu da sıkı sıkı tenbihledi: "Kureyzaoğullarının antlaşmayı bozduğu haberi doğruysa, insanları (Müslümanları) zayıflığa ve endişeye düşürmemek için onu bana gizli bir şekilde (ima ile) söyleyiniz. Ben onu anlarım. Eğer antlaşmaya sadık kalıp, onu bozmadılarsa, açıktan açığa söyleyiniz." Bu heyet Kureyzaoğullarının yurduna gittiğinde, onların söylentilerden daha kötü durumda olduklarını gördüler. Diplomatik heyet onlara antlaşma hükümlerini hatırlatınca: "Muhammed de kim oluyor? Muhammed ile bizim aramızda ne bir ahid ne de bir akid vardır" dediler. Bir süre karşılıklı olarak ileri geri konuşmalar devam ettikten sonra durumu Hz. Peygamber'e haber vermek için: "Adal ve Kârâ" diyerek ima ile anlatmaya çalıştılar. Bunun üzerine durumu anlayan Rasûlüllah: "Allahû Ekber! Ey Müslümanlar topluluğu, müjdeler olsun" diyerek (İbn Hişâm, ts: III-IV, 221-222) onların hıyanetini sevinçle karşıladı.

Hz. Peygamber, Ahzâb'ın Medine'yi kuşatması sebebiyle ölüm-kalım mücadelesi verdiği bir esnada, şehrin savunulması için bütün unsurlarıyla karşı koyacağına dair Medine Antlaşması'na imza atan Kureyzaoğullarının verdikleri söze sadık kalmayıp düşman tarafıyla ittifak yaparak Müslümanları iki ateş arasında bırakması, Müslüman topluma zor anlar yaşatmıştır. Böyle çok nazik ve hassas bir durumda Hz. Peygamber, Huyey b. Ahtab'ın Benû Kureyza lideri Ka'b b. Esed ile antlaşmayı bozmak için yaptığı girişimden habersizdir. Çünkü Rasûlüllah bir duyum üzerine olayın doğruluğunu araştırmak ve teyit etmek üzere heyet göndermiştir. Heyet gerekli incelemeyi yaparak Allah Rasûlü'ne duyumun doğru olduğu haberini getirmiştir. Bu doğrulamadan sonra Hz. Peygamber olay hakkında kesin bilgi sahibi olmuştur. Eğer Hz. Peygamber, aynı zaman diliminde olsa bile kendisine gayb olan şimdiki ve gelecek zamanla ilgili bir bilgiyi öğrenme veya ona ulaşma ihtimali bulunsaydı, kesinlikle bu yönünü aktif hale getirerek gerekli bilgiyi öğrenir ve zamanında yapması gerekenleri yapardı. Ancak o, Allah'ın bildirmesi dışında gayb ile ilgili bir bilgiyi bilme veya elde etme yeteneğine sahip olamadığı için insanların kullandığı normal yolu kullanmak durumunda kalmıştır.

Hız. Peygamber, Nuaym b. Mes'ud vasıtasıyla ahzâb arasında ikilik çıkarınca gruplar birbirlerinden süphelenmeye ve endişe etmeye başladılar (Vâkıdî, 1984: II, 480-485). Büyük bir coşku ve azamete İslâm devletini ortadan kaldırmaya gelen Ahzâb, Hız. Peygamber'in yerinde ve zamanında aldığı tedbirler neticesinde bu emeline ulaşamayınca kuşatmayı kaldırıp kaldırmama konusunda tereddütler yaşamaya başladı. Bunun üzerine Hız. Peygamber gece vakti müşriklerin ordugâhında olup bitenler hakkında gizlice bilgi edinmesi ve elde ettiği bilgileri kendisine getirmesi için Huzeyfe b. Yemân'ı görevlendirdi. Bunun üzerine Huzeyfe b. Yermân soğuk bir gecede müşriklerin ordugâhına gitti. Orada rüzgarın onların karargâhını altüst ettiğini, ordu komutanı Ebû Süfyân'ın bir konuşma yaparak kuşatmayı kaldırmaya karar verdiğini açıkladığını ve bu kararında ciddi olduğunu göstermek için devesinin ayaklarındaki bağı çözmeyi bile unutarak devesine bindiğini gözlemledi. Bu hayatî öneme sahip olan bilgileri edinen Huzeyfe b. Yemân Hız. Peygamber'in yanına gelerek olup biteni kendisine anlattı. Ahzâb'ın kuşatmayı kaldırdığından emin olunca Hız. Peygamber Müslümanların evlerine gitmelerine izin verdi (Vâkıdî, 1984: II,489-490; İbn Hişâm, ts: III-IV, 231-232).

Yukarıdaki olayda Allah Rasûlü normalin dışına çıkmadan Kureyş ordusunun nasıl bir hareket tarzı izleyeceğini casusu aracılığıyla öğrenmiş ve ona göre strateji geliştirmiştir. Hız. Peygamber casusu göndermeden hayatî öneme haiz olan bu bilgiye ulaşabilir miydi? Bu soruya kesin bir şekilde "Hayır" cevabını vermek yerinde olacaktır. Çünkü Rasûlüllah'ın nübüvvet yönünün olması, her alanda bu özelliğın etkin olduğu anlamına gelmez. Bu sebeple Allah Rasûlü dinî hususlarda ilahî yöne sahip olurken, dünyevi alanlarda ise insanî özelliğe sahiptir. Çünkü dünyevî işlerde insanî yapıya sahip olduğundan hata yapma lüksü bulunurken, dinî sahalarda hata yapma lüksü bulunmamaktadır. Bu sebeple Allah, vahiy hususunda peygambere insiyatif alma yetkisi vermemiştir. Ama onun vahiy açıklamasına ve yorumlamasına olanak tanınmıştır.

d- Benû Mustalîk Gazvesi'nde İstihbarat Faaliyeti

Hız. Peygamber Huzâa kabilesinin bir kolu olan Mustalîk kabilesi reisi Hâris b. Ebî Dirâr'ın at ve silah satın aldıktan sonra çevredeki kabileleri de yanına alarak Medine üzerine yürüyeceğine dair bir haber aldı. Bu haberi yerinde tetkik etmek üzere Huzâa kabilesinin Eslem koluna mensup Bureyde b. Husayb'ı casus olarak karşı tarafa gönderdi. Bureyde b. Husayb onları destekleyecekmiş gibi düşman ordusunun karargâhına kadar sokuldu ve haberin doğruluğunu öğrenerek Medine'ye geldi (Vâkıdî, 1984: I, 404; İbn Hişâm, ts: III-IV,290; İbn Sa'd, 1990: II,48; Belazürî, 2011: I, 290; Taberî, 1994: II, 109; İbnü'l-Esîr, 1979: II, 192; İbn Kesîr, 1994: IV, 157).

Allah Rasûlü her zaman İslâm toplumunu muhtemel tehlikelerden korumaya çalışmış ve bu yönde yapılması gerekenleri en iyi şekilde yerine getirmiştir. Yetenekli, kaliteli ve ileri görüşlü bir idarecinin yapması gereken, devlet ve millet için tehlike oluşturabilecek meseleler büyümeden yerinde ve zamanında önlem almaktır. Hız. Peygamber de devlet başkanı olarak devletin ve milletin geleceği açısından tehlikeli bir oluşum olarak değerlendirdiği şer odağını ve fitne yuvasını yerinde imha etmek amacıyla istihbarat raporu doğrultusunda hareket etmiştir. Burada Rasûlüllah'ı harekete geçiren başat aktör; istihbarat raporunda belirtilenlerdir. O, devlet ve millet için tehlike oluşturabilecek bir haberi vahiyle değil, bir sahâbî aracılığıyla öğrenmiş ve zamanında müdahalede bulunarak İslâm toplumunu büyük bir musibetten kurtarmıştır. Müslüman casus Hız. Peygamber'e bu önemli bilgiyi getirmeseydi, muhtemelen Allah Rasûlü durumdan haberdar olmayacak ve Müslümanlar büyük bir tehlikeyle karşı karşıya kalacaklardı. İşte bu husus; Rasûlüllah'ın istihbarat faaliyetlerine ne kadar önem verdiğini göstermektedir. Eğer Allah Rasûlü: "Ben bir peygamberim. Allah bana Müslümanlar hakkında tehlike olabilecek durumları bildirir" düşüncesiyle hareket etseydi, insanî yönünü ortaya koymuş olmazdı. Bu sebeple Rasûlüllah'ın gelecekte vuku bulacak olaylar hakkında (Allah'ın bildirmesi dışında) gaybî bir bilgisi bulunmadığından, olması gerektiği gibi davranmıştır.

e- Huneyn Savaşı'nda İstihbarat Faaliyeti

Mekke'nin fethinden sonra sıranın kendilerine geldiğini düşünen Tâif çevresinde oturan Hevâzin kabilesi Sakîf kabilesiyle birleşerek Müslümanlarla savaşa hazırlandı. Zaten onlar Hız. Peygamber'in Mekke'nin fethi için yapılan hazırlığın kendileri üzerine olduğunu düşünerek hazırlık yapmışlardı. Hatta bu amaçla Medine'ye hazırlıklar hakkında bilgi toplaması için bir casusu da görevlendirmişlerdi. Ancak bu casus Müslümanlar tarafından yakalanarak Mekke'nin fethine kadar gözetim altında tutulmuştu (Vâkıdî, 1984: II, 805-806).

Hız. Peygamber Huneyn Vadisi'nde yuvalanan bu şer oluşumu ve fitne yuvalarını dağıtmak üzere on iki bin kişiden oluşan ordusuyla harekete geçti. Allah Rasûlü hareketinden önce olayın doğru olup olmadığını araştırmak için Abdullah b. Hadred adlı bir sahâbîyi görevlendirdi. Abdullah, Rasûlüllah'ın

talimatı doğrultusunda gizli bir şekilde karşı tarafın ordugâhına girmeyi başararak birkaç gün içerisinde elde ettiği bilgileri Hz. Peygamber'e getirdi (İbn Hişâm, ts: III-IV, 439-440).

Mekke'nin fethinden sonra sıranın kendilerine geldiğini düşünen Hevâzin ve Sakîf kabileleri hazırlık yapmaya başladılar. Bu sebeple İslâm toplumunu ve davetini ortadan kaldırmak amacıyla bu yöndeki çalışmalara olabildiğince hız vermeye başladılar. Onların bu yönde hazırlık yaptıkları bilgisine ulaşan Hz. Peygamber, hadisenin doğru olup olmadığını teyit etmek amacıyla bir sahâbiyi görevlendirmiş ve duyumun doğruluğu ortaya çıkınca da mikrop üreten bataklığı kökünden kazımak için hiç zaman kaybetmeden harekete geçmiştir. Çeşitli örneklerle anlatmaya çalıştığımız istihbarat faaliyetlerinin en önemli özelliği; Hz. Peygamber'in olacaklar hakkında hiçbir bilgiye sahip olmamasıdır. Bu sebeple Allah Rasûlü, devlet, millet ve İslâm davetinin geleceği açısından tehlike oluşturabilecek durumlara zamanında engel olabilmek için casusluk faaliyetlerine önem vermiştir. Bu faaliyetlerin göze çarpan en önemli özelliği ise; gaybî bilgiler değil, insanî bilgilerle hareket edildiğidir. Böyle bir durum, Rasûlüllah'ın peygamberliğini asla sorgulamaya açmadığı gibi, onda bir eksikliğe de sebep olmamaktadır.

F- Hz. Peygamber'e Yapılan Uyarılar

Hz. Peygamber'in davranışlarını iki kategoride incelemek mümkündür. Birincisi; Nübüvvet öncesi hayatı. İkincisi ise; nübüvvet sonrası hayatı. Onun nübüvvet öncesi yaşamı Müslümanları o kadar da ilgilendirmemektedir. Çünkü Allah Rasûlü ilahî emre ve nehye muhatap olmadığından sergilediği davranışların bir bağlayıcılığı ve örnekliği bulunmamaktadır. Bu bağlamda onun vahiy öncesi hayatında meydana gelen bir olumsuz hareket, vahiy sonrasını etkilemez ve nübüvvetine de bir hanel getirmez. Bu açıdan Müslümanları ilgilendiren, itaati gerektiren ve örnek alınmasını öğütleyen kısmı ise, vahiy almaya başladığı andan vefatına kadar geçen zaman diliminde ortaya konulan fiillerdir. Rasûlüllah bir beşer olması, insanlarda mevcut bulunan fitrî özellikleri ve duyguları bünyesinde barındırmasından dolayı şartların ve konjonktürün gerektirdiği şekilde bazı davranışlarda bulunmuştur. Bu hal ve hareketlerin bir kısmının ortaya konuluş itibarıyla İslâm'ın ilke ve prensiplerine aykırı olmadıkları görülmektedir. Ancak Hz. Peygamber numune-i imtisal olduğundan ortaya koyduğu davranışların bağlayıcılığı ve örnekliği bulunmaktadır. Bu sebeple Müslümanlar tarafından normal, ancak Allah'a göre uygun olmadığı için uyarılar gelmiş ve Hz. Peygamber yaptıklarından dolayı kınanmıştır. Daha önceki çalışmamızda konu genişçe işlendiğinden sadece temel başlıklar belirtilecektir (Geniş bilgi için bkz. Arslan, 2016: 27-118)

1- Abdullah b. Ümmü Mektûm Olayı

"Kendisine o âmâ geldi diye Peygamber yüzünü ekşitti ve öteye döndü. (Ey Muhammed!) Ne bilirsin, belki de o arınacak, yahut öğüt alacak da bu öğüt kendisine fayda verecek. Kendini muhtaç hissetmeyene gelince; sen ona yöneliyorsun. (İstemiyorsa) onun arınmasından sana ne! Allah'a karşı derin bir saygıyla korku içinde koşarak sana geleni ise bırakıp, ona aldırımıyorsun. Hayır, böyle yapma! Çünkü bu Kur'an bir öğüttür. Dileyen ondan öğüt alır."(Abese: 80/1-12)

2- Bedir Esirleri

"Yeryüzünde düşmanı tamamıyla sindirip hakim duruma gelmedikçe, hiçbir Peygamber'e esir almak yakışmaz. Siz geçici dünya menfaatini istiyorsunuz, halbuki Allah ahireti istiyor. Allah mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir. Eğer Allah'ın daha önce verilmiş bir hükmü olmasaydı, aldığınız şeyden dolayı size büyük bir azap dokunurdu."(Enfâl: 8/67-68)

3- İfk Olayı

"O iftirayı uyduranlar, içinizden bir güruhtur. Bu iftirayı kendiniz için kötü bir şey sanmayın. Aksine o, sizin için bir hayırdır. Onlardan her biri için işledikleri günahın cezası vardır. İçlerinden (elebaşlık ederek) o günahın büyüğünü üstlenen için ise ağır bir azap vardır. Bu iftirayı işittiğiniz zaman, iman eden erkek ve kadınlar, kendi hakkında iyi zan besleyip: 'Bu, apaçık bir iftiradır' deselerdi ya!"(Nur: 24/11-12)

4- İlâ Olayı

"Ey Peygamber! Eşlerinin rızasını arayarak, Allah'ın sana helal kıldığı şeyi niçin kendine haram ediyorsun? Allah çok bağışlayandır, çok merhamet edendir"(Tahrim: 66/1)

5- Münafıklara İzin Vermesi

"Allah seni affetsin! Doğru söyleyenler sana iyice belli olup, yalancıları bilinceye kadar niçin onlara izin verdin?"(Tevbe: 9/43)

6- Hz. Peygamber'in 'İşâallah' Demeyi Unutması

“Hiçbir şey hakkında sakın ‘yarın şunu yapacağım’ deme! Ancak, ‘Allah dilerse yapacağım’ de. Unuttuğun zaman Rabbini an ve ‘Umarım Rabbim beni bundan daha doğru olana ulaştırır’ de (Kehf: 18/23-24).

7- Hz. Peygamber’in Abdullah b. Übey’in Cenaze Namazını Kıldırması

“Onlardan ölen hiçbirine asla namaz kılma ve kabrinin başında bulunma. Çünkü onlar Allah’ı ve Rasûlü’nü inkar ettiler ve fasık olarak öldüler.” (Tevbe: 9/84)

8- Hz. Peygamber’in Zeyneb bnt. Cahş İle Evlenmesi

“Zevcenî (kendine) tut (boşama) ve Allah’a karşı takva sahibi ol.” demiştin. Allah’ın açıklayacağı şeyi nefsinde saklıyordun, ve insanlardan korkuyordun (çekiniyordun). Allah, (Kendisinden) korkman (çekinmen) için daha çok hak sahibidir. Sonra Zeyd, ondan alâkasını kesince onu, seninle evlendirdik ki, evlâtlıklarının kendileriyle ilişkilerini kestikleri (boşadıkları) kadınların evlenmelerinde, mü’minlerin üzerinde bir zorluk olmasın diye. (Böylece) Allah’ın emri yerine getirilmiş oldu.” (Ahzâb: 33/37)

Kur’ân-ı Kerîm’de anlatılan bu olaylar Hz. Peygamber tarafından bir tercihte bulunularak işlenmiş, ancak murad-ı ilahiyeye muvafık düşmediğinden dolayı vahye konu olmuştur. Bir insan bazen ortaya koyduğu eylemin neticesinde uyarılacağını bildiği halde o davranışı gerçekleştirmekten geri durmaz. Böyle bir hareket tarzı insanın doğasında vardır. Ancak peygamberler her ne kadar insan olsalar da, sonucunda Allah tarafından uyarılacaklarını bildikleri davranışları yapmaktan azamî derecede sakınırlar. Hz. Peygamber son elçi olması hasebiyle daha önceki peygamberlerin yaptıkları davranışlar neticesinde uyarıldıkları vahiyle kendisine bildirildiği halde, aynı sonucun kendi başına geleceğini bile bile benzer davranışlarda bulunmaz. Eğer Allah Rasûlü eylemde bulunacağı bir davranışın neticesinde vahiy yoluyla uyarıya muhatap olacağını bilse, o davranışı asla gerçekleştirmezdi. Hz. Peygamber yaptığı davranışlar neticesinde açık ve net bir şekilde Kur’ân’da uyarıldığına göre, yaptığı bir davranışın sonucunda gelecekte başına gelecekleri bilememektedir. Yani Allah Rasûlü’nün gayba dair bir bilgisi bulunmamaktadır. Hz. Peygamber itaba uğrayacağını bildiği halde o davranışı yapmaktan kaçınmıyorsa hem peygamberliği sorgulanmaya açık hale gelmekte hem de sergilenen hareket nübüvvet makamıyla örtüşmemektedir. Allah Rasûlü kasıtlı olarak yanlış bir davranışta bulunmamıştır ve Kur’ân başta olmak üzere temel kaynaklarda bir bilgi mevcut değildir.

Yukarıdaki örnekler içerisinde Hz. Peygamber’in gaybı bilmediğini gösteren en önemli olay, İfk Hadisesi’dir. Çünkü Allah Rasûlü dünya hayatında insanın başına gelebilecek en önemli olaylardan biriyle karşı karşıya kalmıştır. Medine toplumu yaklaşık olarak bir ay bu konuyla meşgul olmuş ve böyle bir olaya muhatap olan Rasûlüllah derinden yaralanmıştır. Hz. Peygamber olayı aydınlığa kavuşturmak amacıyla güvendiği kişilere ve Hz. Âişe’yi en iyi tanıyanlara sorarak ailesi üzerindeki kara bulutları gidermeye çalışmıştır. Ancak olumlu bir neticeye ulaşamayınca da Hz. Âişe’ye giderek: *“Eğer yasak olan şeyi yaptıysan, Allah’tan bağışlanma dile ve O’na tevbe et. Kul hatasını itiraf edip tevbe ederse, Allah ona merhamet eder”* (Vâkıdî, 1984: II, 431-433; İbn Hişâm, ts: III-IV, 301-302; Taberî, 1994: II, 113-114; İbnü’l-Esir, 1979: II, 198; İbn Kesir, 1994: IV, 162) ifadesi, bir eşin, eşinden duyabileceği en ağır ifade biçimidir. Bu ifade tarzı, her ne kadar Hz. Peygamber eşine güvense de, geçmişte Hz. Âişe’ye atılan iftiranın asılsız olmadığını göstermektedir. Eğer Rasûlüllah’ın (Allah’ın bildirmesi dışında) gaybı bilme özelliği olsaydı, her şeyden önce eşini ve kendisini derinden yaralayan, iffetini ve namusunu zedeleyen, Medine toplumunu uzun bir süre meşgul eden bu olayı hiç kimsenin diline pelesenk etmeden önce açıklığa kavuşturur ve insanların ailesi hakkında yanlış düşünce içerisinde olmalarına müsaade etmezdi. Ama vakıa böyle tecelli etmemiş ve Hz. Peygamber gaybı bilemeyen bir beşer gibi olayın aslını araştırma yoluna gitmiştir. Şunu da belirtelim ki, Hz. Âişe’nin masumluğunu bildiren ilgili âyetler gelmeseydi, başta Allah Rasûlü olmak üzere hiç kimse olayın gerçek mahiyeti hakkında bilgi sahibi olamaz ve bu hadise kıyamete kadar da (ilk anda olduğu gibi) insanların dilinde dolaşmaya devam ederdi. Doğal olarak insanların kimisi Hz. Âişe’yi masum görürken, kimisi de iftira kampanyasına iştirak ederdi.

G- Recî’ ve Bi’ri Maûne Olayları

a- Recî’ Olayı

3/625 Sefer ayında Adal ve Kârre kabilelerine mensup bazı kişiler Medine’ye gelerek Hz. Peygamber’den kabilelerine İslâm’ı öğretecek bir heyet göndermesini talep ettiler. Bu istek karşısında Hz. Peygamber, Âsım b. Sâbit liderliğinde yedi kişiyi onların beraberinde gönderdi. Heyet Mekke ile Usfân arasında Huzeyl kabilesine ait Recî’suyuna ulaştıklarında Huzeyl kabilesinin bir kolu olan Liyhânoğullarından yüz kişiden oluşan bir grup tarafından kuşatıldılar. Gruptakiler teslim olmaları halinde kendilerine bir şey yapmayacaklarını söylediler. Ancak Âsım b. Sâbit başta olmak üzere Müslüman

tebliğcilerden dördü teslim olmayı reddederek çatıştılar ve sonunda da şehit düştüler. Hubeyb b. Adiy, Zeyd b. Desine ve Abdullah b. Târik teslim olmayı tercih ettiler. Yolda Abdulallh b. Târik kaçmaya çalışırken o da şehit edildi. Hubeyb b. Adiy ve Zeyd b. Desine Mekke'ye getirilerek Bedir'de öldürülen kişilerin akrabalarına satıldı. Daha sonra bu iki Müslüman esir Bedir'de öldürülenlerin intikamını almak amacıyla şehit edildiler (Vâkıdî, 1984: I, 350-363; İbn Hişâm, ts: III-IV, 169-183).

Hız. Peygamber, Medine'ye gelerek İslâm'a girenlerin memleketlerine dönerken beraberlerinde İslâm'ı tebliğ edecek kişilerin de olma taleplerini yerinde bularak seçkin kişilerin gitmelerine izin vermiştir. Heyetin daha sonra yaptıkları dikkate alınrsa, Medine'ye iyi niyetlerle gelmedikleri açıktır. Allah Rasûlü onların tebliğci isteklerini tamamen samimi bulmuş ve gereğini yapmıştır. Rasûlüllah, onların kötü düşüncelerle Medine'ye geldiklerini tahmin etseydi, isteklerini asla yerine getirmez ve bu düşüncelerinden dolayı kendilerini cezalandırırdı. Ama Hız. Peygamber'in zihinlerden geçenleri bilme ve niyet okuyuculuğu gibi özellikleri olmadığından, meydana gelecekleri bilememiştir. Aksi bir durumu ifade edecek olursak, yani gelecekte olacakları bildiğini iddia edersek, Allah Rasûlü'nün sonucunu bile bile seçkin arkadaşlarını ölüme gönderdiğini kabul etmiş oluruz ki, böyle bir netice; Rasûlüllah'ın insana ve arkadaşlarına bakışıyla çelişen bir durumdur. Eğer İslâm Peygamber'i arkadaşlarının elim bir akıbetle karşılaşacağını bilseydi, belki onların ortadan kaldırılmasının kendisi için ranta dönüşeceğini söyleyebilirdik. Ancak onun böyle süflî duygularla ve menfaat elde etme düşüncesiyle hareket etmesi mümkün değildir. O halde bu hadisenin tek izah edilebilir yönü; Hız. Peygamber'in gelecekte vuku bulacakları bilme yeteneğine sahip olmadığıdır.

b- Bî'ri Maüne Olayı

3/625 Safer ayında Âmir b. Sa'saa kabilesi lideri Ebû Berâ Âmir b. Mâlik Medine'ye gelerek Hız. Peygamber'den kabilesine İslâm'ı öğretecek tebliğciler göndermesini istedi. Hız. Peygamber de davetçilerin başlarına Necid halkı tarafından bir tehlike gelebileceğinden endişe ettiğini söyledi. Ebû Berâ'nın onların emniyetini garanti etmesi üzerine Hız. Peygamber Ashâb-ı Suffe'den kırk veya yetmiş kişiden oluşan tebliğci heyetini Münzir b. Amr'ın başkanlığında talep edilen yere gönderdi. Heyet Bî'ri Maüne kuyusunun başına gelince mola verdi. Harâm b. Milhan Hız. Peygamber tarafından gönderilen mektubu Âmir b. Sa'saa kabilesi liderine götürdü. Ancak Ebû Berâ'nın öldüğü şayiası üzerine mektubu yeğeni Âmir b. Tufeyl'e verdi ve orada bulunanları da İslâm'a davet etti. Eskiden beri İslâm'a karşı olan Âmir b. Tufel mektubu okumadan elçiyi öldürttü. Daha sonra da Süleym kabilesinin kollarından topladığı adamlarla Bî'ri Maüne'de konaklayan Müslümanlara saldırarak Amr b. Ümeyye ve Ka'b b. Zeyd dışında herkesi şehit ettiler. Esir edilen Amr b. Ümeyye ed-Damrî daha sonra serbest bırakıldı. Hız. Peygamber bu olaydan haberdar olunca otuz veya kırk gün sabah namazlarında Bî'ri Maüne'de İslâm davetçilerini şehit edenlere beddua etmiştir (Vâkıdî, 1984: I, 138-189; İbn Hişâm, ts: III-IV, 346-353).

Bir kabile reisi olan Ebû Berâ, kabile üyelerinin irşad edilmesi için Hız. Peygamber'den İslâm tebliğcileri göndermesini talep etmektedir, ancak Rasûlüllah bölge halkından bazı çekince ve endişelerinin olduğunu belirterek bu teklife pek sıcak bakmayınca kabile reisi, tebliğcilerin hayatlarının garanti altına alınacağına dair teminat vermesi üzerine talep yerine getirilmiştir. Hız. Peygamber olabilecek tahmin ettiği için değil, bölge halkından endişelendiği için çekimser davranmıştır. Ama kaygılar giderilince de teklife olumlu karşılık verilmiştir. Eğer endişeler giderilmeseydi, eminim ki, Hız. Peygamber bu teklife onay vermezdi. Kaldı ki Reci' ve Bî'ri Maüne olayları aynı ay içerisinde meydana gelmiştir. Allah Rasûlü öncekinin acı sonucunu öğrenmeden sonrakine izin vermiştir. Rasûlüllah her ikisinin de elem verici sonuçlarını ilahî kanalla değil, insan unsuruyla öğrenmiş ve iki olaydan duyduğu üzüntüyü de otuz veya kırk gün sabah namazlarında hadiseyi yapanlara karşı beddua ederek göstermiştir. Eğer Hız. Peygamber gelecekte vuku bulacak olaylar hakkında bilgi sahibi olabilseydi, güzide ashâbının başına gelenlere engel olur ve İslâm toplumuna böyle bir acıyı yaşatmazdı. Bu sebeple iki hadise tamamen normal seyri içerisinde meydana gelmiştir.

H- Benû Nadir'in Medine'den Sürgün Edilmesi

3/625 yılında Bî'ri Maüne hâdisesi meydana geldi ve bu olayda Rasûlüllah'ın tebliğci olarak gönderdiği kırk veya yetmiş kişi tuzağa düşürülerek içlerinden Amr b. Ümeyye ed-Damrî hariç diğerleri şehid edildiler. Amr b. Ümeyye ed-Damrî olup bitenleri Rasûlüllah'a haber vermek için Medine'ye gelirken, yolda Hız. Peygamber ile antlaşması olan Benû Âmir kabilesinden iki kişiye rastladı ve onları, kendilerine saldıranlardan olduğunu zannederek öldürdü. Medine'ye gelince durumu Allah Rasûlü'ne anlattı. Bir müddet sonra Benû Âmir kabilesinin reisi olan Âmir b. Tufeyl, Hız. Peygamber'e bir mektup yazarak, öldürülen iki kişinin diyetini istedi. Bunun üzerine Hız. Peygamber arkadaşlarıyla birlikte Nadiroğullarına gitti ve aralarındaki mevcut antlaşmaya dayanarak Benû Âmir'e verilecek diyete ortak olmalarını istedi. Nadiroğulları antlaşma gereğince diyete iştirak edeceklerini söyleyip biraz beklemelerini söylediler. Bu

arada Hz. Peygamber ve arkadaşları bir duvarın dibine oturdular. Bu durumu fırsat bilen Yahudiler, Allah Rasûlü'nü öldürmek için plan yaptılar. Bu planı gerçekleştirmesi için Amr b. Cihâs'ı görevlendirdiler. Amr b. Cihâs, Hz. Peygamber'in kenarına oturduğu duvarın damına çıkacak ve bir kaya parçasını onun üzerine yuvarlayacak ve planı gerçekleştirmiş olacaktı. Ancak Sellâm b. Mişkem buna karşı çıktı ve: "Eğer bunu yapacak olursanız bunun derhal Muhammed'e haber verileceğini" söylemesine rağmen, onun sözlerine aldırış etmeyerek planlarını gerçekleştirmek için harekete geçtiler. Ancak Cebrâil onların suikast planını Rasûlüllah'a haber verince o, oradan kalktı ve Medine'ye gitti. Bunun üzerine Hz. Peygamber Benû Nadîr Yahudilerinin Medine'den çıkartılmasına karar verdi (Vâkıdî, 1984: I, 363-366).

Bu olayda bizi ilgilendiren konu; Hz. Peygamber'in Benû Nadîr'in kendisine tertiplemiş olduğu suikast girişimini nasıl öğrendiğidir. Kaynaklarda Allah Rasûlü'ne haberi getirenin Cebrâil olduğu belirtilmektedir. Cebrâil'in bu haberi, tam gerçekleştirileceği esnada Hz. Peygamber'e bildirmesi kuşku uyandırmaktadır. Çünkü olması gereken, o anda haber verilmesi değil, önceden bildirilip tedbir alınmasına yönelik olmasıdır. Burada şu soruları gündeme getirmek gerekmektedir: Allah, elçisini bilgilendirmek için neden olayın gerçekleşeceği anı bekledi? Bu beklemedeki amaç; Peygamber'i imtihana tabi tutmak mı ya da insanların her türlü olumsuz eylem ve fiillerinden onu nasıl koruduğunu göstermek midir? Yoksa Allah suikastın yapılacağını o anda mı öğrendi? Bu soruların anlamsızlığını ve hiçbir zaman Allah'a bilgi eksikliğinin isnad edilemez olduğunu ben de biliyorum, ancak Cebrâil'in o anda haber getirmesi böyle bir yaklaşımı geliştirmektedir. Aslında yukarıdaki soruların cevaplarını, haberi Cebrâil'in getirdiğini belirtenlerin cevaplaması daha doğru olur.

Ancak ben, suikast haberini Cebrâil'in getirmedeği kanaatindeyim. Çünkü Hz. Peygamber, Benû Nadîr yurduna ödemeleri gereken diyet bedelini haber vermek için geldiğinde onların hal ve hareketlerinden kendisine karşı yapılacak olan meşum eylemi sezinleyip oradan ayrılmıştır. Yani Allah Rasûlü dikkati ve uyanık olması sayesinde bu suikasttan kurtulmuştur. İnsanlar, Cebrâil'in haber getirmesini örnek alamazlar, ancak Hz. Peygamber'in ayrıntılara dikkat kesilip olabilecek tahmin etmesini pekâlâ örnek alabilirler. Ayrıca Hz. Peygamber Medine'ye geldiğinden itibaren çeşitli zaman ve zeminlerde düşmanlık yapan Yahudilerin genetik kodlarını çok iyi bildiğinden ve onlardan her zaman olumsuz hadiselerin meydana gelmesi beklendiğinden Benû Nadîr yurduna bu duygu ve düşüncelerle gitmiş olması muhtemeldir. Bu halet-i ruhiye içerisinde olan Hz. Peygamber etrafında olanlara kayıtsız kalmamış ve en ufak bir ayrıntıyı bile değerlendirmiştir. Bu sebeple Allah Rasûlü ayrıntılar içerisinde gizli olan şifreleri çözümleyerek başına gelmesi muhtemel olan bu suikasttan kurtulmuştur.

Nadîroğulları gazvesinin sebebi konusunda ikinci hâdise şöyledir:

Nadîroğulları Yahudileri, Rasûlüllah'a suikast düzenlemek için bir haberci göndererek: "Üç Müslümanı da yanına alarak gel ve bizden de üç âlimle Medine ile Yahudilerin oturduğu yerin ortasında bulunan "el-Mensef" denilen yerde karşılaşp görüş; şayet bizinkiler size inanıp ikna olacak olurlarsa, biz de hep birden senin yoluna gireriz" deyip onu belirtilen yere gelmesi için davet ettiler. Bu üç Yahudi, elbiseleri altına hançerler sakladılar. Ancak Nadîroğulları Yahudileri arasından bir kadın, Müslüman ensâr zümresi arasında oturan erkek kardeşine Nadîroğullarının kalkıştığı bu suikast işini ifşa etti ve bu erkek kardeş de Nadîroğullarının mahallesine henüz varmadan haberi Rasûlüllah'a yetiştirdi. Bunun üzerine Hz. Peygamber yoldan geri dönerek Medine'ye gitti (Ebû Davud, 1992: Harâc, 23; Hamidullah, 1993: I, 582).

İ- Hudeybiye Antlaşması'nın Bozulması

Hz. Peygamber 6/628 yılı Zilka'de ayında ashâbından bin dört yüz, bin beş yüz veya bin altı yüz kişiden oluşan bir grupla umre amacıyla yola çıktı. Müslümanların Mekke'ye doğru geldiğini haber alan müşrikler onları Mekke'ye sokmamak için karar aldılar. Hz. Peygamber iki taraf arasında savaş çıkmaması için değişik yol güzergâhı izleyerek Hudeybiye'ye geldi. İki taraf arasında karşılıklı elçilerin gelip gitmesinden sonra Hz. Peygamber, Hz. Ömer'in elçi olarak gitmesini istediye de Hz. Ömer, orada kendisini koruyacak yakını olmadığı için Hz. Osman'ın gitmesini önerdi. Bunun üzerine Hz. Peygamber de bu teklifi yerinde bularak Hz. Osman'ın elçi olarak gitmesine karar verdi. Ancak Hz. Osman'ın Müslümanların yanına dönmesi gecikince, öldürüldüğü haberi başta Hz. Peygamber olmak üzere bütün Müslümanları derinden üzdü. Bunun üzerine Hz. Peygamber Müslümanları toplayarak savaşmak üzere biatlerini aldı. Bu biate "Rıdvân Biatı" denilmektedir. Daha sonra da Hz. Peygamber'e Hz. Osman'ın öldürülmediği haberi ulaştı (Vâkıdî, 1984: II, 571-605; İbn Hişâm, ts: III-IV, 308-316; İbn Sa'd, 1990: II, 72-74).

Hz. Peygamber Mekkeliler ile görüşmek için gönderdiği elçinin öldürüldüğü şayiasının yayılması üzerine bunu yapanlara hadlerini bildirmek amacıyla kesin bir şekilde tepki gösterilmesine karar verdi. Burada Allah Rasûlü elçisine verdiği değeri göstermek ve uluslararası ilişkilere riayet edilmediği için böyle

davranmıştır. Ayrıca Rasûlullah kesin bir bilgiyle değil de muhtemel duyum üzerine hareket etmiştir. Gerçek zamanında ortaya çıkmasaydı, iki taraf arasında ciddi problemler meydana gelebilirdi. Bunun sonucunda İslâm'ın geniş alanlara yayılması, Hayber'in ve Mekke'nin fethi gibi hadiseler olumsuz yönde etkilenebilirdi. Peki böyle muhtemel ağır sonuçları doğuracak bir olayda Hz. Peygamber neden zan ile hareket etmektedir? Allah Rasûlü'nün yanında kendisinde gayb olan bir bilgiyi bilebilme yeteneği olsa, böyle davranır mıydı? Şu net bir şekilde ortaya çıkmaktadır ki, Rasûlullah içinde bulunulan şartlara ve gelişen durumlara göre hareket etmektedir. Onun böyle hareket tarzı içerisinde bulunması, yadığanacak ve kendisinde bir eksikliğe sebep olacak bir durum değildir. Çünkü o, alınması gereken tedbirleri almış ve arkadaşlarını da bu yöne kanalize etmiştir. Burada önemli olan diğer bir durum ise; Müslümanların düşmana karşı dayanışma içerisinde olmaları ve birlikte hareket ederek karşı tarafa gözdağı vermeleridir.

Kureys ile yapılan müzakerelerden sonra antlaşmaya varıldı. Bu antlaşmanın konumuzla ilgili maddesi: *"İsteyen Arap kabilesi iki taraftan biriyle ittifak yapabilir"* şeklindedir. Bu bağlamda Huzâa kabilesi Hz. Peygamber ile ittifak yaparken, Benû Bekir kabilesi de Mekkelilerle ittifak yaptı (İbn Hişâm, ts: III-IV, 317-318). Huzâa kabilesi bir gece vetir kuyusu başındayken Benû Bekir kabilesi ansızın hücum ederek onlardan bazılarını öldürmüşlerdi. Bu katliama, Hudeybiye Antlaşması'na rağmen Kureys de katılmıştı. Huzâa kabilesinden Amr b. Sâlim ve beraberinde kırk kişi bu durumu Hz. Peygamber'e bildirmek için Medine'ye geldiler. Amr b. Sâlim: *"Benû Bekir'in kendilerine hücum ettiğini, pek çok kişiyi öldürdüğünü, Kureys'in antlaşmayı bozduğunu, rukû ve secde halindeyken kendilerini öldürdüğünü"* acıklı bir şekilde anlatarak: *"Allah aşkına bize yardım et"* dedi. Olanları dinleyen Allah Rasûlü: *"Ey Amr b. Sâlim! Sana yardım edilecek"* buyurdu. Daha sonra da Budel b. Verkâ Huzâa kabilesinden bir grup adamla Medine'ye gelerek Benû Bekir kabilesinin kendilerine yaptıklarını ve Kureys'in de onlara yardım ettiğini Hz. Peygamber'e haber verdi (Vâkâdî, 1984: II, 173-179; İbn Hişâm, ts: III-IV, 394-397).

Hudeybiye Antlaşması'nın ilgili maddesine göre Kureys'in Benû Bekir ile birlikte hareket ederek Müslümanlarla ittifak yapmış olan Huzâa kabilesine saldırması, antlaşmanın ihlali anlamına gelmekteydi. Hz. Peygamber müttefiki olan Huzâa kabilesinin ilk anda yani olayın gerçekleştiği esnada başına gelenlerden haberi yoktu. Önce Amr b. Sâlim, sonra da Budel b. Verkâ'nın Medine'ye gelerek kendilerine yapılanlar hakkında haber vermeleri üzerine Rasûlullah ancak bilgi sahibi olabilmisti. Aslında bu bilgilendirme, Mekke'nin fethinin de habercisiydi ve Allah Rasûlü bu haberlere dayanarak fetih hazırlıklarına başlamıştır. Amr b. Sâlim Medine'ye gelip olanları anlatınca, Hz. Peygamber'in: *"Allah bana olanları haber verdi ve ben başınıza gelenleri biliyorum"* şeklinde hiç bir ifadesi bulunmamaktadır. Bu açıdan Allah Rasûlü gaybî bilgiye göre değil, anlatılanlar çerçevesinde hareket etmiştir. Hz. Peygamber'in hayatı araştırıldığında dünyevî sahalarda onun olağanüstülüklerden uzak insana özgü hareketler içerisinde olduğu görülecektir. Huzâa kabilesine yapılanlar, dine taalluk eden ve İslâm'ın yanlış anlaşılmasına sebep olan bir durum değildir. Bu sebeple olay hakkında Hz. Peygamber'e vahiy kapsamında her hangi bir bilgi ulaşmamıştır.

J- Dırâr Mescidi

Dırâr Mescidi (Dırâr Mescidi hakkında geniş bilgi için bkz. Okumuş, Namık Kemal, 2014: 353-452) Kubâ münafıkları tarafından Kubâ mescidinin yanında nifak ve bozgunculuk amacıyla inşa edilmiş bir binadır. Müslümanlar hicretin ilk günlerinde Gülsüm b. Hidm'e ait bir harman yerinde Kubâ mescidini inşa etmişlerdi. Bir rivayete göre Kubâ mescidinin yerini Leyye adında bir kadın ağıl olarak kullanıyordu ve münafıklar: *"Leyye'nin eşeğini bağladıkları yerde namaz kılmayız"* diye propaganda yaparak bir nifak ocağı olan Dırâr mescidini inşa ettiler (Şulul, 2011: 946).

Hz. Peygamber Medine dışında Zûevan denilen yerde Tebük Seferi'nin son hazırlıklarıyla meşgulken münafıklardan beş kişiden oluşan bir heyet gelip yağmurlu ve soğuk kış gecelerinde hasta ve özürülü olanların namaz kılması için bir mescid inşa ettiklerini ve kendilerine namaz kıldırarak burayı ibadete açmasını istediler. Ancak Hz. Peygamber şu anda sefer hazırlığıyla meşgul olduğu için bu isteklerini yerine getiremeyeceğini ve: *"İnşaallah seferden döndüğümüzde davetinize icabet ederim ve mescidinizde sizlere namaz kıldırım"* diyerek taleplerini sefer dönüşü yerine getireceğini belirtmiştir. Sefer dönüşü ordusuyla birlikte Zûevan'da konakladığında bazı münafıklar gelerek Hz. Peygamber'i mescitlerine götürüp namaz kıldırarak istediler (Vâkâdî, 1984: III, 1045-1046; İbn Hişâm, ts: III-IV, 529-530). Ancak Rasûlullah'ın mescide gidip namaz kıldırılmamasıyla ilgili mescid ve onu yapanların niyetleri hakkındaki şu âyetler nazil oldu: *"Bir de zararlı faaliyetlerde bulunmak, küfre yardım etmek, mü'minler arasına ayrılık sokmak için ve öteden beri Allah ve Resûlüne karşı savaşanlara üs olsun diye bir mescit yapanlar vardır. Bunlar, "Bizim iyilikten başka hiçbir kastımız yok" diye de mutlaka yemin ederler. Ama Allah şahitlik eder ki bunlar mutlaka yalancıdır."* *"Onun içinde asla namaz kılma. İlk günden temeli takva (Allah'a karşı gelmekten sakınmak) üzerine kurulan mescit (Kuba mescidi),*

çinde namaz kılmana elbette daha lâyıktır. Orada temizlenmeyi seven adamlar vardır. Allah da tertemiz olanları sever.”(Tevbe: 9/107-108)

Münafıklar Kubâ Mescidi'nin konumundan dolayı orada bulunmayı bir eziklik ve aşağılık olarak gördükleri için alternatif bir mescit inşa ettiler. Onların mazeretleri, yağmurlu ve soğuk kış gecelerinde hasta ve özürülü olanların namaz kılmasıydı. İlk bakışta samimi duygular ve iyi niyetlerle inşa edildiği zannedilen mescit, aslında arka planda faklı düşünceler ve komplolar yatmaktaydı. İşte onlar bu fitne ve şer yuvası haline gelecek olan mescidi olumlu duygularla inşa ettiklerini söyleyerek gerçek niyetlerini gizlemeye çalışmışlardır. Yaptıkları bu mescide İslâm toplumunda meşruiyet kazandırmak amacıyla Hz. Peygamber'den burada namaz kıldırarak ibadete açmasını istediler. Hz. Peygamber insanların iç dünyalarını ve kendi aralarında konuştuklarını bilemediği için bu güzel ve hayırlı davete hayır diyemezdi, ancak Tebûk Seferi hazırlıklarıyla meşgul olduğu için şu anda değil de, dönüşte geleceğini belirtti. Tebûk'ten döndükten sonra münafıklar Hz. Peygamber'e gelerek namaz kıldırarak mescitlerini ibadete açmasını istediler. Ancak gelen âyet onların art niyetlerini ve gizli planlarını deşifre ederek Rasûlüllah'ın orada namaz kıldırmasını belirtti. Nâzil olan âyetlerde inşa edilen mescidin şu özellikleri vurgulanmaktadır:

- 1- Zararlı faaliyetlerde bulunmak
- 2- Küfre yardım etmek
- 3- Mü'minler arasına ayrılık sokmak
- 4- Allah ve Rasûlü'ne karşı savaşanlara üs olmak

Münafıkların âyette belirtilen faaliyetleri, bu yerin şer odağı ve fitne yuvası olduğunu göstermektedir. Onların bu niyetlerini Hz. Peygamber bilememektedir. Zaten o, bu düşünceleri konusunda en ufak bir olumsuzluk sezinleseydi, tekliflerini asla kabul etmez, uyarı niteliğinde olan vahye de muhatap olmazdı. Münafıkların gizli planları Allah tarafından deşifre edilmeseydi, Allah Rasûlü onların tekliflerini kabul ederek inşa ettikleri mescide gidip namaz kıldırırdı ve istediklerini elde etmiş olurlardı. Böylece toplum nezdinde meşruiyet kazanmış olurlardı. Ancak Allah, vahiyle bu oluşuma engel olmuştur. Bu sebeple Rasûlüllah böyle yıkıcı faaliyetler içerisinde olacak olan bir mescidin arka planını Allah'ın bildirmesi dışında bilemiyorsa, onun belli sınırlar çerçevesinde hareket ettiğini göstermektedir. Bu sınırlar içerisinde kesinlikle gaybı bilme özelliği yoktur.

K- Tu'me b. Übeyrık Olayı

Hz. Peygamber'in gaybı bilmediğine dair haberlerden birisi de, hırsızlık olayında yaşananlardır: Tu'me b. Übeyrık, Katâde b. Nu'man'ın zırhını çalarak onu Zeyd b. Semîn adlı bir Yahudi'ye emanet etmişti. Yapılan incelemede zırhın Yahudi'de olduğu ortaya çıkınca Tu'me b. Übeyrık Yahudi'ye iftira atarak onun zırhı çaldığını söylemişti. Zeyd b. Semîn zırhı kendisine Tu'me b. Übeyrık'ın getirdiğini söyleyince bazı Müslümanlar Tu'me b. Übeyrık'ın doğru söylediğini, bazı Yahudiler de Zeyd b. Semîn'in doğru söylediğini belirtmişlerdir. Olay Hz. Peygamber'e arz edilince kendisine sunulan delillere bakarak Tu'me b. Übeyrık'ın lehine karar vermek üzereyken Nisâ Suresinin 105 ve 106. âyetleri nâzil olunca gerçek ortaya çıkmıştır (Taberî, 2010: IV, 142-147) *“Ey Muhammed!) Biz sana Kitab'ı (Kur'ân'ı) hak olarak indirdik ki, insanlar arasında Allah'ın sana öğrettikleri ile hüküm veresin. Sakın hainlerin savunucusu olma. Allah'tan bağışlama dile. Şüphesiz Allah, çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.”*(Nisâ: 4/105-106)

Hz. Peygamber devlet başkanı olarak taraflar arasında meydana gelen ihtilafları çözmekteydi. Hırsızlık hadisesinde taraflar aralarındaki meseleyi çözemeyince Rasûlüllah'a müracaat etmişlerdir. Böyle durumlarda mesele yargıya taşındıktan sonra ifadeler ve kanıtlar dikkate alınır. İfadelerinde daha tutarlı olanlar ve kanıtlarını ispatlayanlar davanın kendi lehlerinde sonuçlanmasında önemli avantaj elde etmiş olurlar. Hz. Peygamber de kendisine getirilen bu davada aynı yöntemi uygulanmış ve davasını kim daha etkili bir şekilde savunmuşsa, onun lehinde karar verme eğiliminde olmuştur. Bu durum Allah Rasûlü'nde bir zaafa ve eksikliğe neden olmaz. Çünkü o, bir beşerdir ve insanların gizli hallerini bilmekten de uzaktır. İşte o, böyle insan özelliklerine sahip olduğu için Allah tarafından uyarılarak yanlış yapmasının önüne geçilmiştir. Bu durum, Allah Rasûlü'nün müstakil olarak gaybı bilmediğini vahyin rehberliğinde ortaya koymaktadır.

L- Zeyd b. Erkam Olayı

Mustalikoğulları Gazvesi'nde (Benû Mustalîk Gazvesi hakkında geniş bilgi için bkz. Erkocaşlan, 2016: 17-77) Müslümanlar, düşmanlarını hezimete uğrattılar. Bu savaşın hemen akabinde öyle bir olay meydana geldi ki, neredeyse Müslümanlar birbirlerine gireceklerdi. Mureysî Kuyusu'nun başında Hz. Ömer'in

hizmetinde bulunması için ücretli olarak savaşa götürdüğü Cahcâh b. Mes'ud ile Hazrecliler'in müttefikleri Sinan b. Vebre arasında bir tartışma çıkınca Cahcâh: *"Ey Muhâcir topluluğu!"* Sinan b. Vebre de: *"Ey Ensâr topluluğu!"* diye bağırıldılar Bunun üzerine muhâcir ile ensâr karşı karşıya geldi. Bu duruma Abdullah b. Übey b. Selûl kızdı ve etrafında bulunan insanları ateşlemek ve onları Müslümanlar aleyhine kıskırtmak için şunları söyledi: (İbn Hişâm, ts: III-IV, 290) *"Muhammed'in yanındakilere nafaka vermeyiniz ki etraftan dağılsınlar (Buhârî, 1992: Tefsîru Sûrati'l-Münâfikîn, 1-2) Köpeğini besle, yesin seni. Allah'a yemin olsun ki, Medine'ye döndüğümüzde kuvvetli olan zayıf olanı çıkaracaktır."* Sonra kavminin yanına giderek: *"Bunlara sizler sebep oldunuz. Onları memleketinize alıp, mallarınıza ortak ettiniz. Vallahi şimdi siz, ellerinizde bulunanı tutsanız, onlar memleketinizi terk ederler."* Abdullah b. Übey'in bu sözlerini Zeyd b. Erkam işitmiş ve Hz. Peygamber'e söylemişti. Rasûlüllah'ın yanında bulunan Hz. Ömer: *"Abbad b. Bişir'e emret de onu öldürsün"* dedi. Bunun üzerine Allah Rasûlü şöyle buyurdu: *"Nasıl olur ya Ömer! O zaman insanlar, Muhammed ashâbını öldürüyor, diye ileri geri konuşurlar."* Daha sonra Abdullah b. Übey, Hz. Peygamber'in yanına gelip Allah'a yemin ederek: *"Duyduğum sözleri ben söylemedim"* dedi. Allah Rasûlü'nün yanında bulunan sahâbiler, Zeyd b. Erkam'ın küçük olduğunu ve duyduğu şeyleri hafızasında tutamayabileceğini söylediler (İbn Hişâm, ts: III-IV, 291). Daha sonra gelen Kur'ân-ı Kerîm âyeti Zeyd b. Erkam'ı doğrulamakta, Abdullah b. Übey'i yalanlamaktaydı: *"Onlar, andolsun, eğer Medine'ye dönersek, aziz olan, zelim olanı oradan mutlaka çıkaracaktır, diyorlardı. Halbuki asıl üstünlük Allah'ın peygamberinin ve müminlerindir. Fakat münafıklar bunu bilmezler."*(Münâfikûn: 63/8)

Abdullah b. Übey b. Selûl, Hz. Peygamber Medine'ye geldiğinden itibaren kral olma hayalleri suya düştüğünden dolayı gerek gizli gerekse de açık bir şekilde İslâm'a olan düşmanlığını izhar etmekten çekinmemiştir. Benû Mustalîk Gazvesi dönüşü meydana gelen hadise, Abdullah b. Übey'e düşüncelerini gerçekleştirme fırsatı verdi. Bu vesileyle o, milliyetçilik duygularını gündeme getirerek Müslümanlar arasında fitne ve fesat tohumları ekmek için harekete geçti. Bu yaşananların ensârın muhacirlere yardımı neticesinde olduğunu, ancak muhacirlerin nankörlük ettiğini belirterek Medine'ye dönüşte bunun hesabının sorulacağını ağır ifadelerle söylemiştir. O esnada henüz küçük yaşta olan Zeyd b. Erkam duyduklarını Hz. Peygamber'e iletmiş, ancak Abdullah b. Übey hakkında söylenenleri inkâr etmiştir. Bazı Müslümanlar da onun lehinde şahitlik yapınca Zeyd b. Erkam yalancı ve iftiracı durumuna düşmüştür. Hz. Peygamber de Abdullah b. Übey'in yeminini ve bazı Müslümanların onun lehinde şahitlik yapmalarını kabul etmiş ve İbn Übey'in doğru söylediğini, Zeyd b. Erkam'ın yaşının küçük olmasından dolayı duyduğu şeyleri hafızasında tutamayabileceğini kabul etmiştir. Ancak gelen vahiy, duruma müdahale ederek Zeyd b. Erkam'ın haklılığını ortaya koymuştur. Eğer vahiy gelmeseydi, Zeyd b. Erkam yalancı ve müfteri olarak anılacaktı. Bu da Hz. Peygamber'in onayıyla olacaktı. O halde Allah Rasûlü konuşulanlara vakıf olsaydı, böyle mi davranırdı? Kesinlikle hayır.

M- Cülâs b. Suveyd Olayı

Hz. Peygamber Bizans tehdidine karşı otuz bin kişiden oluşan İslâm ordusuyla Tebük seferine çıktı. Ancak düşman kuvvetleri bölgede olmadığı için her hangi bir sıcak temas yaşanmadan Müslümanlar Medine'ye döndüler. Hiçbir mazeretleri olmadığı halde bazıları orduya katılmadılar. Bu sefere katılmayanlar Hz. Peygamber'e gelerek mazeretlerini beyan ettiler. Rasûlüllah da onlara itimat ederek özürlerini kabul etti. İşte Kur'ân-ı Kerîm Tebük Seferi'ne katılmayan münafıklar hakkında şöyle buyurmaktadır: *"Allah seni affetsin! Doğru söyleyenler sana iyice belli olup, yalancıları bilinceye kadar beklemeden niçin onlara izin verdin."*(Tevbe: 9/43)Münafıkların kendi aralarında: *"Biz, Muhammed'in aleyhinde her şeyi söyleriz, sonra da ona gidip sadakat yemini ederiz, bize inanır"* demeleri üzerine (Taberî, 2010: IV, 39) Allah: *"Yine o münafıklardan o peygamberi inciten ve "O (her söyleneni dinleyen) bir kulaktır" diyen kimseler de vardır. De ki: O, sizin için bir hayır kulağıdır. Çünkü o Allah'a inanır, müminlere güvenir ve o, sizden iman edenler için de bir rahmettir. Allah'ın Rasûlü'ne eziyet edenler için mutlaka elem verici bir azap vardır"*(Tevbe: 9/61)âyetini göndermiştir.

Tebük Savaşı sırasında inen âyetlerin savaştan geri kalanları kınaması üzerine Cülâs b. Suveyd adındaki bir münafık: *"Eğer Muhammed'in kardeşlerimiz için söyledikleri doğru ise eşeklerden alçak olayım"* dediğini duyan Âmir b. Kays Medine'ye dönünce durumu Hz. Peygamber'e bildirdi. Cülâs b. Suveyd ise: *"Bana iftira atıyor"* diyerek kendisi hakkında söylenenleri inkâr etti. Bunun üzerine Rasûlüllah minberin önünde her ikisinden de yemin etmelerini isteyince her ikisi de yemin etti. Ancak kısa bir süre sonra gelen âyet Âmir b. Kays'ın doğru söylediğini Cülâs b. Suveyd'in yalan söylediğini şöyle belirtmektedir: *"Bir şey söylemediklerine dair Allah'a yemin ediyorlar. Halbuki o küfür sözünü söylediler ve (sözde) Müslüman olduktan sonra inkâr ettiler..."*(Tevbe: 9/74).

Tebük Seferi'ne katılmayan münafıklar, kendileri hakkında söylediklerini kabul etmeyerek Hz. Peygamber'in aleyhinde konuşmaya başlamışlardır. Bir sahâbi bu söylenenleri Allah Rasûlü'ne iletince iki taraf arasında gerginlikler yaşanmış ve Hz. Peygamber de her ikisini yemin etmeye davet etmiştir. Bunun üzerine münafık o sözleri söylemediğine, Müslüman da duyduklarının doğruluğuna yemin etmiştir. Allah Rasûlü onların ifadeleri ve yeminleri dışında hiç bir bilgiye sahip olmadığından, zahirle yetinmek durumunda kalmıştır. Vahiy devreye girince işin rengi değişmiş ve Müslümanın haklılığı ortaya çıkmıştır. Gerçek, vahiyle izhar edilmeseydi, Hz. Peygamber işin iç yüzünden habersiz olacaktı. Belki de Âmir b. Kays İslâm toplumu nezdinde iftiracı konumuna düşecek ve insanlar arasında güvenilirliği zedeleyecekti. Bu durum hem onun psikolojisini olumsuz yönde etkileyecek hem de saygınlığına leke sürecekti. Vahiy böyle bir durumun meydana gelmesine engel olmuş ve bir anlamda da Âmir b. Kays'ın itibarını korumuştur. Eğer Rasûlüllah ilk anda Âmir b. Kays'ın söylediklerinin doğru olduğunu kesin bir şekilde ifade etseydi, yani gaybı bilseydi, vahyin gelmesine hiç gerek kalmazdı.

Dırâr Mescidi, Tu'me b. Übeyrik, Zeyd b. Erkam ve Cülâs b. Suveyd olaylarının ortak özellikleri şunlardır:

- 1- Gaybî olaylardır.
- 2- Hz. Peygamber'in hadiselerin iç yüzü hakkında bilgisi yoktur.
- 3- Allah Rasûlü zahire göre hüküm vermektedir.
- 4- Olaylar vahye konu olmuştur.
- 5- Olayların iç yüzü hakkında Rasûlüllah vahiyle bilgilendirilmiştir.
- 6- Hadiselerin arka planını açıklayan âyetler gelmeseydi, zahirle yetinilmek durumunda kalınılacaktı.
- 7- Hz. Peygamber, Allah'ın bildirmesi dışında gaybı bilme yeteneğine sahip değildir.

Meydana gelen hadiseler, sonuçları dikkate alındığında toplumu derinden yaralayan, kişilerin temel hak ve hürriyetlerini zedeleyen ve insanlar arası ilişkileri olumsuz yönde etkileyen özelliklere sahiptir. Elbette Hz. Peygamber bireysel ve sosyal açıdan muhtemel negatif yansımaları olan problemlerle karşı karşıya kaldığında konjonktürel şartların gerektirdiği şekilde davranmayı bir ilke haline getirmiş ve Müslümanları da bu konuda eğitmiştir. Çünkü Müslümanlar bir olay hakkında ona müracaat ettiklerinde: *"Nasıl olsa o bir peygamber, olayın meydana geldiği yerde olmasa da, içeriğini sahip olduğu özel yetenekleriyle bilebilir"* duygu ve düşüncesiyle hareket etmemişlerdir. Onun yukarıda bahsedilen olayların arka planını bilememesi, anlatılanlara göre hüküm verme eğilimindeyken vahiyle bilgilendirilmesi, onun, sahâbenin yanındaki konumuna hâle getirmemektedir. Çünkü ashâb, Rasûlüllah'tan olağanüstülükler göstererek olayın iç yüzünü bilmesini beklemiyordu. Kaynaklar böyle olaylar karşısında sahâbenin Hz. Peygamber'e: *"Bu nasıl bir peygamber ki, böyle basit hadiselerle vakıf değil"* diyerek tepkilerine yer vermemektedir. Gerek vahiyle Hz. Peygamber'in yönlendirilmesi ve gerekse de sahâbilerin yanlış anlayış içerisinde olmamaları ve yaşananları makul karşılamaları, Müslümanların Allah Rasûlü'nü doğru anlama ve algılamalarına önemli ölçüde katkı sağlayacaktır.

N- Rasûlüllah'ın Gaybı Bildiğini Gösteren Tarihi Olaylar

1- Hz. Peygamber'in Dâru'n-Nedve'de Alınan Ölüm Kararını Öğrenmesi

Mekkeli müşrikler İslâm'ın daha geniş alanlara yayılmaması için Müslümanlara her türlü işkence ve baskıyı yapmaktan bir an bile geri durmuyorlardı. Mekke'de Müslümanlar için yaşam koşulları ağırlaşınca Hz. Peygamber, onların güvenli yer olarak gördüğü Habeşistan'a gitmelerine izin verdi. Bu hicretten kısa bir süre sonra Müslümanlara Şi'bu Ebî Tâlib bölgesinde üç yıl süren bir boykot uygulandı. Bu topyekûn sosyal baskı da Müslümanları yıldıramadı. Ancak Hz. Peygamber artık Mekke'nin Müslümanların hayatlarını devam ettirmesi için uygun bir yer olmadığını düşünmeye başladı. Bu amaçla o, Tâif'i İslâm'ın merkezi olarak düşünmeye başladı ve orayı ziyarete gitti, ancak burada umduğunu bulamayan Hz. Peygamber yeni arayışlar içerisine girdi. Nihayetinde Medinelilerle üç görüşme yaptıktan sonra Medine'nin Müslümanlar için uygun bir yer olduğuna kanaat getirdi. Rasûlüllah'ın izin vermesiyle birlikte Müslümanlar gruplar halinde buraya gelmeye başladılar. Müslümanların gitmesine engel olamayan müşrikler Hz. Peygamber hakkında nihai karar almak için Dâru'n-Nedve'de bir toplantı yaptılar. Bu toplantı esnasında Hz. Peygamber ile ilgili şu teklifler ortaya atıldı: 1- Muhammed'i hapsedelim ve ölünceye kadar orada tutalım. Ancak Müslümanlar onu gelip bulunduğu yerden kurtarırlar düşüncesiyle bu teklif kabul edilmedi. 2- Onu Mekke'den sürelim ve bir daha onu buraya almayalım. Bu teklif de o, gittiği yerdeki insanları kendi tarafına çeker ve onlarla Mekke'yi ele geçirebilir endişesiyle kabul edilmedi. 3- Ebû Cehil Muhammed'in

öldürülmesini teklif etti. Oradakiler böyle bir düşüncenin hayata geçirilmesinin çok zor olduğunu, Hâşimoğullarının bunu yapanları sağ bırakmayacağını belirterek tereddütle karşıladılar. Ancak Ebû Cehil: *"Her kabileden seçilecek olan birer genç hep birlikte Muhammed'i öldürürlerse, Hâşimoğulları bunu yapan kabilelerle savaşmayı göze alamayacağından diyete razı olacaktır"* dedi. Oldukça mantıklı bulunan bu görüş katılanlar tarafından kabul edildi (İbn Sa'd, 1990: I, 175-176; Taberî, 1994: I, 566-567; İbnü'l-Esîr, 1979: II, 102; İbn Kesîr, 1994: III, 218-219). Mekke'li müşriklerin tartıştıkları görüşler Kur'an'da şöyle belirtilmektedir: *"Hani kâfirler seni tutuklamak veya öldürmek, ya da (Mekke'den) çıkarmak için tuzak kuruyorlardı. Onlar tuzak kuruyorlar. Allah da tuzak kuruyordu. Allah, tuzak kuranların en hayırlısıdır."* (Enfâl: 9/30)

Dâru'n-Nedve'de Hz. Peygamber ile ilgili alınan ölüm kararını Cebrâîl, Rasûlullah'a haber verdi ve: *"Bu gece her zaman yattığı yatağında yatmamasını emretti"* (İbn Hişâm, ts: I-II, 482; İbn Sa'd, 1990: I, 176; Taberî, 1994: I, 567; İbnü'l-Esîr, 1979: II, 103; İbn Kesîr, 1994: III, 219) İbn Sa'd, Rukayka bnt. Safiy b. Hâşim'in biyografisini anlatırken onun Hz. Peygamber'i uyararak şunları söylediğini rivayet etmektedir: *"Kureyş, geceleyin evine saldırmak (sana suikast düzenlemek) için toplandı."* Bunun üzerine Hz. Peygamber, Hz. Ali'yi yatağına bırakarak evden ayrıldı (İbn Sa'd, 1990: VIII, 41).

Burada bizi ilgilendiren Hz. Peygamber'in suikast haberini nasıl öğrendiğidir. Kaynakların geneli Rasûlullah'ın bu ölüm fermanını Cabrâîl vasıtasıyla yani vahiyle öğrendiğini belirtmektedir. Bu bilgi yolu, Allah'ın evrende koyduğu yasalara aykırı görünmektedir. Çünkü Allah daha önce pek çok peygamber göndermiş ve bu peygamberlerden Zekeriya ve Yahya gibileri suikaste kurban gitmişlerdir. Onlar peygamber olmalarına rağmen genel kanun dışında bir muameleye tabi tutulmamışlardır. Hz. Peygamber'in son elçi olması, onun bu yasalar dışında olduğunu göstermez ve Allah'ın: *"Sen, Allah'ın kanununda hiçbir değişiklik bulamazsın. Sen, Allah'ın kanununda hiçbir sapma da bulamazsın"* (Fâtır: 35/43) ilahî fermanı her şeyi ortaya koymaktadır. Ayrıca Allah Rasûlü'nün hayatına bakıldığında bu alanlarda vahyin müdahalesi görülmemektedir. Örneğin İslâm'ın tebliğ edilmeye başlandığı Mekke'de Hz. Peygamber'e sözlü saldırılardan bir sonuç alamayanlar, fiilî olarak harekete geçtiler. Bu bağlamda Rasûlullah'ı bayıltıncaya kadar dövdüler, atkıyla boğmaya çalıştılar, başına deve işkembesi koydular, geçtiği yollara dikenler ve pislikler koyarak eziyet etmeye başladılar. Tâîf'te ölümünden dönmesi, Uhud'da yaralanıp son anda suikasttan kurtulması ve Huneyn Savaşı'nın başında bozgun yaşaması gibi olaylarda vahyin suskunluğu ve yaşananlara müdahale etmemesi dikkatlerden kaçmamaktadır. O halde Dâru'n-Nedve'de Hz. Peygamber hakkında alınan idam kararını Cebrâîl'in bildirmesi, gerçeklerle örtüşmemektedir.

Hz. Peygamber'in, hakkında alınan ölüm kararını insan unsuru vasıtasıyla öğrenmesinin, Allah'ın evrende yürürlüğe koyduğu sisteme ve yaşayan peygamber gerçeğine daha uygun olduğu kanaatindeyim. Çünkü Allah Rasûlü bir beşerdir ve yakın akrabası tarafından olaydan haberdar edilmiştir. Muhammed Gazâlî Dâru'n-Nedve'deki toplantı hakkında şunları söylemektedir: *"Bu karar, gizli bir toplantıda alınmış değildir. Tam aksine bu karar, genel bir toplantıda verilmiştir. Böyle olunca da Rasûlullah'ın bunu haber alması normaldir. Daha önce de kendisinin Mekke'deki konumunu iyi biliyor ve Mekkelilerin aldıkları kararı uygulama zamanını beklediklerini, sonra da kendisini putlara kurban etmek istediklerini biliyordu."* (Gazâlî, 1994: 158)

Gazâlî'nin bu düşüncelerine katılmak, Mekke'nin sosyo-politik yapısını bilmemektir. Çünkü kabileciliğin zirve yaptığı ve Hâşimoğullarının Kureyş kabileleri arasındaki saygınlığı, böyle önemli sonuçlar doğurabilecek bir toplantının umumi bir şekilde düzenlenmesine engeldir. Müşriklerin, Mekke'de Müslümanlara karşı uyguladıkları boykota Müslüman olmadıkları, ancak akraba oldukları için Muttâliboğullarının, Hâşimoğullarının yanında yer alması, kabilevî duyguların ne kadar etkili olduğunu göstermektedir. Bu açıdan toplantı, olağanüstü bir oturumdur ve sadece ileri gelenlerin katılabildiği bir özelliğe sahiptir. Bu açıdan Hz. Peygamber kendisi hakkındaki ölüm haberini, Kureyş'in bu gizli planını (herhalde bunları boşboğaz bir takım komşularından) (Hamidullah, 1993: I, 162) öğrenden halası Rukayka bnt. Safiy b. Hâşim'den öğrenmiş ve zaman kaybetmeden bu durumdan kurtulmanın yollarını aramıştır. Eğer Hz. Peygamber yakın akrabası vasıtasıyla kendisi hakkındaki bu ölüm fermanını öğrenemeseydi, gerekli tedbiri alamaz ve ağır sonuçlarla karşı karşıya kalabilirdi. Bu sebeple Allah Rasûlü akrabalık bağlarından ve kabilevî eğilimlerden dolayı canını zor kurtarabilmiştir.

2- Hz. Peygamber'in Mûte'de Şehit Düşenleri Canlı Olarak Anlatması

Hz. Peygamber Rebîulevvel ayında 8/629 tarihinde on beş kişilik bir heyeti Belkâ'ya bir gecelik mesafede bulunan Zâtu Atlah'a bölge halkını İslâm'a davet etmek için göndermişti. Ancak Ka'b b. Umeyr el-Gıfârî dışında heyet üyelerinin tamamı ok yağmuruna tutularak şehit edilmişlerdi. Olayı sağ olarak kurtulan Ka'b'dan öğrenen Hz. Peygamber onların üzerine bir ordu göndermeyi düşünmüş, ancak bölge halkının başka yere gittiğini öğrenince bu düşüncesinden vazgeçmiştir (Vâkîdî, 1984: 752-753; İbn Sa'd, 1990: II, 97).

Hız. Peygamber, Hudeybiye Barış Antlaşması'nın sağladığı ortamdan istifade ederek 7/629 tarihinde komşu hükümdarları İslâm'a davet etmek üzere elçiler aracılığıyla mektup göndermeye başladı. Bu amaçla o, ismi tespit edilemeyen Busrâ emirine yazdığı mektubu Hâris b. Umeyr ile gönderdi. Hâris, Mûte'ye vardığında Gassânî emirlerinden Şûrahbil b. Amr yolunu keserek nereye gittiğini sordu; Rasûlüllah'ın elçisi olduğunu öğrenince boynunu vurdurdu. Hız. Peygamber'in gönderdiği elçiler arasında şehit edilen tek elçi, Hâris b. Umeyr'dir (Vâkîdî, 1984: II, 755; İbn Sa'd, 1990: II, 97; IV, 255). Müslümanların maruz kaldığı hukuk ihlallerine karşılık vermek amacıyla Hız. Peygamber Mûte'ye askeri harekâta bulunulmasına karar vermiştir. Bu amaçla Allah Rasûlü Zeyd b. Hârîse, Ca'fer b. Ebî Tâlib ve Abdullah b. Revâha'nın sırasıyla komutanlık yapacağı üç bin kişiden oluşan orduyu Mûte'ye gönderdi. Burada yapılan savaşta üç komutan sırasıyla şehit olunca komutayı Hâlid b. Velîd alarak Müslümanları fazla kayıp verdirmeden Medine'ye getirmeyi başarmıştır (Vâkîdî, 1984: II, 755-569; İbn Hişâm, ts. III-IV, 373-388; İbn Sa'd, 1990: II, 97-99; Taberî, 1994: II, 149-152; İbnü'l-Esîr, 1979: II, 234-238 102; İbn Kesîr, 1994: IV, 238-255).

Burada iki soruyu cevaplarsak, konun daha iyi anlaşılacağı kanaatindeyiz. Birincisi; Hız. Peygamber Mûte Savaşı'na orduyu gönderirken neden art arda üç kişiyi komutan tayin etmiştir?

Hız. Peygamber'in üç sahâbîyi sırasıyla komutan tayin etmesi, onun muhtemel olumsuz durumlara karşı strateji geliştirdiğini ve ileri görüşlülüğünü ortaya koymaktadır. Çünkü ilk kez üç bin kişiden oluşan İslâm ordusu dönemin süper gücü niteliğine sahip olan Bizans'a karşı askeri faaliyete çıkmıştır. Düşmanın çok güçlü olması, beraberinde her türlü olumsuzluğu meydana getirebilirdi. Medine'de düşünülenler düşman karşısında gerçekleştirilemeyebilirdi. Gerek yolda gerekse de savaş anında komutanlardan her hangi birisi olumsuz bir durumla karşılaştığında ordunun düzeninin bozulmaması, aynı disiplin içerisinde mücadelesine devam edebilmesi ve komutanın şehit olmasından dolayı psikolojik olarak etkilenmemesi için ikinci komutanın komutayı devralması, ordu üzerinde önemli bir etki meydana getirecektir. Çünkü komutanların savaşın gidişatı ve askerlerin üzerinde etkili oldukları bilinen bir gerçektir. Komutansız kalan ordunun -galip durumda olsa bile- mağlup olması kaçınılmazdır. İşte Hız. Peygamber'in bu tavrı, ifade edilen gerekçeler ışığında daha iyi anlaşılacaktır. İmâdüddin Halil bu durumu şöyle açıklamaktadır: "*Zeyd b. Hârîse komutasında gönderdiği orduya yolların uzaklığına ve sayıları çok olan kuvvetlerle karşılaşma ihtimaline karşı iki ihtiyatli komutan daha verdi. Bu tedbir, Hız. Peygamber'in ileri görüşlü olduğunu göstermektedir. Zihinlere Hız. Peygamber'in en değerli sahâbesini bekleyen sonucu önceden biliyor olduğu düşüncesinin gelmesi basit kaçır. Çünkü Hız. Peygamber'in kendisine uyanları ölüme sürdüğü ve onları intihar edecekleri eylemlere attığı bilinmektedir. O, kuzeyin uçlarına varan bir coğrafyada kuvvetlerinin birliğini garanti etmek, karışıklık ve çalkantıları önlemek için bu ihtiyatlı komutanları tayin etti* (Halil, 2003: 301).

İkincisi; Yoksa Allah Rasûlü onların sırasıyla şehit olacaklarını mı biliyordu?

Kişinin nerede, ne zaman ve nasıl öleceğini Allah'tan başka hiç kimse bilemez. Lokmân suresinde bu gerçek şöyle anlatılmaktadır: "*Hiç kimse nerede öleceğini bilemez.*" (Lokmân: 31/34) Bu olaylar gayb konusuna girmektedir. Peygamber dahi olsa bu hususlarda konuşma ve yorumda bulunma yetkisine haiz değildir. Hız. Peygamber'in üç sahâbîyi bile bile ölüme gönderdiğini kabul etmek, onun, Allah'a ait olan bir yetkiyi gasp ederek kullandığını söylemekle eşdeğerdir. Allah Rasûlü'nde olmayan bir yetiyi ona vermek, kendisine ne kazandıracaktır. Eğer Hız. Peygamber'e böyle bir özellik verilerek yüceltmeye çalışılıyorsa, onun buna ihtiyacı olmadığı gibi, yapılmaya çalışılan ona iyilik değil, kötülüktür. Çünkü o, yanlışları düzelterek insanları doğruya yönlendirmek üzere gönderilmiştir. Bu açıdan onun yanlış anlaşılması ve anlatılması gönderiliş amacına uygun bir hareket değildir. Allah Rasûlü kahin değil ki, insanların başına gelecekleri hakkında bilgi versin. Olmadık yetenekleri Rasûlüllah'a atfetmek, onun yanlış anlaşılmasına ve sosyal hayattan uzaklaştırılmasına sebep olduğu gibi onu örnek alınamaz konuma düşürmektedir. Bu sebeple Hız. Peygamber en yakın arkadaşlarını bilerek ölüme göndermemiş, ihtiyatlı hareket ederek olası durumlar karşısında tedbir almıştır. Ayrıca Rasûlüllah'ın arkadaşlarına veya insanlara ne kadar düşkün olduğu bilinen bir gerçektir. Özeldir ise Zeyd b. Hârîse evlatlığı, Ca'fer b. Ebî Tâlib amcasının oğlu, Abdullah b. Ravâha ise ensârdan önemli bir şairdir. Bu şahısların Hız. Peygamber'in yanında ayrı değerlerinin olduğunu bilmeyen Müslüman sanırım yoktur. Bu sebeple iyi bir dost, vefalı bir arkadaş olan Allah Rasûlü'nün şehit olacaklarını bildiği halde insanî duygulardan yoksun bir şekilde hareket etmesi mümkün değildir. Diyelim ki Hız. Peygamber bile bile onları ölüme gönderdi, şehit haberleri ailelerine ulaştığında, takınacağı tavır nasıl olmalıdır? Daha önceden bildiği gerçeği gizleyerek onların acısını nasıl paylaştı? Böyle bir duygu içerisinde olan Hız. Peygamber'in samimi olduğunu söylemek mümkün mü? O halde akıtılan gözyaşlarının timsah gözyaşından bir farkı olur mu? Bu sebeple "*Hız. Peygamber'in sahâbenin şehit olacağını bildiğinden dolayı böyle bir atama yaptı*" şeklindeki düşünce, onun hayat çizgisine uygun değildir (Azimli, 2010: 381).

Şimdi de Hz. Peygamber'in haberi nasıl aldığı konusuna değinelim: Vâkîdî, Hz. Peygamber'in savaş alanından naklen yayın yaptığını şöyle anlatmaktadır: İki taraf Mûte'de karşılaşınca (Müslümanlar ile Bizans) Hz. Peygamber minbere oturdu ve kendisiyle Şam arasındaki perde kaldırıldı ve savaş alanına bakarak şunları anlattı: Sancağı Zeyd b. Hârîse aldı. Şeytan gelerek ölümü ona kerih, dünyayı ise sevimli gösterdi. Bunun üzerine Zeyd: "İman müminlerin kalbinde sağlam olduğu zaman dünya bana sevimli mi gelir!" diyerek öne atıldı ve şehit düştü. Bunun üzerine Allah Rasûlü Zeyd'e rahmet diledi ve Müslümanların da ona istiğfarda bulunmasını istedi. Onun koşarak cennete girdiğini belirtti. Sonra sancağı Ca'fer b. Ebî Tâlib aldı. Şeytan ona da geldi ve dünyayı güzel, ölümü kerih gösterip onu dünyaya meylettirmeye çalıştı. Ancak o: "İman müminlerin kalbinde sağlam olduğu zaman dünya bana meyledebilir mi!" diyerek öne atıldı ve şehit düştü. Allah Rasûlü ona rahmet dileyip hayır duasında bulundu ve şehit olduğundan dolayı müminlerin de kardeşlerine istiğfarda bulunmalarını talep etti. Şimdi o cennete girdi ve yakuttan olan iki kanadıyla cennette istediği yere uçuyor. Ondan sonra bayrağı Abdullah b. Revâha aldı ve hemen sonra o da şehit düştü ve sürünerek cennete girdi. Onun bu hali ensâra ağır geldi ve: "Ya Rasûlallah! Onu engelleyen şey nedir?" diye sordular. Bunun üzerine Hz. Peygamber: "O yaralanınca, sakındı. Sonra nefisini yenerek cesaretlendi ve şehit düşerek cennete girdi" deyince kavmi onun bu halini sevinçle karşıladı (Vâkîdî, 1984: II, 761-762). Burada en önemli olay, Rasûlüllah'ın Mûte'de yaşananları anbean anlatmasıdır.

Diğer rivayetlere baktığımızda ise olay şöyle anlatılmaktadır: İbn Hişâm, İbn İshâk'tan rivayetle "bana gelen haberlere göre" Hz. Peygamber'in: "Sancağı Zeyd b. Hârîse'nin aldığını ve savaşarak şehit düştüğünü, sonra sancağı Ca'fer'in aldığını, onun da şehit düştüğünü, nihayetinde sancağı Abdullah b. Revâha'nın aldığını ve onun tereddütler geçirdikten sonra şehit düştüğünü" belirtmektedir (İbn Hişâm, ts: III-IV, 380). İbn Hişâm'ın bu rivayetinde olayın canlı olarak anlatıldığı ile ilgili bir bilgiye rastlanılmamakta ve hiçbir olağanüstülük de görülmemektedir. "Bana gelen haberlere göre" ifadesinden hareketle Hz. Peygamber olay hakkında bilgilendirilmiş ve daha sonra da kendisine ulaşan haberleri ashâbıyla paylaşmıştır.

İbn Sa'd'da konu hakkında iki rivayet bulunmaktadır:

1- Mûte'de Müslümanlar düşman ile karşılaşınca sırasıyla Zeyd b. Hârîse, Ca'fer b. Ebî Tâlib ve Abdullah b. Revâha şehit düşünce sancağı Hâlid b. Velid alıp Müslümanlardan da şehitler olduktan sonra Rasûlüllah'ın gözünün önünden perde kalkınca savaş meydanına baktı ve işte o esnada Hâlid b. Velid sancağı alınca Allah Rasûlü şöyle buyurdu: "İşte şimdi savaş kızıştı" (İbn Sa'd, 1990: II, 98). İbn Sa'd'ın bu rivayetinde hadiseye "Hz. Peygamber'in gözlerinin önünden perde kaldırıldı" ifadesiyle olağanüstülük katılarak bir anlatımın öncelendiği dikkati çekmektedir.

2-Hz. Peygamber tarafından Şam'a gönderilen Ebû Âmir olayı şöyle anlatmaktadır: Allah Rasûlü beni Şam'a gönderdi. Ben de Mûte'de müşriklerle savaşan arkadaşlarıma uğradım. Vallahi onların başlarına ne geleceğini izleyeceğim. Sancağı Ca'fer b. Ebî Tâlib aldı ve silahını kuşandı. Başka bir rivayette ise sancağı Zeyd b. Hârîse aldı. Çünkü komutan oydu. Ca'fer düşman üzerine hamle yaptı ve şehit oldu. Sonra sancağı Zeyd aldı o da şehit oldu Daha sonra sancağı Abdullah b. Ravâha aldı ve o da şehit düştü. Bu durumda Müslümanlar kaçmaya başladı. Hayatımda böyle kaçış görmedim. Sonra ensârdan bir adam sancağı aldı ve kaçanların önüne geçerek sancağı sapladı ve: "Ey İnsanlar! Bana doğru geliniz" diye seslendi. İnsanlar da onun etrafına toplanınca, sancağı aldı ve Hâlid'e doğru yöneldi. Bu durum karşısında Hâlid: "Ben senden bu sancağı alamam. Çünkü sen, buna benden daha layıksın" diyerek sancağı almak istemedi. Ensârî: "Ben, bu sancağı sana vermek için aldım" dedi. Bunun üzerine Hâlid sancağı aldı ve düşmanın üzerine saldırarak onları hezimete uğrattı. Müslümanlar ise istedikleri gibi düşmanı öldürüyorlardı. Medine'ye gelince gördüklerimi Rasûlüllah'a anlattım ve şehit olanları ona haber verdim. Bunun üzerine o çok üzüldü (İbn Sa'd, 1990: II, 99). Bu rivayette her şey normal seyri içerisinde meydana gelmiş ve Hz. Peygamber Mûte'de yaşananlar hakkında daha önce görevlendirdiği sahâbî tarafından bilgilendirilmiştir.

Buhârî hadiseyi şöyle anlatmaktadır: İnsanlar haber almadan önce Hz. Peygamber, Zeyd'in, Ca'fer'in ve Abdullah'ın ölüm haberini aldı ve: "Sancağı Zeyd aldı, şehit düştü. Sonra Ca'fer aldı, o da şehit düştü. Daha sonra sancağı Abdullah aldı ve o da şehit düştü. Bu esnada Rasûlüllah'ın gözlerinden yaşlar boşandı ve sancağı Allah'ın kılıçlarından bir kılıç aldı ve Allah onun vasıtasıyla Müslümanlara zafer ihsan etti" dedi (Buhârî, 1992: Meğâzî, 44). Buhârî'nin bu rivayetinde Hz. Peygamber insanlardan önce olanlar hakkında bilgi sahibi olmuş ve daha sonra da insanları konu hakkında bilgilendirmiştir.

Taberî ise hadiseyi şöyle anlatmaktadır: Allah Rasûlü minbere çıktı ve insanların toplanmasını istedi. İnsanlar toplanınca onlara şöyle dedi: "Sizlere Mûte'de savaşan ordunuz hakkında bilgiler vereceğim. Onlar düşmanla karşılaştılar. Zeyd şehit düştü. Ona istiğfarda bulunun. Sonra sancağı Ca'fer aldı. O da şehit düştü. Ona da istiğfarda bulununuz. Daha sonra bayrağı Abdullah aldı ve biraz tereddüt geçirdikten sonra o da şehit düştü. Sonra da sancağı Hâlid b. Velid aldı (Taberî, 1994: II, 151). Bu rivayette Hz. Peygamber Mûte'de yaşananlar hakkında

duyduklarını sahâbilerle paylaşmaktadır ve her hangi bir olağanüstülüğe değinilmemektedir. Burada Hz. Peygamber'in haber kanalı hakkında her hangi bir bilgi yer almamaktadır, ancak olayın canlı bir şekilde anlatılmadığı kesindir.

İbnü'l-Esîr olay hakkında şunları anlatmaktadır: Müslümanların durumu kötüleşip düşman üzerlerine saldırdığı esnada Allah Rasûlü'ne semadan haber geldi. Bunun üzerine Hz. Peygamber minbere çıktı ve insanların toplanmasını istedi. İnsanlar toplanınca onlara şöyle dedi: *"Sizlere Mûte'de savaşan ordunuz hakkında bilgiler vereceğim. Onlar düşmanla karşılaştılar. Zeyd şehit düştü. Ona istiğfarda bulunun. Sonra sancağı Ca'fer aldı. O da şehit düştü. Ona da istiğfarda bulununuz. Daha sonra bayrağı Abdullah aldı ve biraz tereddüt geçirdikten sonra o da şehit düştü. Sonra da sancağı Hâlid b. Velîd aldı."* (İbnü'l-Esîr, 1979: II, 237-238) İbnü'l-Esîr'in bu rivayetinde Hz. Peygamber'e semadan haber geldiği (haber kaynağı vahiydir) ve onun da gelen bilgi doğrultusunda daha önce yaşananlar hakkında insanları bilgilendirdiği ön plana çıkmaktadır. Yani olay Allah Rasûlü tarafından canlı olarak anlatılmamıştır.

İbn Kesîr hadise hakkındaki görüşlerini şöyle anlatmaktadır: İbn Kesîr eserinde yukarıdaki görüşleri anlattıktan sonra İbn Hişâm'ın İbn İshâk'tan rivayet ettiği bilginin munkatı' olduğunu rivayet etmektedir (İbnü'l-Esîr, 1979: IV, 242-244). Ayrıca İbn Kesîr Ya'la b. Ümeyye'den şu haberi anlatmaktadır: Ya'la b. Ümeyye Mûte'de olup bitenleri Rasûlüllah'a anlatmak üzere gelince Hz. Peygamber kendisine: *"İstersen, sen bana haber ver, istersen, ben sana haber vereyim"* deyince Ya'la b. Ümeyye: *"Ya Rasûlallah! Sen bana haber ver"* dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber, Mûte'de olanları eksiksiz bir şekilde kendisine anlattı. Şaşkınlığını gizleyemeyen Ya'la: *"Seni hak ile gönderene yemin olsun ki, onların başından geçen senin anlattığın gibidir"* dedi. Buna Hz. Peygamber: *"Allah, gözlerimin önündeki perdeyi kaldırdı ve ben savaş alanını gördüm"* şeklinde cevap verdi (İbnü'l-Esîr, 1979: IV, 244). Bu rivayette Hz. Peygamber'in: *"İstersen, sen bana haber ver, istersen, ben sana haber vereyim"* ifadesi onun bu olayı vahiyle öğrendiği anlamına gelmez, muhtemelen Allah Rasûlü olay hakkında daha önce haber aldığından dolayı Mûte'de yaşananlar hakkında kendisine bilgi vermek isteyen kişiye öyle karşılık vermiştir.

Muhammed Hamidullah ise İslâm Peygamberi adlı eserinde Mûte'de yaşananları Hz. Peygamber'in melek veya ordudan gönderilen bir haberci vasıtasıyla haber aldığını belirtmektedir (Hamidullah, Muhammed, 1993: I, 335). Ancak Hamidullah, Kastalânî'den aktardığı rivayetin metninde böyle bir ifadeye rastlayamadık. Kastalânî'nin rivayeti şöyledir: *"Hz. Peygamber bir haberci vasıtasıyla yaşananlar hakkında bilgi sahibi olduktan sonrainسانlara haber ulaşmadan önce Zeyd b. Hârise'nin, Ca'fer b. Ebî Tâlib'in ve Abdullah b. Revâha'nın şehit olduklarını bildirdi."* Aynı kaynakta şu ek bilgi de yer almaktadır: *"Musa b. Ukbe'nin Meğâzî'sinde verdiği bilgiye göre burada mevzubahis olan haberci Ya'la b. Ümeyye'dir. O, Medine'ye ulaştığında Rasûlüllah ona şöyle demiştir: "Olayı sen mi bana anlatacaksın, yoksa ben mi sana anlatayım?" Bunun üzerine Allah Rasûlü Mûte'de yaşananları eksiksiz bir şekilde anlatınca Ya'lâ b. Ümeyye: "Seni hak ile gönderene yemin olsun ki, olan biteni eksiksiz bir şekilde anlattın"* diyerek hayretini gizleyemedi (Kastalânî, 1984: VI, 301).

Hamidullah'ın ilk verdiği rivayette Hz. Peygamber'in haberi aldığı kaynak konusunda (vahiy mi, insan mı?) her hangi bir açıklık bulunmamaktadır. Bilinen tek gerçek ise; insanlara üç sahâbenin şehit olduğu haberini Rasûlüllah'ın vermesidir. Mûsâ b. Ukbe ise; haberi Rasûlüllah'a Ya'la b. Ümeyye adlı bir sahâbinin getirdiğini, ancak Hz. Peygamber'in ondan önce olay hakkında bilgi sahibi olduğunu belirtmektedir.

Hz. Peygamber çeşitli meşru sebeplerden dolayı dönemin süper gücü olan Bizans ile savaşması için Mûte'ye üç bin askerden oluşan bir ordu göndermiştir. O, gönderdiği ordunun akıbetini ve iki taraf arasında meydana gelen savaşın nasıl sonuçlandığını merak ettiği için bir sahâbîyi olayı araştırması ve kendisine haber getirmesi için görevlendirmiştir. Mûte'de yaşananları gözlemleyen bu şahıs gelip gördüklerini ve ordunun başına gelenleri anlatmıştır. Hz. Peygamber de çok sevdiği üç arkadaşının şehit haberlerini alınca çok üzülmüş ve olayı sığağı sığağına insanlara duygu yüklü cümlelerle gözleri yaşlı bir şekilde anlatmış ve hadisenin etkisinde kalan sahâbiler de gözyaşlarına hâkim olamamışlardır. Yani Allah Rasûlü Mûte'de yaşananları bir melek vasıtasıyla öğrenmemiş veya gözlerinin önünden perde kalkıp savaş meydanından canlı yayın yaparak insanlara anlatmamıştır. Zaten Hz. Peygamber'in böyle bir yeteneği de bulunmamaktadır. O halde Allah Rasûlü insan unsurunu kullanarak Mûte'de yaşananlar hakkında bilgi sahibi olmuş ve bu konuda da sahâbileri bilgilendirmiştir. Hz. Peygamber'in hayat serüveni anlatılırken abartı unsurunu kullanmak, âdeta bir gelenek haline gelmiştir. Her hangi bir kaynakta konu hakkında en ufak bir abartı unsuru içeren bir bilgiye rastlanılırsa, mal bulmuş mağribli gibi dört elle sarılır ve diğer rivayetler görmezden gelinir. Mûte Savaşı'nda yaşananlara abartı unsurları karıştırılarak hadise insanî unsurlardan soyutlanarak bambaşka bir havaya büründürülmüş ve Hz. Peygamber örnek alınmaz bir konuma getirilmiştir.

3- Hayber'in Fethinde Hz. Peygamber'e Suikast (Zehirleme) Teşebbüsü

Hz. Peygamber, Hudeybiye Barış Antlaşması'nın sağlamış olduğu barış ortamından ve düşmanı teke indirgemesinden istifade ederek Hayber'de İslâm devleti ve daveti için büyük bir tehdit ve tehlike oluşturan şer odaklarının ve fitne yuvalarının etkisiz hale getirilmesi için 7/629 tarihinde Medine'den sürülen Benû Kaynukâ ve Benû Nadîr Yahudilerinin de meskûn olduğu Hayber'i fethetmek için harekete geçti. Hayber'e gelen Müslümanlar kısa süre içerisinde burasını fethederek zararlı unsurları bertaraf ettiler. Bu yapılanları hazmedemeyen Sellâm b. Mişkem'in eşi Zeyneb bnt. Hâris Hz. Peygamber'i zehirleme teşebbüsünde bulundu. Olay şöyle gerçekleşmiştir:

Hayber'in fethinden sonra Zeyneb b. Hâris Rasûlullah'a kızartılmış bir koyun hediye etti. Daha önce de Rasûlullah'ın koyunun hangi tarafını sevdiğini sordu ve onun koyunun ön kollarını sevdiğini öğrenince de o bölgeyi daha çok zehirledi. Daha sonra da zehirlenmiş olan koyunu Rasûlullah'ın önüne getirdi. Hz. Peygamber koyunun ön ayağından bir parça alıp ağzında çiğnedi, fakat o lokmayı yutamadı. O esnada Rasûlullah'ın yanında bulunan Bişr b. Berâ da bir parça alıp yuttu. Allah Rasûlü: *"Bu kemik (koyunun ön kolu) bana zehirli olduğunu haber verdi"* diyerek orada bulunanlara yememelerini ve ellerini zehirli koyundan çekmelerini söyledi. Ancak Bişr b. Berâ aldığı lokmayı yuttuğundan dolayı zehrin etkisiyle vefat etti. Bunun üzerine Hz. Peygamber kadını çağırıp neden böyle bir şey yaptığını sordu. Kadın: *"Sen eşimi ve amcamı öldürdün. Kavminin başına belalar getirdin. Eğer sen peygambersen, zehirlediğim koyun zaten sana haber verecektir (Allah sana bildirecektir). Eğer sen kralısan, halkım senden kurtulur"* diye düşündüm (Vâkıdî, 1984: II, 678; İbn Hişâm, ts: III-IV, 338; İbn Sa'd, 1990: II, 156).

Rivayetlere göre Hz. Peygamber, lokmayı ağzına almış ve zehri fark ederek çıkarmıştır. Öncelikle Hz. Peygamber'in Allah tarafından korunması söz konusuysa, o zaman bu lokmayı ağzına almadan önce bu durumun bildirilmesi daha uygun gözükmektedir. Ancak bu olmamıştır. Hz. Peygamber zehirlenmiştir (Azimli, Mehmet, 2010: 379). Nitekim bu olay üzerine ve lokmayı ağzına almasından dolayı vücuduna giren zehir yüzünden rahatsız olduğu, vücudundaki zehri atmak ve kanını yenilemek için kendisine hacamat yaptırdığı bilinmektedir (İbn Sa'd, 1990: II, 156). Allah Rasûlü, vefatıyla sonuçlanan hastalığı esnasında Hayber'de yediği zehirli lokmadan şehit olan Bişr b. Berâ'nın annesi Ümmü Bişr'in kendisini ziyarete gelmesi üzerine: *"Hâlâ Hayber'de yediğim zehirli lokmanın etkisini hissediyorum. Hatta şu anda da bu zehrin etkisiyle aort damarımın koparılacağını hissediyorum."* (Vâkıdî, 1984: II,679;İbn Hişâm, ts: III-IV,338; İbn Sa'd, 1990: II, 156; Taberî, 1994: II, 138; Buhârî, 1992: Meğâzî, 83; İbnü'l-Esîr, 1979: II, 222; İbn Kesîr, 1994: IV, 208-209)

Vâkıdî, İbn Hişâm, İbn Sa'd, Taberî, İbnü'l-Esîr ve İbn Kesîr gibi siyerciler Hz. Peygamber'in Hayber'de yediği zehirli lokmanın tesiriyle vefat ettiğini ve bundan dolayı da onun şehit olduğunu belirtmektedirler (Vâkıdî, 1984: II,679;İbn Hişâm, ts: III-IV,338; İbn Sa'd, 1990: II, 156; Taberî, 1994: II, 138; Buhârî, Meğâzî, 83; İbnü'l-Esîr, 1979: II, 222; İbn Kesîr, 1994: IV, 209) Ancak çağdaş siyer bilginlerinden olan Ramazan el-Bûtî, Hayber'de zehirli lokmayı ağzına alıp da yutmadan çıkararak Hz. Peygamber'in zehirlenmemesini, şu âyete dayandırarak: *"Ey Peygamber! Rabbinden sana indirileni tebliğ et. Eğer bunu yapmazsan, O'nun verdiği peygamberlik görevini yerine getirmemiş olursun. Allah, seni insanlardan korur. Şüphesiz Allah, kâfirler topluluğunu hidayete erdirmeyecektir"* (Mâide: 5/67) Allah'ın onu koruduğunu belirtmektedir (Bûtî, Ramazan, 1991: 367). Eğer siyer bilginlerinin, Allah Rasûlü'nün şehit olduğunu belirten görüşünü kabul edecek olursak, Allah'ın Hz. Peygamber'i zehrin etkisinden korumadığını belirtebiliriz.

Konu hakkında Mehmet Azimli'nin değerlendirmesi şöyledir: *"Hz. Peygamber aldığı lokmadan şüphelenmiş ve çıkarmış, ancak aldığı bu zehrin tesiriyle üç yıl boyunca ızdıraplar çekmiş ve üç yıl sonra bu zehrin tesiriyle vefat etmiştir. Bişr b. Berâ ise bir lokmayı yuttuğu ve daha çok zehir aldığı için o esnada vefat etmiştir. Hz. Peygamber vücudunun zehirlenmesini kırmak ve vücudunun kanının yenilenmesini sağlamak için hacamat gibi dönemin tıbbî uygulamalarını da yapma çabası içine girmiştir. Zehrin tesirinin üç yıl boyunca devam etmesi de açıkça Allah tarafından bir korumanın olmadığını göstermektedir. Eğer böyle bir koruma için Allah tarafından haber verilme söz konusu olsaydı, Hz. Peygamber bu zehri hiç almazdı ve zehir sebebiyle şehit olan sahâbîyi de et yemekten engellerdi. Mesele aslında bundan ibaretken ve onun hayatında her şey insanî çerçevede işlerken bu türde rivayetler, olayı efsane haline sokmak, onu insanî alandan çıkarıp insanüstü bir konuma yerleştirmek için ilavelerle abartılarak aktarılmıştır."* (Azimli, 2010: 379)

Hz. Peygamber ile aynı sofrada bulunup zehirli etten yiyerek şehit olan Bişr b. Berâ'nın yakınlarının bu hadiseden dolayı bir siteminin bulunmadığı ve olayı normal karşıladıkları görülmektedir. Yakınları tarafından şöyle bir itirazda bulunulsaydı, her halde onun doğruluğu tartışılmazdı. B itiraz: *"Ey Allah'ın Rasûlü! Vahiy kaynaklı bilgi Bişr b. Berâ zehirli lokmayı ağzına almadan önce gelseydi, zehrin etkisinde kalarak vefat etmezdi"* diyerek Hz. Peygamber'e gelen bilginin zamanlamasının yanlışlığını gündeme getirebilirlerdi.

Ancak kaynaklarımızda böyle bir şey mevcut değildir. Yani Bişr b. Berâ'nın yakınları olayın bir suikast olduğunu, Allah Rasûlü'nün zehrin farkına zamanında varamasaydı, onun da başına aynı şeyin (vefatın) gelebileceğine inandıkları gerçektir. Kanaatime göre olay normal seyrinde gerçekleşmiş ve Hz. Peygamber tecrübesi sayesinde suikast teşebbüsünden kurtulmuştur. Çünkü Allah Rasûlü gençliğinde çobanlık yapmış ve normal koyun etiyle zehirli koyun etinin arasındaki lezzet farkını bilebilecek bir tecrübeye sahipti. Bu nedenle zehirli lokmayı ağzına alınca normal lezzetin dışında bir tat hissedince arkadaşlarına uyarıda bulunarak koyunu yememelerini söylemiştir. Ancak Bişr b. Berâ ağzına aldığı lokmayı erken yutunca şehit olmuştur. Böylece Hz. Peygamber dikkati sayesinde hem kendini hem de Bişr dışındaki diğer arkadaşlarını elim bir sondan kurtarmıştır. Bu sebeple Allah Rasûlü'nü efsanevi anlatımlardan arındırırsak, onun doğru anlaşılmasına katkı sağlayacağımız gerçeğini dikkatlerden kaçırmamak gerekmektedir.

2- Hz. Peygamber'in Hâtib b. Ebî Beltea'nın Mektubunun Kureys'e Ulaşmasına Mani Olması

Hudeybiye Antlaşması'nın "*Arap kabilelerinden, isteyen kabile iki taraftan birisiyle ittifak kurabilecektir*" maddesine göre Huzâa kabilesi Müslümanlarla, Benû Bekir kabilesi de Mekkelilerle ittifak yapmıştı. Bu antlaşmanın üzerinden iki yıl geçtikten sonra Benû Bekir kabilesi Huzâa kabilesine saldırdı. Bu saldırıya Kureys'ten Safvân b. Ümeyye, İkrime b. Ebî Cehil ve Süheyl b. Amr gibi bazı gençler de yüzlerini örterek iştirak ettiler. Müslümanların müttefiki olan Huzâa kabilesine Benû Bekir ile birlikte Kureys'in de katılması, Hudeybiye Antlaşması'nın ihlal edilmesi anlamını taşıyordu. Hz. Peygamber, Amr b. Sâlim vasıtasıyla olaydan haberdar oldu (Vâkıdî, 1984: II, 571-605; İbn Hişâm, ts: III-IV,395-397; İbn Sa'd, 1990: II, 102; Taberî, 1994: II, 154)

Allah Rasûlü Hudeybiye Antlaşması'nın kendisine tanıdığı hakka dayanarak fetih hazırlıklarına başladı. Bu hazırlıkların en önemli ayağını ise gizlilik oluşturuyordu. Çünkü Rasûlüllah Mekke böyle bir hazırlıktan haberdar olacak olursa, Mekke'yi koruma içgüdüsünden hareketle karşı koymaları muhtemeldi. Böyle bir hareket ise Hz. Peygamber'in Mekke'yi kansız bir şekilde fethetme politikasına aykırıydı. Bu sebeple Hz. Peygamber fetih hazırlıklarını büyük bir gizlilik içerisinde yürütüyordu.

Hz. Peygamber'in Mekke'yi fethetmek için gizlilik kapsamında yürüttüğü faaliyetler şunlardır:

- 1- Mekkeliler, Benû Bekir'e yardım edip Huzâa kabilesine saldırdıklarından dolayı pişmanlık duyarak Ebû Süfyân'ı Medine'ye Hz. Peygamber ile barışın yenilenmesi ve uzatılması için görüşmeye gönderdiler. Ebû Süfyân, Hz. Peygamber'e antlaşmayı yenileyip, süresini uzatmak istediğini söyleyince Rasûlüllah'ın Ebû Süfyân'a olaydan hiç haberi yokmuş gibi: "*Yoksa siz, bir olay çıkarıp onu bozdunuz mu?*" şeklindeki sorusuna Ebû Süfyân'ın: "*Hayır*" cevabı, hazırlıkların Kureys tarafından öğrenilmesine engel olmak içindir. Ancak Ebû Süfyân istediğini alamadan Mekke'ye gitmek zorunda kaldı. Ebû Süfyân Mekke'ye döndüğünde talepleri yerine getiremediği için kavmi tarafından şiddetli bir şekilde kınanmıştır. Ebû Süfyân Medine'den ayrıldıktan sonra Hz. Peygamber: "*Allah'ım ülkelerine varıncaya kadar Kureys'e hiçbir casus ve haber ulaştırma*" (Vâkıdî, 1984: II, 792-795; İbn Hişâm, ts: III-IV, 308-316; İbn Sa'd, 1990: II, 72-74; Taberî, 1994: II, 153-154) diye dua etti.
- 2- Ebû Süfyân'ın Medine'ye gelmesinden kısa bir süre önce Huzâa kabilesinden Budeyl b. Verkâ Medine'ye gelerek olanları Rasûlüllah'a anlatmış ve Hz. Peygamber ona Mekkeliler'in kendisinden şüphelenmemesi için Medine'den değil de başka yerden geldiklerini söylemelerini vurgulamıştır. Ayrıca şüphe çekmemeleri için de heyetlerin memleketlerine gruplara ayrılarak ve değişik istikametler takip ederek dönmelerini söylemiştir (Vâkıdî, : II, 791).
- 3- Hz. Peygamber savaş hazırlıklarını gizli tutabilmek için Medine'nin giriş ve çıkışlarına nöbetçiler görevlendirmiş ve onların işini titizlikle yapıp yapmadıklarını kontrol etmek amacıyla da Hz. Ömer'i görevlendirmiştir (Vâkıdî, 1984: II, 796; İbn Sa'd, 1990: II, 102).
- 4- Hz. Peygamber, sahâbîlere fetih hazırlıklarının gizli tutulmasını söylemiştir (İbn Sa'd, 1990: II, 102).
- 5- Hz. Peygamber fetih hazırlıklarını o kadar gizlilik içerisinde yürütüyordu ki, eşi Hz. Âişe'nin bile seferin nereye yapılacağına dair bir bilgisi yoktur. Çünkü Hz. Ebû Bekir, kızı Âişe'ye Rasûlüllah'ın nereye sefere gideceğini sorması üzerine onun: "*Bilmiyorum, belki Benû Suleym, belki Sakîf, belki de Hevâzin*" kabileleri üzerine gitmeyi düşünüyordur. Kısa bir süre sonra Hz. Ebû Bekir, Rasûlüllah'a: "*Ya Rasûllallah! Sefere çıkmayı mı düşünüyor sunuz?*" Allah Rasûlü: "*Evet*" karşılığını verince Hz. Ebû Bekir: "*Sefer hazırlığı yapayım mı?*" Allah Rasûlü: "*Evet*" karşılığını verdi ve bu defa Hz. Ebû Bekir, seferin nereye yapılacağını sordu. Hz. Peygamber: "*Kureys*" cevabını verdi ve bu bilgiyi gizli tutmasını söyledi. Bu duruma çok şaşırان Hz. Ebû Bekir: "*Bizimle onlar arasında bir*

antlaşma yok mu?" diye sorunca Hz. Peygamber: "Onlar ihanet ederek antlaşmayı bozdular. Bundan dolayı onlarla savaşaçığım, ancak sana söylediklerimi hiç kimseye söyleme. Çünkü her hangi biri, Allah Rasûlü'nün Şam'a, Sakîf'e ve Hevâzin üzerine sefere gitmeyi düşündüğünü zannetsin."(Vâkıdî, 1984: II, 796).

- 6- Hz. Peygamber hedef şaşırtmak amacıyla Ebû Katâde b. Ribî komutasında seksen kişilik bir birlik oluşturarak Mekke-Yemâme arasında bulunan Batn-ı Izam mevkiine sefere göndermiş ve ordu Medine'ye dönmeden de Allah Rasûlü Mekke'nin fethi için harekete geçmiştir (Vâkıdî, 1984: II, 796. II, 796-797).
- 7- Tâif ve civarında yaşayan Sakîf ve Hevâzin kabileleri Müslümanların hareketlerini dikkatle takip ediyorlardı. Hatta görevlendirdikleri bir casus vasıtasıyla Müslümanların Hudeybiye'nin ihlali sonrasında nasıl bir tavır takınacaklarını, sefer düzenleyeceklerse hedeflerinin neresi olacağını öğrenmek istemişlerdi. Bu amaçla bir casus görevlendirmişlerdi. Bu casus İslâm ordusunun gözcü birlikleri tarafından sefere çıkıldıktan kısa bir süre sonra yakalanarak Hz. Peygamber'in huzuruna getirilmiş ve Hevâzinliler'e haber ulaştırmasına engel olmak amacıyla Mekke fethi gerçekleşene kadar tutuklu kalmıştır (Vâkıdî, 1984: II, 796. II,805-806; Kılıç, Unal, 2009: 60).

Hâtıb b. Ebî Beltea bir mektupla durumu Mekkeliler'e bildirmek istemişti. Bu mektubu Sâre isimli ücretle tuttuğu bir hanımın götürmesini temin etmişti. Hz. Peygamber bundan haberdar olunca Hz. Zübeyr b. Avvâm, Hz. Mikdâd b. Esved ve Hz. Ali'den oluşan bir gruba şöyle diyerek o hanımı getirmeleri için gönderdi: "*Hâh bahçesine kadar ilerleyin. Oraya vardığınızda mahfe içinde yolculuk yapan bir hanım bulacaksınız. O hanımın yanında bir mektup var. Onu hanımdan alıp getiriniz.*" Onlar gidip hanımı yakaladılar. Hanımdan mektubu istediler. Hanım, kendinde mektup olmadığını söyledi. Hz. Ali: "*Allah Rasûlü asla yalan söylemez. Ya bize mektubu verirsin ya da biz senden alacağız*" dedi. Hanım, Hz. Ali'nin ciddiliğini görünce saç örgülerinin arasından mektubu çıkararak onlara verdi. Mektubu Rasûlüllah'a getirdik. Mektupta: "*Hâtıb b. Ebî Beltea'dan Mekke müşriklerinden birtakım insanlara*" şeklinde başlayan bir yazı olduğunu ve içinde Rasûlüllah'ın savaş hazırlıklarının bazılarının onlara haber verildiğini gördük. Rasûlüllah, Hâtıb'ı çağırıp: "*Ey Hâtıb! Bu ne iştir, diye sordu?"* Hâtıb şöyle cevap verdi: "*Ya Rasûlallah! Benim için acele etme. Ben, Kureyş'e antlaşma ile bağlı bir kişiyim. Fakat ben, Kureyş'in samimi bir ferdi olmadım. Beraberinizde muhâcirlerden şu kadar kimseler vardır ki, bunların Mekke'de ailelerini, mallarını koruyacak birtakım akrabaları var, benim ise hiç kimsem yok. Nesebim yönünden olan bu boşluğu Mekkeliler arasında minnettarlık kazanarak doldurmak ve bu suretle ailemi himaye etmek istedim. Yoksa dinimden döndüğüm için böyle bir yola başvurmuş değilim. Ben, Müslüman olduktan sonra kesin olarak küfre razı olmam.*" Hâtıb b. Ebî Beltea bu şekilde özrünü beyan ettikten sonra Rasûlüllah: "*Hâtıb size karşı doğru söyledi*" buyurdu. Hâtıb'ın yaptığı bu ihaneti bir türlü kabullenemeyen Hz. Ömer: "*Ya Rasûlallah! Bana izin ver de şu münâfiğin boynunu vurayım*" dedi. Rasûlüllah "*Hâtıb, Bedir Savaşı'na katıldı. Sen bilir misin belki Allah, Bedir Savaşı'na katılanların mücadelelerine şahit olmuştu da: "Ey Bedir'e katılanlar! Bundan böyle ne isterseniz yapın, ben sizleri affettim"* buyurmuş olabilir, dedi (İbn Hişâm, ts: III-IV, 398-399; Buhârî, 1992: Cihâd, 14-15).

Burada konumuz açısından önemli olan, Hz. Peygamber'in Hâtıb b. Ebî Beltea'nın Mekkelilere mektup gönderdiğini nasıl öğrendiğidir. Konu hakkındaki görüşleri şöyle belirtebiliriz:

1- Hz. Peygamber'in Mektubun Gönderildiğini Vahiy Kanalıyla Öğrenmesi

Vâkıdî, (Vâkıdî, 1984: II, 797) İbn Hişâm, (İbn Hişâm, ts: III-IV, 398) Ya'kûbî, (Ya'kûbî, Ahmed b. Yahya, 1993: I, 376) Taberî, (Taberî, 1994: II, 155) İbn Kesîr (İbn Kesîr, 1994: IV, 277) ve Diyârbekrî (Diyârbekrî, Hüseyin b. Muhammed, 2009: II, 472) gibi müellifler Hâtıb b. Ebî Beltea'nın Mekkelilere yazdığı mektubu Hz. Peygamber'in Cebrâil vasıtasıyla öğrendiğini ve Ali b. Ebî Tâlib, Zübeyr b. Avvâm ve Mikdâd b. Esved'den oluşan süvari birliğini görevlendirdiğini belirtmektedirler.

2- Hz. Peygamber'in Mektubun Gönderildiğini Vahiy Kanalı Dışında Öğrenmesi

Belâzürî, (Belâzürî, 2010: I, 300) İbn Sa'd, (İbn Sa'd, 1990: II, 102) Ahmed b. Hanbel, (Ahmed b. Hanbel, 1992: I, 79), Buhârî, (Buhârî, 1992: Cihad, 141; Tefsîr, (60) 1; Meğâzî, 46) Müslim, (Müslim, 1992: Fedâilü's-Sahâbe, 161) Tirmizî (Tirmizî, 1992: Tefsîr, (60) 1) ve İbnü'l-Esîr (İbnü'l-Esîr, 1979: II, 242) gibi müellifler Hz. Peygamber'in bir duyumu üzerine Hâtıb b. Ebî Beltea'nın Mekkelilere yazdığı mektubu getirmekle Ali b. Ebî Tâlib, Zübeyr b. Avvâm ve Mikdâd b. Esved'den oluşan süvari birliğini görevlendirdiğini belirtmektedirler. Bu kaynaklarda Rasûlüllah'a haberin vahiyle mi, yoksa insan kanalıyla mı geldiği konusunda açık bir ifade bulunmamaktadır.

Ancak birçok araştırmacı Hz. Peygamber'in bu haberi insan vasıtasıyla öğrendiği konusunda görüş bildirmektedirler. İşte onların görüşleri:

Muhammed Hamidullah: Hz. Peygamber'in düşman ile arasındaki mesafe on iki gün gibi uzak bir mesafedir. Bunun için Hz. Peygamber her şeyden evvel Medine'den bütün çıkışları durdurup yasakladı; buna gerek dostları ve gerekse de bitaraf olan kimseler dâhildi. İstihbarat teşkilatı o kadar verimli çalışıyordu ki, Hâtıb b. Ebî Beltea Mekke'ye gizli bir haber gönderdi. Bu haberi götüren Medine'nin hemen yakınında kolayca yakalandı (Hamidullah, 1991: 141). Hamidullah verdiği bu bilgiyle mektubu bulup getirenin açık bir şekilde istihbarat teşkilatı olduğunu belirtmektedir.

Mehmed Said Hatipoğlu bu hadisenin yorumunda her hangi bir kaynak belirtmeksizin: *"Pek muhtemeldir ki, Hâtıb'ın bu hareketine vakıf bir Müslüman gelip hadiseyi Hz. Peygamber'e bildirmiş olmalıdır. Bu kimsenin, Hâtıb'dan zaman zaman eziyete maruz kalan kölesi olması uzak ihtimal değildir"* görüşlerine yer vererek haberi Rasûlüllah'a getirenin insan olduğuna vurgu yapmaktadır (Hatiboğlu, 2009: 118-119). Hatiboğlu'nun bir Müslüman tarafından mektup olayının Hz. Peygamber'e haber verildiğini söylemesi mantıklı görülürken, kaynak vermeden muhtemelen bu haberi getirenin Hâtıb'ın eziyet gören kölesi olduğunu söylemesi, bu bilginin şüpheli olduğunu göstermektedir.

Mahmûd Şit Hattâb: Kendisi Müslüman olan Hâtıb b. Ebî Beltea harekâtın amacını ve Mekke'ye doğru yola çıkılacağını bildiren bir mektup yazıp ihtiyar bir kadınla yollamıştı. Rasûlüllah bunu haber alınca Ali b. Ebî Tâlib ve Zübeyr b. Avvâm'ı kadını yakalamak ve mektuba el koymakla görevlendirdi. Bu iki görevli yolda kadını yakalayıp mektubu ele geçirdiler (Hattâb, 1967: 225).

Mevlâna Şibli: Hz. Peygamber Mekke'ye sefer hazırlığını büyük bir gizlilik içerisinde yürütüyordu. Fakat Hâtıb b. Ebî Beltea Mekke'ye Müslümanların hazırlığını bildirmek için haber göndermek istedi. Ancak onun gönderdiği mektup yakalandı ve Rasûlüllah'a getirildi (Şibli, 1977: I, 343).

Mehmet Azimli: Konu hakkında görüşleri anlattıktan sonra şöyle bir değerlendirmede bulunmaktadır: Hâtıb b. Ebî Beltea'nın Mekkelilere gönderdiği mektubun haberi, Hz. Peygamber'e beşeri yolla ulaşmıştır. İlk kaynaklarda bile bu konuda farklı aktarımlar olduğu halde, müellifler genelde ilahî yolla bildirildiğini belirten rivayetleri tercih etmişlerdir (Azimli, 2010: 390-391).

Hz. Peygamber Mekkeliler tarafından Hudeybiye Antlaşması'nın bozulduğu haberini alınca Mekke'nin fethi gündeme gelmiştir. Allah Rasûlü doğup büyüdüğü ve peygamberliğinin ilk on üç yılını geçirdiği şehri fethetmek amacıyla hazırlıklara başladı. Ancak hazırlıklar Mekke'yi savaşız bir şekilde fethetmek amacıyla büyük bir titizlik ve gizlilik içerisinde yürütülüyordu. Bu gizliliği delmek ve Mekkeliler'in savaş hazırlıkları yapmasına sebep olacak haberi samimi bir Müslüman olan Hâtıb tamamen iyi duygularla ifşa etmeye çalışmıştır. Allah Rasûlü Mekkeliler'in yapılan hazırlıklardan haberdar olmaması için o kadar önlem ve tedbir almış ki, Hâtıb bu haberi Mekkeliler'e ulaştırma imkânı bulamamıştır. Burada önemli olan Allah Rasûlü'nün en ince ayrıntıları dikkate alarak tedbir alıp tevekkül etmesidir. Yani tedbir ve tevekkül, haberin Mekkelilere ulaşmasına mani olmuştur. Eğer haberin öğrenilmesini vahiy kanalına bağlarsak, Rasûlüllah'ın almış olduğu tedbirlerin önemini kavrayamayız. Kaldı ki, Allah Rasûlü büyük bir gizlilik içerisinde yürüttüğü fetih hazırlıklarının olası ifşası durumunda, vahiyle kendisine bildirileceğini bilseydi, bu kadar önlem almasına gerek yoktu. Bu açıdan Hâtıb b. Ebî Beltea'nın Mekkelilere göndermeye çalıştığı mektup, ya Hâtıb'ın gizli planına vakıf olan bir Müslüman tarafından Hz. Peygamber'e bildirilmiş ya da Allah Rasûlü'nün istihbarat faaliyetleri neticesinde ele geçirilmiştir.

E- Hz. Peygamber'in Gelecek ile İlgili Verdiği Gaybi Haberler

1- Hendek Kazımını Esnasında Verdiği Gelecek ile İlgili Gaybî Haber

5/627 tarihinde Mekke müşrikler çeşitli grupların da katılımıyla on bin kişiden oluşan büyük bir orduyla Medine üzerine doğru harekete geçtiler. Müşrikler ilk kez bu kadar çok sayıda bir orduyla Müslümanların karşısına çıkıyorlardı. Onların amacı; Müslümanları tamamen yok etmektir. Kureyş ordusu Mekke'den ayrılınca Huzâa kabilesinden bir grup Mekke ile Medine arasını dört günde alarak Rasûlüllah'a geldi ve: *"Kureyş'in Mekke'den ayrıldığını ve Medine üzerine doğru geldiğini"* haberini verdiler (Vâkıdî, 1984: II, 444) Hz. Peygamber onların kalabalık bir orduyla üzerlerine geldiği haberini alınca istişare neticesinde Medine'nin etrafına düşmanın saldırısından korunmak amacıyla hendek kazılmasına karar verdi. Bu sebeple bu savaşa, Medine'nin çevresine şehri düşman saldırısından korumak için kazılan hendekten dolayı *"Hendek Savaşı"*, çeşitli gruplar bir araya gelerek Müslümanlara saldırdığı için de *"Ahzâb Savaşı"* denilmektedir.

Hz. Peygamber bir grup sahâbe ile keşfe çıkarak kazılacak yerleri belirledi. Kureyza Yahudilerinden de ödünç olarak kazı aletleri aldı. Hendek'in kazılmasında ve savunulmasında üç bin Müslüman görev aldı. Her on kişilik takıma kırk zirâ'lık (bir zirâ' yaklaşık 52 cm.) yer ayırdı. Kendisi kazı işine nezaret ettiği gibi bizzat çalıştı, toprak kazdı ve sırtında toprak taşıdı. Hendek, içine düşenin çıkamayacağı derinlikte ve

karşıdan karşıya bir süvarinin atlayamayacağı genişlikte planlandı. Buna göre derinlik ve genişlik ölçüleri de tespit edildi (Vâkıdî, 1984: II, 446; Taberî, 1994: II, 91). Hamidullah'ın tespitlerine göre hendeğin genişliği 5500 m. uzunluğunda, 9 m. genişliğinde ve 4.5 m. Derinliğindedir (Hamidullah, 1991: 118-119.). Vâkıdî ve İbn Sa'd'a göre bu hendeğin kazımı altı günde tamamlanmıştır (Vâkıdî, 1984: II, 454; İbn Sa'd, 1990: II, 51). Müslümanlar hem hendeğin düşman tarafından doldurulmasını önlemek ve hem de bu toprağı siper olarak kullanmak amacıyla kazıdan çıkan toprağı kendi taraflarına yığdılar. Ayrıca düşmana atmak için de kendi taraflarına taş yığdılar. Hendeğin kazılma işi tamamlandığında ise Medine sanki bir kale haline geldi (Vâkıdî, 1984: II, 446).

Hendeğin kazılması esnasında Müslümanlar büyük bir kaya parçasıyla karşılaştılar. Ne yaptılarsa bu kaya parçasını kıramadılar. İşin içinden çıkamayınca da Hz. Peygamber'e haber verdiler. Hz. Peygamber kazmayı eline aldı ve kayaya ilk vuruşunda Yemen'e doğru bir ışık gitti, ikinci vuruşunda Şam'a doğru bir ışık gitti ve üçüncü vuruşunda ise doğuya doğru bir ışık gitti ve son vuruştan sonra kaya kırıldı. Daha sonra Selmânî Fârisî: *"Ey Allah'ın Rasûlü! Kazmayı her vurduğunuzda çıkan kıvılcımı gördünüz mü?"* diye sorunca Allah Rasûlü: *"Evet"* cevabını verdi ve devamında ise her bir kıvılcımın ne anlama geldiğini şöyle açıkladı: *"Birincisinde Şam saraylarını; ikincisinde Yemen saraylarını ve üçüncüsünde de Kisra'nın Medain'deki beyaz sarayını gördüm"* (Vâkıdî, 1984: II, 450) İbn Hişâm, Selmân'ın sorusuna Hz. Peygamber'in şu cevabı verdiğini rivayet etmektedir: *"Birincide Allah bana Yemen'in fethini, ikincide Şam ve Mağrib'in fethini ve üçüncüde ise Meşrik'in fethini verdi."* (İbn Hişâm, ts: III-IV, 219; İbn Kesîr, 1994: IV, 101) Aynı olay Taberî'de şöyle geçmektedir: *"Birincide bana Kisra'nın Medain ve Hire sarayları gösterildi. Sanki onlar köpeğin dişleri gibiydi. Cebrâîl bana ümmetimin buraları ele geçireceğini haber verdi. İkincide bana Bizans'ın kırmızı sarayları gösterildi. Sanki onlar köpeğin dişleri gibiydi. Cebrâîl bana ümmetimin buraları ele geçireceğini haber verdi. Üçüncüde ise bana San'a'nın sarayları gösterildi. Sanki onlar köpeğin dişleri gibiydi. Cebrâîl bana ümmetimin buraları ele geçireceğini haber verdi."* (Taberî, 1994: II, 92; İbnü'l-Esîr, 1979: II, 179; İbn Kesîr, 1994: IV, 102.) Hz. Peygamber'in gelecekle ilgili verdiği bu haberler münafıklar arasında polemik konusu olmuştur. Onlardan biri olan Muattıb b. Kuşeyr: *"Bu gün bizlerden biri korkusundan dolayı tuvalete bile çıkamazken Muhammed bizlere Bizans'ın ve Kayzer'in hazinelerini yemeyi vaad ediyor"* diyerek Hz. Peygamber'in Müslümanları avutmaya çalıştığını belirtmiştir (İbn Hişâm, ts: III-IV, 222).

Yukarıdaki rivayetlerin ortak özelliği; Hz. Peygamber'in darbe neticesinde çıkan kıvılcımlardan hareketle geleceğe dönük olarak Şam'ın, Yemen'in ve İran'ın Müslümanlar tarafından fethedileceğini ilahî yolla bildirmesidir.

Buhârî'nin konu hakkındaki rivayeti şöyledir: Müslümanlar hendek kazımı esnasında sert bir taş ile karşılaşır. Durumu Hz. Peygamber'e haber verirler. Bunun üzerine açlığından dolayı karnına taş bağlamış olan Allah Rasûlü yerinden kalktı. Bizler üç günü hiçbir şey yemeden geçirdik. Rasûlüllah kazmayı eline aldı ve onun tek vuruşuyla sert kaya kum haline geldi (Buhârî, 1992: Meğâzî, 29). Buhârî'nin bu rivayetini anlamlı bulduğumuzu belirtmek istiyoruz.

Büyük bir orduyla Medine üzerine gelen Kureş'in saldırısından şehri korumak amacıyla Hz. Peygamber hendek kazılmasına karar vermiş ve karar doğrultusunda hendek kazılmaya başlanmıştır. Hendek kazımı esnasında büyük bir kaya ile karşılaşmış, kaya kırılmayınca da Hz. Peygamber'e haber verilmiş ve Allah Rasûlü üç vuruşta kayayı parçalamayı başarmış, onun her vuruşunda kayadan bir kıvılcım çıkmıştır. Hz. Peygamber'e bunların ne anlama geldiği sorulunca o: *"Kisra'nın, Bizans'ın ve San'a'nın saraylarını gördüğünü ve gelecekte ümmetinin buraları fethedeceğini"* bildirmiştir. Allah Rasûlü'nün bu değerlendirmeleri daha sonra buraların Müslümanlar tarafından fethedileceğinin müjdesi olduğu düşüncesiyle onun bir mucizesi olarak değerlendirilmiştir. Ancak böyle bir yorum, gerçeklerle örtüşmemektedir. Çünkü Müslümanlar çok zor durumdayken devlet başkanı ve ordu komutanı olan Hz. Peygamber, oldukça zor şartlar altında hendeği kazmaya çalışan hatta zaman zaman da bozuk yemekler yemek zorunda kalan (Buhârî, 1992: Meğâzî, 29) sahâbenin moral-motivasyonunu yüksek seviyede tutabilmek, geleceğe umutla bakabilmelerini sağlamak, zihinlerini ve bedenlerini zinde tutabilmek ve kendilerini rehabilite etmek amacıyla liderlik dehasını kullanarak kayadan çıkan kıvılcımları amacın gerçekleşmesi yönünde değerlendirmiştir. Yoksa o, yaptığı değerlendirmelerin gelecekte vuku bulacağını düşünerek gayba dair olan bir konuyu haber vermemiştir. Hz. Peygamber'in fethedileceğini belirttiği yerler, daha sonraki dönemlerde İslâm topraklarına dâhil edilmiştir. Ancak buralar, Rasûlüllah'ın belirttiği için değil, o günkü şartlarda gerekli olduğu için fethedilmiştir.

2- Hilâfetin Geleceği ile İlgili Gaybî Haberler

"Benden sonra hilafet -veya nübüvvet hilafeti- otuz yıldır." (Ahmed b. Hanbel, 1992: IV, 272; V, 220,221; Ebû Davud, 1992: Sünnet, 8; Tirmizî, 1992: Fiten, 48)

“Nübüvvet içinizde Allah'ın dilediği kadar devam eder; sonra dilediği zaman onu ortadan kaldırır. Sonra, nübüvvet sisteminde bir hilafet olacaktır. Bu da Allah'ın dilediği kadar devam eder; ardından Allah onu da -dilediği zaman- ortadan kaldırır. Sonra ısırcı bir saltanat olur. O da Allah'ın dilediği kadar devam eder; sonra Allah dilediğinde onu ortadan kaldırır. Daha sonra ceberrût bir saltanat olur; o da Allah'ın dilediği kadar devam eder, ardından Allah dilediği zaman onu ortadan kaldırır. Sonra, nübüvvet sisteminde bir hilafet olur.” (Ahmed b. Hanbel, 1992: IV, 273)

“Bir defa ben uyurken kendimi bir su kuyusunun başında buldum. Kuyunun üzerinde bir kova vardı. O kuyudan Allah'ın dilediği kadar ondan su çektim. Sonra benden kovayı Ebû Kuhâfe (Ebû Bekir) aldı. Bir veya iki kova su çektim. Ancak onun çekişinde zayıflık vardı. Sonra kova daha büyük kovaya dönüştü ve kovayı Ömer aldı. İnsanlardan hiçbir yiğit görmedim ki, Ömer b. Hattâb'ın çıkardığı gibi su çıkarsın. Sonra insanlar develerini ağıllarına kapadılar (Buhârî, 1992: Fedâilü's-Sahâbe, 5; Müslim, 1992: Fedâilü's-Sahâbe, 17).

Hz. Peygamber'in vefatından sonra Müslümanlar bir araya gelerek kendilerine bir idareci seçmişlerdir. Bu idareci, nübüvveti devam ettiren ve dini özelliği olan bir konuma sahip değildir. Rasûlüllah'tan sonra Müslümanların başına bir idareci geçecektir. Bu da Allah Rasûlü'nden sonra gelen anlamında halife olarak adlandırılmıştır. Bu açıdan halife dini bir kurum değil, siyasi bir kurumdur (Yılmaz, 2016: 216, 229-235). Yani günümüzde bir devletin en üst makamını temsil eden kişinin konumu neyse, halifenin de konumu odur. Halifeye bu açıdan yaklaşırsak, yukarıda ifade edilen hilâfetle ilgili hususları daha iyi anlayabiliriz. Bu sebeple Hz. Peygamber'in: “Benden sonra hilâfet otuz yıldır, ondan sonra ceberrût sultanlar gelecektir veya ilk halife Ebû Bekir sonra Ömer'dir” şeklindeki gelecekle ilgili gaybî bilgiler aşırı taraftarlığın bir sonucu olarak savunulan fikirlere ve gidilen yolun doğruluğuna mesned teşkil etmesi amacıyla söylendiği kanaatindeyiz. Çünkü yarın ne olacağını Allah'tan başka hiç kimse bilemezken, Rasûlüllah'ın yıllar sonra meydana gelecek olayları bildiğini söylemek abesle iştigaldir. Ayrıca Hz. Peygamber yaşadığı dönemde bile gelecekle ilgili vahiy dışında bir şey söyleyemezken, daha sonra olacaklar hakkında nasıl olur da görüş beyanında bulunabilir. Allah Rasûlü'nde olmayan bir özelliği ona vererek gelecek hakkında konuşurmak, onu kâhin olarak görmekle eşdeğerdir. Mekkeli müşrikler, Hz. Peygamber'i kâhin olarak adlandırınca, Allah, onun kâhin olmadığını şu âyetlerde belirtmektedir: “(Ey Muhammed!) O halde sen öğüt ver. Rabbinin nimeti sayesinde sen ne bir kâhinsin ne de bir deli.” (Tûr: 52/29) “O, (Kur'ân) bir kâhin sözü de değildir. Ne kadar da az düşünüyorsunuz!” (Hâkka: 69/42) Bu Kur'ânî öğretilerden sonra Hz. Peygamber'e bu tür yakıştırmalardan uzak durulması gerektiği gün ışığı gibi aşikârdır. Bu sebeple Allah Rasûlü'ne kâhin sıfatını vermekten ictinâb etmek ve bu sıfatı ona yakıştırmamak, onun nübüvvetinde bir eksikliğe neden olmaz. Bu rivayetler, meydana gelen tarihi olaylara uygun düşecek bir şekilde sonradan inşa edilmiştir.

3- Hz. Fâtıma'nın Vefatı

Hz. Âişe'den gelen rivayete göre Hz. Peygamber vefatına sebep olan hastalığı esnasında, kızı Hz. Fâtıma'yı yanına çağırdı ve kendisine gizlice bir şeyler söyledi. Bunun üzerine Hz. Fâtıma ağladı. Sonra Hz. Peygamber kızını bir daha çağırdı ve kendisine yine gizlice bir şeyler söyledi. Bunun üzerine Hz. Fâtıma güldü. Daha sonra bu duruma bir anlam veremeyen Hz. Âişe merakından olsa gerek bu durumun sebebini sorunca Hz. Fâtıma: “Rasûlüllah, bu hastalığından dolayı bana vefat edeceğini haber verdi. Ben de bunun üzerine ağladım. Daha sonra da ehli beytinden kendisine ilk katılacak olan kişinin ben olduğumu haber verince de güldüm” şeklinde cevap verdi (Buhârî, 1992: Menâkıb, 25). Nitekim Hz. Fâtıma ehl-i beyt arasında Rasûlüllah'tan sonra vefat eden ilk kişidir (Kastalânî, 1984: II, 230).

Hz. Peygamber'in vefat edeceğini söylemesi, geleceği bildiği anlamına gelmemelidir. Hatta Allah Rasûlü bu ifadeyi peygamberler dahil olmak üzere herkese gayb olan bir bilgiyi bilme anlamında değil, yorumda bulunma ve bir çıkarımda bulunma bağlamında söylemiştir. Çünkü Hz. Peygamber'in: “Cebrâil'in kendisine her sene Kur'ân-ı Kerim'i bir defa arz ederken bu sene iki defa arz etti” (İbn Sa'd, 1990: VIII, 22; Buhârî, 1992: Menâkıb, 25) ifadesinden ve hastalığının ilerlemesinden hareketle bir çıkarımda bulunmuştur. Rasûlüllah'ın bu ifadesini mutlak gaybı bilme olarak değil, bazı öncüllerden hareketle tahminde bulunma şeklinde anlamak daha doğru olur. Yani Hz. Peygamber vefat edeceğini bilerek bu sözü söylememiştir. Ayrıca insan çok hasta olduğu zaman: “Galiba bu hastalıktan dolayı öleceğim” veya “Bu hastalık beni bitirecek” gibi sözler söyleyerek kendi durumundan ve hastalığının gidişatından hareketle bir tahminde bulunmaktadır. Hatta hastanın kendisi değil, hasta ziyaretinde bulunanlar bile zaman zaman hastanın durumuna bakarak: “Bunun durumu iyi değil, sanırım fazla yaşamayabilir” diyebilirler. Kendisi hakkında bu cümleleri söyleyenler bazen ölür, bazen de sağlığına kavuşur. Vefat eden kişi, gaybı bildiği için mi bu sözü söylemiş veya bu sözü söylediği için mi ölmüştür? Burada kesinlikle gaybı bilme durumu söz konusu değildir ve hiç kimse de durumu bu şekilde değerlendirmemektedir. Bu sebeple kişi, hastalığının ilerlemesinden ve zamanının gelmesinden dolayı vefat etmiştir. Bu durumu mantık kuralları çerçevesinde

anlamak yerine mitolojik atmosfere büründürerek değerlendirmeye çalışmak, İslâm'ın temel ilke ve prensipleriyle örtüşmez.

Hiz. Fâtıma'nın, babası Hiz. Peygamber'den sonra vefat ettiği tarihen bilinen bir gerçektir. Ancak Hiz. Fâtıma'nın vefatının, Rasûlüllah'ın haber verdiği doğrultuda ehl-i beytinden kendisine ilk katılacak kişi şeklinde değerlendirmek doğru değildir. Çünkü bu, gaybî bir bilgi olduğu için sadece Allah'ın bildirmesiyle bilinebilecek bir özelliğe sahiptir. Bu hususta bir vahiy olmadığına göre Allah Rasûlü'nün kızının kendisinden sonra ehl-i beytinden vefat edecek ilk kişi olacağını söylemesi rivayetinin ihtiyatla karşılanması kanaatindeyim. Çünkü Kur'ân-ı Kerim'de: *"Hiç kimse nerede öleceğini bilemez"* (Lokmân: 31/34) âyeti Hiz. Peygamber'in böyle bir şey söylemesine engeldir. Bu sebeple Allah'tan aldığı vahiy tebliğ eden ve vahyin içeriğini muhataplarından daha iyi bilen Allah Rasûlü'nün vahiyle çelişecek tarzda bir rivayette bulunması doğru olur mu!? Kur'ân'da böyle bir temel prensibi yok sayarak Hiz. Peygamber'e ancak kâhinlerin söyleyebileceği bir şeyi söylettirmek (yani rivayeti kabul etme ve ettirme adına), Rasûlüllah'a yapılabilecek bir iyilik değildir! Bu açıdan temel ilke ve prensipler (vahiy), rivayetlere (hadislere) feda edilmemeli; rivayetler. Temel ilke ve prensiplere uygunluğu ölçüsünde değerlendirilmelidir. Müellif ve kaynaklara dayalı yapılacak bir değerlendirme, beraberinde ciddi problemleri, yanlış algı ve anlamaları gündeme getirecektir.

4- Zeyneb bnt. Cahş'ın Vefatı

Hiz. Peygamber'in eşleri kendisine: *"İlk olarak hangimiz sana kavuşacak"* diye sorunca o: *"Kolu en uzun olanınız"* diye cevap vermiş. Bunun üzerine eşleri ellerine metre alıp kollarını ölçmüşler ve kolu en uzun olanın Sevde (Zeyneb bnt. Cahş) olduğu ortaya çıkmış. Daha sonra Hiz. Âişe: *"Daha sonra kol uzunluğundan kastedilenin sadaka olduğunu anladık"* dedi. Çünkü Sevde sadaka vermeyi çok severdi ve Hiz. Peygamber'e ilk kavuşan da o oldu (Buhârî, 1992: Zekat, 11).

Kirmânî ve İbn Hacer gibi bazı âlimler Hiz. Zeyneb hakkında vaki olan bu haberleri bir nübüvvet alâmeti (mucize) olarak kabul etmişlerdir (Kirmânî, ts: VII, 190; İbn Hacer, 1978: VII, 37; Çelebi, 1996: 131) İbnü'l-Cevzî ise bu hadisin ravilerinden mecruh olanlar bulunduğunu söylemiş ve Şeyhayn'ın bu durumu fark edememesini hayretle karşıladığını belirtmiştir (İbn Hacer, 1978: VII, 35-36; Çelebi, 1996: 131). Hiz. Peygamber'in bu tarz haberlerini nübüvvet alâmeti görüp mucize olarak değerlendirmek, mucize formatına uymamaktadır. Çünkü mucizede başat faktör; talep ve tehdittir yani meydan okumadır. Burada Allah Rasûlü'nden ne bir talep var ne de onun bir meydan okuması. Bu veriler ışığında bu olayı mucize olarak görmek uygun değildir. Hiz. Peygamber'den sonra hanımlarından ilk vefat eden kişi, Hiz. Zeyneb'tir (İbn Sa'd, 1990: VIII, 88). Böyle bir tarihi gerçekten dolayı rivayeti kabul etmek, sanırım akademik bir tavır değildir. Hatta Allah Rasûlü'nden sonra ilk vefat eden eşi, diğer hanımlarından biri de olabilirdi. Peki bu durumda rivayet nasıl anlaşılacak. Rasûlüllah'ın mu'cizesi gerçekleşmedi, yoksa kehâneti tutmadı denilecekti. Böyle basit şeyleri Hiz. Peygamber'e isnat ederek yüceltmeye çalışmak, farkında olmadan ona eksiklik izafe etmektir. Mucizesi gerçekleşmeyen bir peygamberin insanların gözündeki değerinin nasıl olduğunu herkes gayet iyi bilir! Kaldı ki Allah Rasûlü'nün insanlara mucize diye anlatılmaya çalışılan bu tarz olaylara ihtiyacı yoktur. Bu haberler konusundaki görüşümüz; Hiz. Peygamber kehânette bulunmaz, bu tarz eğilimlere pirim vermez ve ona isnat edilen bu tarzdaki haberlere ihtiyatla bakılması gerektiğidir. Bu sebeple müellif ve kaynakları yüceltme geleneğinden kurtulur ve onlardaki rivayetlerin tartışılabilirliğini gündeme getirirsek, sahih ve sakim rivayetleri birbirinden ayırma konusunda oldukça mesafe almış oluruz.

5- Hiz. Osman'ın Şehit Edilmesi

Hiz. Peygamber bir gün Hiz. Osman'a: *"Ey Osman! Allah sana bir gömlek giydirecek. Onu çıkarmanı isterlerse, sakın çıkarma"* şeklinde bir uyarıda bulunmuştur. Tirmizî aynı bapta Abdullah b. Ömer'den Hiz. Peygamber'in: *"Osman mazlum olarak öldürülecek"* buyurduğunu rivayet etmektedir (Tirmizî, 1992: Menâkıb, 18).

Yukarıdaki hadiste Hiz. Osman'ın gelecekte halife olacağı vurgulanmakta ve hilâfeti bırakması için baskı yapılırsa, bırakmamasını, hatta meydana gelecek olaylardan dolayı da öldürülürse, mazlum olarak öleceği ifade edilmektedir. Kısaca Hiz. Osman dönemine bir göz atacak olursak, bu sözün hangi şartlarda inşa edildiğini daha iyi anlayabiliriz.

Hiz. Osman, Hiz. Ömer'den sonra şura ile hilâfete gelen biridir. Onun hilâfetinin ilk altı yılı Hiz. Ömer döneminin devamı niteliğindedir. Ancak ikinci altı yılda ise halifenin tutum ve davranışları, siyasî, idarî, iktisadî, ictimâî ve dinî sahalarda uygulamış olduğu icraatlar nedeniyle bazı problemler ortaya çıkmış ve yönetimine karşı ciddi anlamda rahatsızlıklar baş göstermiştir. Bu rahatsızlıklar toplumun her kesimini etkilemiş ve Hiz. Osman'ın öldürülmesiyle zirve noktasına ulaşmıştır. Artık şu gerçek bilinmelidir ki, Hiz.

Peygamber, Hz. Osman'ın halife olması ve başına gelecekler hakkında konuşması ve gaybî bir bilgiyi ifşa etmesi mümkün değildir. Hz. Osman'ın halife olacağı Hz. Peygamber tarafından bildirildiyse, Hz. Ömer kendisinden sonra halifenin seçilmesi için neden şura kurma gereği hissetmiştir ve neden şura çalışmaları esnasında Hz. Osman böyle bir haberin olduğunu Hz. Abdurrahman b. Avf'a söyleyerek kendisine avantaj sağlamamıştır? Şura başkanı Abdurrahman b. Avf'ın hummalı çalışmaları esnasında toplum içerisinde her hangi biri neden bu sözün varlığı konusunda başkanı uyarmamıştır? Eğer böyle bir sözün varlığı bilinseydi, hilâfet gibi önemli bir konunun tartışıldığı günlerde mutlaka gündeme taşınırdı.

Hz. Osman, asilerce muhasara altında tutulduğu elli gün boyunca çeşitli baskı ve işkencelere maruz kalmıştır. Ancak Hz. Osman bu buhranlı günlerinde böyle bir hadisi gündeme getirerek kendisinin haklı, asilerin de haksız olduğunu belirtmemiştir. Hatta Hz. Osman asilerin çok ciddi olduklarını anlayınca Abdullah b. Abbâs'ı Mekke'ye göndererek hacılara düştüğü durumu anlatmasını ve dönüşte kendisin kurtarılması için ordu oluşturmalarını talep etmesi, ayrıca halife dönemin önemli yerleşim merkezlerinden olan Şam, Mısır, Basra ve Kûfe valilerine haber göndererek ordu göndermelerini istemesi, hadiste mazlum olarak öldürüleceğini bilen birinin alacağı önlemler değildir. O halde başta halife olmak üzere olayların muhatabı olan toplum bu hadisin varlığından haberdar değildir. Kanaatimize göre bu hadis; Hz. Osman'ın hilâfetteki uygulamalarının haklılığını, onun mazlum olduğunu ve karşı tarafın da zalim olduğunu dinî formata büründürerek daha sonraki süreçte inşâ edilmiştir. Şunu da belirtmekte fayda mülâhaza ediyorum: Sadece Hz. Osman'ı öldürenler mi asi!? İslâm devletinin halifesinin elli gün süreyle bin veya bin beş yüz kişiden oluşan asi grup tarafından muhasara altında tutulmasına tepki göstermeyen ve halifeyi düştüğü bu durumdan kurtarmak için kılını kıpırdatmayan Medine halkı işlenen cinayete ortak olduğu için asi olarak değerlendirilemez mi!? Bu bağlamda insanlar yaptıklarında ve yapması gerekirken yapmadıklarından, konuştuklarından ve konuşması gerekirken konuşmadıklarından hesaba çekilecektir.

6- Cemel Savaşında Gaybî İhbar

Cemel Vakasında Hz. Âişe (Hz. Âişe hakkında geniş bilgi için bkz., Erkocaaslan, Recep, 2016: 29-419) gece vakti Benû Âmir suyuna vardığı zaman köpek ulumaları duydu ve: *"Bu suyun ismi nedir? diye sorup: "Hav'eb suyudur" cevabını alınca Hz. Peygamber'in bir gün kendilerine: "Sizden birine Hav'eb köpekleri uluyacak, ey Hümeyrâ! O sen olmayasın" sözünü hatırlayınca geri dönmeye karar verdi (Ahmed b. Hanbel, 1992: VI, 52, 97).*

Cemel Savaşı, Hz. Osman'ın katlinden dolayı Hz. Ali ile Hz. Âişe arasında meydana gelen bir olaydır. İki Müslüman topluluk arasındaki bu savaş, Hz. Ali otoritesini sağlamak ve Hz. Âişe de haksız yere öldürüldüğüne inandığı Hz. Osman'ın katillerinin cezalandırılması amacıyla meydana gelmiştir. Hadiste Hz. Peygamber'in gelecekte vuku bulacak olan bir savaşta Hz. Âişe'nin de bulunma ihtimaline karşı, kendisini uyardığı bildirilmektedir. Ama gaybî olarak yapılan bu uyarı, dikkate alınmamış ve Hz. Âişe Cemel Savaşı'nın baş aktörlerinden olmuştur. Genelde bu tür haberlerle ilgili rivayetler, olay meydana gelince veya geldikten sonra gündeme getirilmektedir. Yani hadise meydana gelmeden önce rivayetler dikkate alınıp da tedbir alma cihetine gidilmemektedir. Bu da bizlere bu tarz rivayetlerin daha sonradan kurgulanmış olduğu hissini vermektedir. Bu hadisin de bu amaçla üretildiği kanaatindeyiz.

Hz. Âişe'yi Cemel Savaşı'nda oynadığı rolden dolayı sorumluluktan kendisini kurtarmak amacıyla onun Hav'eb denen yere gelindiğinde Hz. Peygamber'in bu uyarısını hatırladığı ve dönmek istediği, ancak Cemel ashâbının dağılmasından endişe eden Abdullah b. Zübeyr'in: *"Hadiste adı geçen yerin burası olmadığı konusundaki iknasından dolayı Hz. Âişe'nin yoluna devam ettiği"* belirtilir (İbn Kuteybe, Ebû Muhammed Abdullah b. Müslim, 1992: 2007: 69; Taberî, 1994: III, 11; İbnü'l-Esîr, 1979: III, 210; İbn Kesîr, 1994: VII, 219). Böyle bir kurgu, Hz. Âişe'yi Cemel'de hayatını kaybeden pek çok sahâbenin sorumluluğu dışında tutmaya dönüktür. Bu şekildeki savunmacı tarih anlayışıyla olayların gerçek mahiyeti örtbas edileceği için bu olayları okuyanların ibret ve ders almalarının önüne geçilmiş olur. Kendi zamanında olayların içinde aktif olanlar, bizlerden sonra gelenler, bizleri aklayıp temize çıkarsınlar diye hareket etmemişlerdir. Dolayısıyla o günkü insanlar şartların gerektirdiği şekilde davranmışlardır. Yani Hz. Ali, Müslümanların çoğunluğunun onayıyla hilâfet makamına getirilen meşru bir halifedir. Hz. Âişe de Hz. Osman'ın katillerinin cezalandırılması amacıyla adaletin tecelli etmesi için ortaya çıkarak isyan hareketi başlatan bir kişidir. Olayı, meşru halife ve isyan şeklinde değerlendirirsek, anlamakta zorluk çekmeyiz. Ancak hadiseyi, Hz. Ali ve Hz. Âişe arasında meydana gelmiş bir olay olarak anlamak, bizleri yanlış sonuçlara götürebilir. Hz. Ali yerine (x); Hz. Âişe yerine (y) sembollerini koyarsak, olaya bakışımızda daha cesur değerlendirmelerde bulunabiliriz. Yani kişilerden hareketle olayları değerlendirme yerine, olaylardan hareketle kişileri değerlendirme ilkesinin prensip haline getirilmesi kişileri ve rivayetleri değerlendirmede insanlara önemli bir bakış açısı sunacağı

muhakkaktır. İşte o zaman kişilere ve tarihi olaylara gerçek değer verilmiş olur. Bu bağlamda tarih yazanların, tarih yapanlara saygılı davranmaları gerekmektedir.

Yine bir gün Hz. Peygamber: *“Davaları bir olan iki büyük topluluk savaşmadıkça kıyamet kopmaz.”* (Buhârî, 1992: Menâkıb, 25; Müslim, 1992: Fiten, 3,4, 25) İbn Hacer ve Nevevî bu iki büyük topluluğun karşılaştığı hadiseyi: *“Cemel Savaşı”* olarak değerlendirmektedirler (İbn Hacer, Ebu'l-Fazl Şihâbeddin Ahmed b. Ali b. Muhammed, 1978: XXVII, 98; Neveî, Muhyiddin Ebû Zekeriyya Yahya b. Şeref, 1972: XVIII, 13). İbn Hacer ve Nevevî'nin görüşleri doğrultusunda Müslümanlar arasında ilk büyük savaş olarak Cemel Savaşı'nı kabul edersek, kıyametin kopması gerekmektedir. Ancak bu olay 35/656 tarihinde meydana gelmiş ve hâlâ kıyamet kopmamıştır. Hakikaten Cemel Savaşı'nda iki topluluğun davası bir midir? Bir olayda iki haklı olmaz. Bunların bir haklı, diğeri ise haksızdır. Bu olayda devlet başkanı Ali b. Ebî Tâlib'in, hak arama adına da olsa, kendisine isyan eden Âişe bnt Ebî Bekir'in eylemini bastırıp onu itaat altına almak amacıyla yürüttüğü bir faaliyettir. Tarihi verilere ve o günkü siyasî konjonktürebakıldığında, Hz. Âişe'yi haklı gösterecek gerekçeler yetersizdir. O zaman Temel İslâm Tarihi kaynaklarında neden Hz. Âişe'nin hakkın hâkim kılınması için mücadele ettiğine vurgu yapılarak haklı gösterilmeye çalışılmaktadır? Tarihi hadiselerle din, hadis ve isimlerinin önündeki sıfatlar perspektifinden bakılıp, gerçekler dikkate alınmazsa, Hz. Âişe haksız görülmez. Hangi devlet başkanı isyan eden gruba müsamaha ile yaklaşıp yönetimi ona teslim edebilir? Eğer sizler Cemel Savaşı'nda Hz. Âişe'yi haklı görürseniz, devlete isyan eden bütün grupları haklı görmeniz gerekmektedir.

7- Ammâr b. Yâsir'in Öldürülmesi

Hz. Peygamber Kubâ mescidi yapılırken omuzunda kerpiç taşıyan Ammâr b. Yâsir'in yüzündeki tozları silerek: *“Yazık! Âsî bir topluluk seni katledecek”*(Müslim, 1992: Fiten, 18; Tirmizî, 1992: Menâkıb, 35) diyerek gelecek ile ilgili gaybî bir ihbarda bulunmuştur. Suyûtî'nin rivayetine göre Ammâr b. Yâsir'e Sıffîn'de süt getirilince gülmeye başlamıştır. Kendisine: *“Niçin gülüyorsun?”* diye sorulduğunda Allah Rasûlü'nün kendisine: *“Ölmeden önce en son içeceği şeyin süt olacağını”* söylediğini belirtmiştir. Daha sonra Ammâr sütü içtikten sonra cepheye gitti ve şehit oldu (Suyûtî, ts: II, 140).

Sıffîn Savaşı meşru devlet başkanı Hz. Ali ile Şam'ın eski valisi isyancı Muâviye b. Ebî Süfyân arasında 36/657 tarihinde meydana gelmiştir. İki taraf arasında yapılan savaşta pek çok kişi hayatını kaybetmiştir. Hayatını kaybedenler arasında Ammâr b. Yâsir de bulunmaktadır. Hz. Peygamber tarafından söylendiği iddia edilen hadisin Ammâr b. Yâsir'in hayatını kaybetmesinden sonra gündeme gelmesi gerçekten düşündürücüdür. Muhtemelen bu sözde hadis, Ammâr b. Yâsir'in bulunduğu tarafın haklı olduğunu ve karşı tarafın da haksız olduğunu ispatlamaya çalışmak amacıyla söylenmiştir. İslâm'ın temel prensiplerine göre kişi/kişilerin ne zaman öleceğini Allah'tan başka hiç kimse bilemez. Çünkü Kur'ân'da: *“Hiç kimse nerede öleceğini de bilemez”*(Lokmân: 31/34) buyrulurken Hz. Peygamber'in bu temel prensip dışına çıkarak aksi bir ifade kullanması uygun değildir. Allah Rasûlü'ne de böyle bir isnatta bulunmak, akıl, insaf ve ızan ölçülerine riayet etmemektir. Eğer Ammâr b. Yâsir Sıffîn Savaşı'nda hayatını kaybetmeseydi, eminim ki, bu sözde hadis gündeme gelmeyecekti.

8- Hz. Hasan'ın Hilâfeti Muâviye'ye Devretmesi

Hz. Peygamber hutbe irad ettiği esnada Hz. Hasan gelince: *“Bu benim oğlum, seyyiddir. Allah'ın onun vasıtasıyla iki Müslüman topluluğun arasını düzelterceğini umuyorum”*(Buhârî, 1992: Fiten, 20; Fadâilü's-Sahâbe, 22; Müslim, 1992: Fiten, 21) diyerek gelecekte vuku bulacak olan bir olaya işaret etmiştir.

Hz. Ali'nin şehit edilmesinden sonra Müslümanların çoğunluğunun biatıyla Hz. Hasan hilâfet makamına getirildi. Hz. Ali'nin vefatı Muâviye b. Ebî Süfyân'a istediği ortamı hazırladı. Çünkü Hz. Hasan babası Hz. Ali'ye nazaran daha tecrübesiz bir idareci özelliğine sahipti. Buna rağmen Hz. Hasan'ın mücadele etmeden hilâfeti Muâviye'ye bırakması uygun düşmezdi. Otorite boşluğundan istifade etmeye çalışan Muâviye, Abdullah b. Âmir komutasındaki bir orduyu Irak'a doğru harekete geçirdi. Bunu haber alan Hz. Hasan karşı harekete geçmek için savaş hazırlıklarına başladı. Ancak orduya katılın çağrısına çok az kişi karşılık verdi. Daha önce Irak halkı Hz. Hasan'a biat etmek için Şamlılar'a karşı savaşmayı şart koşmuşlardı. Fakat iş ciddiye binince savaş çağrısına ilgisiz kalmışlardı. Her şeye rağmen Hz. Hasan savaş hazırlıklarını tamamlayarak ordusuyla birlikte Kûfe'den ayrıldı. Muâviye b. Ebî Süfyân üzerine de öncü birlik olarak on iki bin kişiden oluşan ordunun başında amcaoğlu Übeydullah b. Abbas'ı gönderdi. Yanına da Kays b. Sa'd'ı görevlendirdi. Ancak Übeydullah b. Abbâs, Muâviye'nin yarısı hemen, diğeri yarısı da Kûfe'ye ulaştığında verilmek üzere bir milyon dirhem para karşılığında sekiz bin kişilik ordusuyla ihanet ederek Muâviye tarafına geçti. Bu esnada ordusuyla Medâin'de bulunan Hz. Hasan'ın ordusunda yaşananlar bahane edilerek büyük bir karışıklık çıkarıldı. İşte o esnada Hz. Hasan'ın kendisine saldırarak çadırını yağmaladılar. Bu

karışıklıktan Hz. Hasan, Rebîa ve Hemdan kabilesi mensupları tarafından kurtarılabilirdi. Hatta Sâbât denen yere ulaştıklarında Cerrâh b. Sinân, Hz. Hasan'a suikast girişiminde bulundu. Ancak Hz. Hasan bu girişimden yaralı olarak kurtulabilirdi (İsfehânî, Ebu'l-Ferec, ts: 63-64). İşte bütün bu gelişmelerden dolayı Hz. Hasan, hilâfeti Muâviye'ye bırakmak zorunda kaldı (Taberî, 1994: III, 164-165; İbnü'l-Esîr, 1979: III, 402,404-405; İbn Kesîr, 1994: VIII, 15-19). O halde Hz. Hasan'ın hilâfeti Muâviye'ye bırakmasının temel sebepleri şunlardır:

- 1- Ordusunun kendisine itaatsizliği
- 2- Çadırının yağmalanıp malının talan edilmesi
- 3- Kendisine suikast düzenlenmesi
- 4- Übeydullah b. Abbâs'ın Muâviye tarafına geçmesi

Hz. Hasan'ın malum hadisi bildiğinden dolayı Muâviye ile anlaştığını söylemek, o dönemde yaşanan gerçekleri görmezden gelmektir. Eğer Hz. Hasan, bu hadis bilip onun çerçevesinde Müslümanlar arasında bir daha Cemel, Sıffin ve Nehrevân gibi savaşların meydana gelememesi için hilâfeti Muâviye'ye bıraksaydı, Übeydullah b. Abbâs komutasında on iki bin kişiden oluşan ordusunu Şam topraklarına göndermesinin ve kendisinin de, Muâviye'nin Abdullah b. Âmir komutasındaki orduya karşı koymak için Kûfe'den hareket etmesinin bir anlamı olmazdı. Eğer bu rivayet doğru olsaydı, bütün bu askeri hareketlilikler yaşanmadan Hz. Hasan, hilâfeti Muâviye'ye bırakırdı. Ama durum öyle olmamıştır. Çünkü Hz. Hasan halife olduktan sonra babası Hz. Ali gibi Muâviye'nin faaliyetlerini isyan hareketi olarak değerlendirmiştir. Muâviye'nin hâkimiyet alanı Şam ve Mısır ile sınırlı olurken, Hz. Hasan ise bütün İslâm dünyasının hâkimidir. Dolayısıyla Hz. Hasan yapması gerekeni yapmış ve isyan hareketini bastırmak için harekete geçmiştir. Ancak işler planlandığı gibi gitmemiş ordusunun itaatsizliği, kendisine yapılanlar ve en önemli komutanının ihanetine uğraması, Hz. Hasan'ı Muâviye ile yapacağı savaşta ciddi anlamda fikir değişikliğine gitmesine sebep olmuştur. Tarihi veriler ışığında eğer her şey planlandığı gibi gitseydi, Hz. Hasan herkesin uğruna can verdiği hilâfeti Muâviye'ye teslim etmezdi. Yani şartlar Hz. Hasan'ın hilâfeti bırakmasını zorunlu hale getirmiştir. Hadiselerin seyrine göre hatırlanan veya kurgulanan hadislere bakılarak tarihi olaylar açıklanamaz.

9- Hz. Hüseyin'in Şehit Edilmesi

Bir gün yağmur meleği Hz. Peygamber'i ziyaret etmek için Allah'tan izin istemiş, o da izin vermiştir. Yağmur meleği Rasûlüllah'ın yanına gelince -o esnada Hz. Peygamber Ümmü Seleme'nin yanında bulunmaktadır- Ümmü Seleme'ye kapıyı tutmasını ve içeriye hiç kimseyi sokmamasını söyler, ancak Ümmü Seleme kapıda dururken Hz. Hüseyin içeri girerek Hz. Peygamber'in kucağına koşar. Allah Rasûlü de Hz. Hüseyin'i öpüp okşamaya başlar. Bunun üzerine melek: *"Onu seviyor musun?"* diye sorar. Hz. Peygamber: *"Evet"* deyince melek. *"Senin ümmetin onu öldürecek. İstersen sana onun öldürüleceği yeri göstereyim"* dedi. Sonra da Hz. Hüseyin'in şehit edileceği yeri gösterdi. Bunun üzerine Hz. Peygamber oradan bir avuç kızıl toprak aldı. Ümmü Seleme bu toprağı yanında muhafaza etti ve bu yerin de Kerbelâ olduğu belirtilmektedir (Ahmed b. Hanbel, 1992: III, 265, 342; VI, 294; Suyûtî, ts: II, 125).

Muâviye b. Ebî Süfyân oğlu Yezîd için veliahtlık sistemini ortaya attığında karşı çıkanların başında Hz. Hüseyin gelmekteydi. Hatta Hz. Hüseyin, Yezîd'in veliahtlığına baskı altında biat etmişti. Muâviye b. Ebî Süfyân vefat edince yeni kurulan veliahtlık sistemi gereğince Yezîd b. Muâviye hilâfet makamına getirildi. Ancak Hz. Hüseyin bu durumu kabul etmeyerek biatten kaçındı ve Kûfeliler'in ısrarlı davetlerine icabet ederek Kûfe'ye gitmeye karar verdi. Ancak onun bu hareketi Yezîd tarafında bir isyan olarak algılandığı için Kûfe valisinden ona engel olunması istendi. Bunun üzerine Kûfe valisi Übeydullah b. Ziyâd askeri birlikler göndermek suretiyle onun Kûfe'ye girişine engel oldu ve Kerbelâ denen yerde başta Hz. Hüseyin olmak üzere ehl-i beytten pek çok kişi hayatını kaybetti.

Hz. Hüseyin'in Kûfe'ye gitmeye karar verdiğinde dönemin önemli simaları yani sahâbiler onun Kûfe'ye gitmesine şiddetle karşı çıktılar. Bu karşı çıkış gerekçeleri arasında ilgili hadisin zikri geçmemektedir. Âdeta başta Hz. Hüseyin olmak üzere sahâbe toplumu Hz. Peygamber tarafından söylendiği iddia edilen hadisi akıl tutulması yaşayarak unutmuşlar ve nedense Kerbelâ Olayı'ndan sonra hatırlamışlardır. Eğer bu hadis dikkate alınacaksa, başta Hz. Hüseyin olmak üzere olaya dâhil olanların suçsuz olmaları gerekmektedir. Çünkü onlar hadiste ifade edilen hadisenin gerçekleşmesine yardımcı olmuşlardır gibi garip bir durumla karşı karlıya kalınacaktır. Daha önceki açıklamalarımızda da ifade ettiğimiz gibi bir kişinin ne zaman ve nerede öleceğini Allah'tan başka hiç kimsenin bilme ihtimali yoktur. Dolayısıyla Hz. Peygamber torunu Hz. Hüseyin'i ne kadar çok sevse de, evrende insanlar için konulan

kanunlara aykırı hareket ederek bir durumu ifade etmez (Lokmân: 31/34). Olay tamamen o dönemin şartları çerçevesinde gerçekleşmiştir. Yeni halife Yezîd b. Muâviye, Hz. Hüseyin b. Ali'nin toplumdaki konumunu da dikkate alarak onun hareketini devletin geleceği için büyük bir tehlike olarak değerlendirdiği için engellemek zorunda kalmıştır. Bu sebeple Hz. Hüseyin'in kimliği, onun Hz. Peygamber'in torunu olması dikkate alınmamış, devletin geleceği ve milletin birliği önemsenmiştir. Daha sonrakiler bu hadiseye bir hak arama arayışı çerçevesinde baktıkları için, Hz. Hüseyin'in çıktığı bu yola kutlu yürüyüş adını vermektedirler. Bir tarihi olayı değerlendirirken, onu oluştuğu şartlardan koparıp farklı bir formata büründürerek değerlendirmek, tarihi vakaya yapılabilecek en büyük ihanettir. Hiçbir devlet başkanı sıfatı ve kimliği ne olursa olsun bu tarzdaki eylemlere ve oluşumlara devletin ve milletin istiklali ve istikbali için müsaade edemez.

10- Ümmetin Helakinde Mervân b. Hâkem'in Rolü

Ebû Hüreyre, Hz. Peygamber'den: *"Ümmetimin helaki Kureyş'ten bu çocuğun ellerinde olacaktır"* rivayetini aktardıktan sonra bu çocuğun kim olduğu sorulduğunda da: *"Mervân"* şeklinde cevap vermiştir (Buhârî, 1992: Menâkıb, 25; Fiten, 3; Müslim, 1992: Fiten, 18).

İslâm, kâhinliğe ve kehânete karşıdır ve bu yöndeki eğilimlere asla pirim vermez. Kehânette bulunmak, gelecek hakkında kesin bilgiler vererek insanları yönlendirmektir. Ayrıca bu kehânette bulunma kişilerin zemmedilmesi yönünde olursa, toplumun o kişiye bakışında olumsuz değişimler meydana gelmektedir. Hele hele kehânette bulunan kişi, toplumda saygınlığı ve belli bir otoritesi olan kişiye, söylediklerine ayrı bir önem verilir. *"Kim Kâhine, arrâfa (yitiğin veya çalınan malın yerini haber verdiği inanan kimse) veya sihirbaza gider ve onun söylediklerine inanırsa, o kimse, Hz. Peygamber'e indirileni inkâr etmiş olur"* (Heysemî, Nüreddin Ebu'l-Hasan Ali, 1967: V, 118) buyuran Allah Rasûlü'nün sözleri ve fiilleriyle bu tür kişi/kişilere davetiye çıkartıp yaptığı işleri onaylaması mümkün değildir. Eğer bu hadisin varlığı kabul edilirse, insanların bu sahalara yönlendirilmesi mümkündür. İslâm'ın temel ilke ve prensipleriyle çelişen bir durumun Rasûlüllah tarafından özendirilmesi abesle iştigaldir. Yani Hz. Peygamber bir çocuğa şöyle bir bakışta bulunuyor, onun gelecekteki durumu hakkında insanlara uyarılarda bulunuyor ve böyle bir hadis de sahih diye belirtilen kitaplarda yer alıyor! Allah Rasûlü'ne böyle bir rol biçmek, onu kâhin kategorisine koymaz mı? Kur'ân'ın ifadesiyle Hz. Peygamber: *"Ben gaybı bilemem"* (En'âm: 6/50; Â'râf: 7/188; Hûd: 11/31) dedikten sonra bu konudaki rivayetlere itibar etmemek gerekmektedir.

Tarihi olarak Mervân b. Hâkem'e bakıldığında o, Mekke'de doğan, Mekke'nin fethinden sonra on iki yaşındayken Hz. Peygamber tarafından babasıyla birlikte sürgüne gönderilen, Hz. Osman'ın hilâfeti zamanında affedilerek Medine'ye gelen, kısa bir süre sonra da yönetimin en önemli kişisi haline gelen, Muâviye b. Ebî Süfyân döneminde iki defa Medine valiliği yapan II. Muâviye b. Yezîd'in ölümünden sonra da Emevî ailesinin en yaşlı ve tecrübeli bireyi olarak hilâfet makamına oturtulan ve 65/685 tarihinde vefat eden bir kişidir (İbn Sa'd, 1990: V, 26-32). O, hayatta kaldığı süre içerisinde Hz. Osman dönemiyle birlikte yönetimde etkili olmuş ve bu etkinliğini de başsız kalan Emevî Devleti'nin tahtına oturarak taçlandırmış ve bu özelliği nedeniyle de Emevî Devleti'nin ikinci kurucusu olma özelliğini kazanmıştır. Gerek o günkü şartlar olsun gerekse de Mervân b. Hâkem'in ihtirasları olsun yönetimin içerisinde yer alarak ümmetin işlerini yürütmeye çalışmıştır. Hatta halife olmasını da dikkate aldığımızda ümmetin birliği ve beraberliği için de çalışmış olduğunu söylersek de, abartı yapmış olmayız. Yani o, yönetimde etkili olduğu süre içerisinde hadiste belirtildiğinin aksine ümmet helak olmamıştır. O halde ümmet onun zamanında helak olmadığına göre bu sözde hadisin varlığının ihtiyatla karşılanması gerekmektedir.

Sonuç

Gizemlilik, sır perdesi, bilinemezlik ve duyu organlarıyla donatılmış insanın, bilgisinin dışında gerçekleşen olay ve olguları içermekte olan gayb; normal bilgi yolları dışında malumat sahibi olamadığımız geçmişteki olaylar, duyu organlarıyla algılayamadığımız şimdiki ve geleceğe ait olaylardır. Bu sebeple gaybın en önemli özelliği; geçmiş, an ve gelecekle ilgili bilgilerin duyu organlarıyla bilinmemesidir. Bu açıdan mutlak anlamda gayb, Yüce Allah'ın bilgisi dâhilinde olan ve hiç kimsenin bilebilme ihtimali olmayan bir bilgidir. Allah, bu alana hiç kimseyi müdahale ettirmez. Yani melekler, peygamberler, veliler, kâhinler ve arrâf diye ifade edilen bilge insanlar bu sahada söz söylemeye cüret edemezler. Allah'ın bildirmesi dışında meleklerin ve peygamberlerin dahi bilemediği bilgileri velilerin, kâhinlerin ve arrâf diye ifade edilen bilge insanların bilme ihtimali hiç ama hiç yoktur. Bu sebeple vahyi mutlak gayb ve izâfi gayb diye iki kategoriye ayırmak, mutlak gaybı Allah'a; izâfi gaybı ise bazı özel varlıklara tahsis etmek kanaatimce uygun bir yaklaşım değildir. Çünkü gayb; genel anlamda gizlilik olduğuna ve insanın duyu organlarıyla bilme imkânı olmadığına göre, bu vasıfları taşıyan varlıkların gayba muttali olması imkânsızdır. Ayrıca izâfi gayb teorisinin sürekli gündemde tutulması, bazı varlıkların gayb sahasına girerek

duyu organlarıyla elde edilmesi mümkün olmayan bilgilere ulaşabilmelerine olanak sağlama çabasının ve gayretinin bir sonucudur. Hz. Peygamber'den sonraki tarihi sürece bakıldığında peygamberlik halkasının tamamlanıp vahiy kapısının kapanmasına rağmen, peygamber vârisi olarak nitelenen veli veya Allah dostu(!) şeklinde lanse edilen bazı şahısların hâlâ bu sahada at koşturduklarına inanılması, onların verdikleri haberlerin bazı kesimler tarafından dikkate alınması ve toplum içerisinde böyle bir yapının oluşturulmaya çalışılması, gerçekten insanı hayretler içerisinde bırakması bir yana, gelinen noktanın içler acısı olduğunu göstermektedir. Bu yapının oluşmasına delil olarak gösterilen: “*Ancak hoşnut olduğu elçi müstesna*” açıklaması, Müslüman toplum içerisinde en çok istismar edilen konulardan biridir. Burada Yüce Allah'ın hoşnut olduğu elçiye bazı gayb bilgilerini vermesi, onun gaybı bilme yeteneğine sahip olduğunu göstermez. Âyette vurgulanan diğer bir nokta ise, elçinin gaybı bilmesinin Allah'ın iznine bağlı olduğudur. Bu açıdan elçi, ancak Allah'ın kendisine bildirdiği kadarını bilebilir. Tamamen yetki Allah'ın uhdesindedir. Ayrıca burada şu noktanın altını çizmek, gerçekten çok önemlidir: “*Ancak hoşnut olduğu elçi müstesna*” ifadesini, “*Ancak hoşnut olduğu kişi müstesna*” şekline dönüştürerek peygamber varisi olarak nitelenen alimlere ve Yüce Allah katında hatırı sayıldığı iddia edilen kişi/kişilere gayb sahasında yer açma gayreti içerisinde bulunduğu görülmektedir. Böyle bir yaklaşım tarzı, âyeti çarpıtarak tahrif etmekle eşdeğerdir. Çünkü âyette vurgulanan kişinin en önemli ve belirleyici özelliği, elçi ve peygamber olmasıdır. Zaten bu ayırıcı özellik, elçi/peygamber dışındakilere tamamen kapalıdır. Bu açıdan elçi/peygamberin gaybı ilgili her hangi bir konuda kendince hiçbir şey söyleyeme imkânı bulunmazken, nasıl olur da bu vasfı taşımayanların bu alanda söz söyleme yetkileri olabilir. Ayrıca elçi/peygambere verilen yetki yani gayb bilgisi Kur'ân-ı Kerim'de belirtilir.

Son elçi Hz. Peygamber, tebliğ süresince vahiy dairesi çerçevesinde kalmaya özen göstermiş ve kendisine tanınan yetki dışına asla çıkmamıştır. Bu yetki de Kur'ân ile sınırlıdır. Bu yetki belgesinde gayb bilgisi tamamen Allah'a aittir ve Allah Rasûlü de Allah'ın bildirdiği kadarını bilebilir. Bu bağlamda Rasûlüllah yetkisini aşır Yüce Allah'ın sahasına müdahale ederek gayba dair her hangi bir konu hakkında açıklamada bulunamaz. Bu noktada Hz. Peygamber'i derinden sarsan ve İslâm toplumunu bir ay boyunca meşgul eden İfk Hadisesi, onun gayba muttali olamayacağını göstermektedir. Eğer konu hakkında Yüce Allah'tan vahiy gelmeseydi, İfk Olayı'nda yaşananlar kıyamete kadar esrarengizliğini koruyacaktı. İçinde bulunduğu bir olayı aydınlatmaktan aciz olan bir peygamber, kendisinden sonraki dönemlerde meydana gelecekler hakkında verdiği bilgiler ihtiyatla karşılanmalıdır. Onun bu meyanda yapmış olduğu açıklamalar, gaybı bilgi türünden değil, yorum ve tahmin bağlamında değerlendirilmelidir.

KAYNAKÇA

- Ahmed b. Hanbel (1992). *Müsned*, İstanbul: Çağrı Yayınları.
- ARSLAN, İhsan (2016). *Hz. Peygamber ve Sahâbe Örneğinde İslâm'da Eleştiri Kültürü*, İstanbul: Okur Akademi Yayınları.
- AZİMLİ, Mehmet (2010.). *Siyeri Farklı Okumak*, Ankara: Ankara Okulu Yayınları.
- BALCI, İsmail (2016). *Hz. Peygamber ve Gayb*, Ankara: Ankara Okulu Yayınları.
- BELAZÜRİ, Ahmed b. Yahya (2011). *Ensâbü'l-Esrâf*, Beyrut: Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye.
- BUHÂRÎ, Ebû Abdullah Muhammed b. İsmâil (1992). *Sahîhu'l-Buhârî*, İstanbul: Çağrı Yayınları.
- bursevî, İsmail Hakkı (ts.). *Rûhu'l-Beyân*, İstanbul: el-Mektebetü'l-Furkân.
- Çelebi, İlyas (1996). *İslâm İnancında Gayb Problemi*, İstanbul: İfav Yayınları.
- DİYÂRBEKİRİ, Hüseyin b. Muhammed (2009). *Târîhu'l-Hamîs fi Ahvâli Enfesi Nefts*, Beyrut: Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye.
- Ebû Davud, Süleyman b. Eş'as (1992). *Sünenü Ebî Dâvud*, İstanbul: Çağrı Yayınları.
- Ebû Suûd, Muhammed b. Muhammed b. Mustafa (2010). *İrşâdü'l-Akli's-Selîm ilâ Mezâye'l-Kitâbi'l-Kerîm*, Lübnan: Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye.
- ERKOCAASLAN, Recep (2016). *Hz. Âişe'nin Hayatı, Şahsiyeti ve Hz. Peygamber Sonrası İslâm Tarihindeki Rolü*, İstanbul: Beyan Yayınları.
- ERKOCAASLAN, Recep (2016). *Hz. Peygamber Dönemi Savaşlarından Benî Mustalik Gazvesi ve İfk Olayı*, İstanbul: Araştırma Yayınları.
- ERSOY, Mehmet Akif (ts.). *Safahat*, İstanbul: Merve yayıncılık.
- GAZÂLÎ, Muhammed (1994). *Fıkhü's-Sîre*, Beyrut: Dâru'l-Kalem.
- HALİL, İmâdüddin (2003). *Muhammed Aleyhisselâm*, trc. İsmail Hakkı Sezer, Konya.
- HAMİDULLAH, Muhammed (1991). *Hz. Peygamber'in Savaşları*, İstanbul: Yağmur Yayınları.
- HAMİDULLAH, Muhammed (1993). *İslâm Peygamberi*, trc. Salih Tuğ, İstanbul: İrfan Yayıncılık ve Ticaret.
- HATİBOĞLU, Mehmed Said (2009). *Hz. Peygamber ve Kur'an Dışı Vahiy*, Ankara: Otto Yayınları.
- HATTÂB, Mahmûd Şit (1967). *Komutan Peygamber*, İstanbul: Bir Yayıncılık.
- HEYSEMÎ, Nüreddin Ebu'l-Hasan Ali (1967). *Mecmeu'z-Zevâid ve Menbeu'l-Fevâid*, Beyrut.
- İbn Hacer, Ebu'l-Fazl Şihâbeddin Ahmed b. Ali b. Muhammed (1978). *Fethu'l-Bârî bi Şerhi Sahîhi'l-Buhârî*, Kahire.
- İbn Hişâm, Ebû Muhammed Abdülmelik b. Hişâm (ts.). *es-Sîratü'n-Nebeviyye*, Kahire: Dâru İbn Kesîr.
- İbn Kesîr, Ebu'l-Fidâ (1994). *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, Kahire: Dâru'l-Hadis.
- İbn Kütaybe, Ebû Muhammed Abdullah b. Müslim (2007). *el-İmâme ve's-Siyâse*, Müessesetü'l-E'İmî.
- İbn Manzûr, Ebu'l-Fadl Cemalüddin b. Muhammed b. Mukerrem (1993). *Lisânü'l-Arab*, Beyrut.
- İbn Sa'd, Muhammed (1990). *et-Tabakâtü'l-Kübrâ*, Beyrut: Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye.
- İbnü'l-Cevzî, Ebu'l-Ferec Cemalüddin Abdurrahman b. Ali b. Muhammed (1987). *Zâdü'l-Mesîr fi İlmi't-Tefsîr*, Beyrut: el-Mektebü'l-İslâmî.
- İbnü'l-Esir, İzzüddin Ebi'l-Hasen Ali b. Ebi'l-Kerâm (1979). *el-Kâmil fi't-Târîh*, Beyrut: Dâru Sâdır.

- İSFEHÂNÎ, Ebu'l-Ferec (ts). *Mekâtîlü't-Tâlibiyyîn, Dâru İhyâi Kütübi'l-Arabiyye*, Basım Yeri ve Yayınevi Yok.
- KASTALÂNÎ, Ebu'l-Abbâs Şihâbüddin Ahmed (1984). , *el-Mevâhibü'l-Lediüniyye*, trc. Şair Abdülbaki, İstanbul: Hisar Yayınevi.
- KASTALÂNÎ, Ebu'l-Abbâs Şihâbüddin Ahmed (ts). *İrşâdü's-Sâri li Şerhi Sahîhi'l-Buhâri*, Beyrut: Dâru'l-Fikir.
- KILIÇ, Unal (2009). *Mekke'nin Fethi*, İstanbul: Kayıhan Yayınları.
- MÂTURİDÎ, Ebû Mansûr Muhammed b. Muhammed (2007). *Tevilâtü'l-Kur'ân*, İstanbul: Dâru'l-Mizân.
- Muhammed Rızâ (ts). *Muhammed*, Beyrut: Dâru'l-Kalem.
- MÜSLİM, Ebu'l-Hüseyn Müslim b. Haccâc (1992). *Sahîhu Müslim*, İstanbul: Çağrı Yayınları.
- NEVEVÎ, Muhyiddin Ebû Zekeriyya Yahya b. Şeref (1972). *Şerhu Sahîhi Müslim*, Beyrut: Yayınevi Yok.
- OKUMUŞ, Namık Kemal (2014). *Nifak'ın Kıyam Hali Dirâr Mescidi*, Ankara: Araştırma Yayınları.
- Râğıb el-İsfehânî (1992). *Müfredâtü Elfâzi'l-Kur'ân*, Dımeşk: Dâru'l-Kalem.
- SARIÇAM, İbrahim (2007). *Hz. Muhammed ve Evrensel Mesajı*, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- SUYÛTÎ, Ebu'l-Fazl Celâlüddin Abdurahman Ebî Bekir, *el-Hasâisü'l-Kübrâ* (ts.), Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye.
- ŞİBLÎ, Mevlâna (1977). *Asrı Saadet*, trc. Ömer Rıza Doğrul, İstanbul: Ensar Neşriyat.
- ŞULUL, Kasım (2011). *İlk Kaynaklara Göre Hz. Peygamber Devri Kronolojisi*, İstanbul: İnsan Yayınları.
- TABERÎ, Ebû Ca'fer Muhammed b. Cerîr (2010). *Câmiu'l-Beyân an Te'vîli Âyi'l-Kur'ân*, Kahire: Dâru'l-Hadis.
- TABERÎ, Muhammed b. Cerîr (1994). *Târîhu'l-Ümem ve'l-Mülûk*, Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye.
- TİRMİZÎ, Ebû İsâ Muhammed b. İsâ (1992). *Sünen't-Tirmizî*, İstanbul: Çağrı Yayınları.
- VÂKİDÎ, Muhammed b. Ömer (1984). *Kitâbü'l-Meğâzî*, Beyrut: Âlemü'l-Kütüp.
- YA'KÛBÎ, Ahmed b. Yahya (1993). *Târîhu'l-Ya'kûbî*, Beyrut: Müessesetü'l-E'lemî.
- YAZIR, Muhammed Hamdi (1979). *Hak Dini Kur'ân Dili*, Ankara: Esre Neşriyat ve Dağıtım.
- YILMAZ, Muhammed (2016). *Kur'ân'da Siyasi Düzenin Temel İlkeleri*, İstanbul: Erkam Yayınları.
- ZEMAŞERÎ, Mahmûd b. Ömer b. Muhammed (1971). *el-Keşşâf*, Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye.